

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2024

Adam Ročárek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Ideál caudilla – historie a současnost

Diplomová práce

Autor práce: Adam Ročárek

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Petra Guasti, Ph.D., Dr. Habil.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2024

Adam Ročárek

Bibliografický záznam

ROČÁREK, Adam. *Ideál caudilla – historie a současnost*. Praha, 2024. 110 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Dr. habil. PhDr. Petra Guasti, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 202.309

Abstrakt

Tato práce se zabývá hypotetickým spojením mezi fenomény caudillismu a populismu. V odborné literatuře je často podobný vztah předpokládán, výraz „caudillo“ se dokonce neformálně vžil do jisté míry jako nelichotivé označení populistů, kteří se snaží povyšovat svou moc nad demokratické instituce. Protože však mezi těmito jevy existují snadno spatřitelné rozdíly, především klíčový vztah ke konceptu „elit“, tato práce má za cíl objasnit jejich vztah. Nejdříve je vytvořen Weberovský ideální typ caudilla, a následně jsou využity 3 případové studie – Argentiny, Dominikánské republiky a Peru – na kterých je zkoumán jak vztah mezi skutečnými historickými caudillos a moderními politiky, tak podobnost mezi ideálem pro nalezení shod a rozdílů v prezentaci, chování a krocích. Každá z vybraných zemí poskytuje jinou zkušenost jak s caudillismem, tak s populismem, nicméně práce zjišťuje, že výsledky jsou překvapivě podobné – Peru dokonce dokládá, že ani není potřeba specifické silné historické osoby caudilla, jakým byli pro Argentinu Juan Domingo Perón a pro Dominikánskou republiku Rafael Leónidas Trujillo a Joaquín Balaguer. V závěru tak dokládá, že nelze tvrdit, že caudillos jsou staří populisté či populisté noví caudillos, nicméně že caudillos svou existencí vytvořili poptávku po roli silného paternalistického vůdce/silné maternalistické vůdkyně, kterou nejlépe uspokojují populisté. Zároveň je názorně předveden fakt, že pro úspěch je nutné využít i populismus, který transformuje roli silného vůdce tak, aby zapadla do moderní politiky – práce ukazuje, že caudillistická hnutí, která nepřemění svůj program a styl do populismu, nemají ve volených demokraciích úspěch, a jsou nahrazeny obdobnými, ale již populistickými hnutími.

Abstract

This study investigates the hypothetical connection between the phenomena of caudillismo and populism. Many academic works expect this connection to exist, and the term “caudillo” has even been informally applied as an unflattering nickname for populists who attempt to overstep the limits on their power set by democratic institutions. However, as there are easily observable differences between the two, especially the key relationship with the concept of “elites”, this work sets out to discover the precise nature of their connection. Firstly, the concept of Weberian ideal type is used to create a “universal” caudillo, after which 3 case studies – Argentina, the Dominican Republic and Peru – are used to analyse the relationship between the historical caudillos and modern politicians, after which the ideal type of a caudillo is applied to discover commonalities and differences in self-presentation, behaviour and acts. Each of the selected countries offers a different experience with both caudillismo and populism, however, as this study reveals, the results are surprisingly similar – Peru even showcases that the country needn’t have a figure of a specific strong historic caudillo, as was the case with Argentina’s Juan Domingo Perón and Dominican Rafael Leónidas Trujillo and Joaquín Balaguer. It concludes that it cannot be said that caudillos are an old version of populists or that populists are new caudillos, but that nevertheless, caudillos have created a demand for the figure of a strong paternalistic/maternalistic leader, which is best satisfied by populists. It simultaneously demonstrates that in order to succeed, populism has to be used to transform the role of a strong leader to fit into modern politics – the study demonstrates that caudillo movements, which fail to transform their programme and style into a populist one, fail to succeed in electoral democracies, and are replaced by similar, but populist movements.

Klíčová slova

Caudillismo, caudillos, populismus, Latinská Amerika, peronismus, fujimorismus, continuismo

Keywords

Caudillismo, caudillos, populism, Latin America, Peronism, Fujimorism, continuismo

Title/název práce

Ideál caudilla – historie a současnost

Ideal of the Caudillo – in history and present times

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval své rodině, která mi svou podporou umožnila studium, mé přítelkyni, která mi byla při psaní práce oporou, a profesorce Guasti za její skvělé vedení, trpělivost a velmi cenné rady, bez kterých bych toto téma zpracovat nedokázal.

Obsah

Úvod.....	10
1. Stav poznání.....	12
2. Ideál caudilla.....	22
2.1 Archetyp caudilla – Juan Manuel de Rosas	22
2.2 Moderní caudillos.....	28
3. Metodologie	36
3.1 Zdůvodnění výběru případových studií	36
3.2 Základní charakteristiky vybraných případů.....	37
3.3 Operacionalizace	39
4. Případové studie	42
4.1 Argentina.....	42
4.2 Dominikánská republika	48
4.3 Peru.....	55
5. Shrnutí a komparace případových studií	70
Závěr	75
Summary.....	79
Literatura	83
Seznam příloh.....	96

Úvod

Caudillismus a populismus jsou fenomény, které dominují latinskoamerické politice od dob válek za nezávislost. Na první pohled se může stát, že spolu tyto jevy nijak nesouvisí – přeci jen vláda charismatických strongmanů z armádního prostředí nenaznačuje souvislost se samozvanými bojovníky za lid proti elitám. Naopak, nebylo by nelogické předpokládat, že tyto dva jevy půjdou proti sobě.

Přesto však jakási předpokládaná souvislost mezi těmito fenomény existuje. Populismus, ačkoliv celosvětový fenomén, má v Latinské Americe velice bohatou historii; i přední světové kapacity na populismus, jako jsou Carlos de la Torre, Cas Mudde, Federico Finchelstein či Cristóbal Rovira Kaltwasser mohou přisuzovat populismu vlastní charakteristiky, všichni se shodují, že je to právě Latinská Amerika, kde má populismus nejsilnější a nejzažitější tradici (De la Torre, 2017; Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017; Finchelstein, 2019). To, že na síle populistické tradice má roli caudillismus, je také často opakovaná myšlenka.

Ačkoliv se tato představa vyskytuje jak v populární, tak i v odborné literatuře, doposud však neexistuje hlubší analýza, která by tuto myšlenku potvrzovala. Tato práce má za cíl pomoci tuto mezeru zaplnit, a spojení caudillismu a populismu potvrdit, nebo naopak vyvrátit. Bude zde proto zkoumáno období primárně 20. a 21. století, a vliv caudillos na formování politických systému po jejich odchodu. Za pomoci kritérií, které mají za cíl zajistit dostatečnou univerzalitu případových studií, tak byly vybrány konkrétní země, jejichž vývoj pomůže objasnit roli caudillos jako politických aktérů.

Vlastností, která odlišuje caudillos od typických vojenských diktátorů, snadno spatřitelných jak v Latinské Americe, tak i po zbytku celého světa, je snaha o legitimitu. Právě důraz na legitimitu mandátu patří ke klíčovým rozlišení, které caudillos odlišovaly od ostatních vůdců dané doby – zatímco v Evropě vládli monarchové, v Latinské Americe vytvářeli caudillos státy jedné strany, a když se objevují neskryté diktatury s vládou jedné strany, caudillos přistupují k metodám, jako jsou volby se zfalšovanými výsledky. Pro caudilla nestačí vládnout – musí vládnout se stejnou legitimitou, jako prezident demokratické země. Zároveň však musí mít pevnou ruku, aby se mu národ nevymkl kontrole, a nezačal špatně rozhodovat – caudillo přeci ví, že jsou pro něj to nejlepší. Tato názorová dichotomie je pro caudillos zásadní; součástí této práce je zjistit, zda tendence populistů překračovat limity liberální demokracie nepochází také právě ze zkušenosti s caudillos.

Hlavním cílem této práce je prozkoumat vztah populismu a caudillismu, a zjistit, zda jde o stejný fenomén v rozdílných dobách, propojené fenomény, kdy jeden podpořil druhý, nebo zda jde o náhodu, že lze oba jevy pozorovat ve stejném regionu. Druhým cílem je také prozkoumání stylu, a to jak prezentace, tak samotné vlády – kopírují populisté styl, jakým vládli caudillos, nebo vytvářejí styl vlastní, nebo využívají stejný styl, ale upravený do jakési moderní podoby?

Tato práce bude celý fenomén zkoumat skrze případovou analýzu tří států – Argentiny, Dominikánské republiky a Peru. Tyto státy byly zvoleny záměrně tak, aby reprezentovaly nejodlišnější části Latinské Ameriky, a nalezené shody tak vypovídaly o celé oblasti. Všechny státy mají také zcela odlišné zkušenosti s fenoménem caudillismu, což pomůže lépe potvrdit/vyvrátit teze této práce, neboť tak hrozí menší riziko falešné shody.

Analýza je prováděna primárně skrze odbornou literaturu, přičemž caudillos i starší populisté jsou zkoumáni především skrze knihy a odborné články. V případě velmi nedávných vývoje, jako prezidentsví Javiera Mileie a Luise Abinadera, stejně jako již přes rok probíhající politickou krizi v Peru, pak bude zkoumáno více dle článků z médií, neboť o těchto událostech ještě neexistuje rozsáhlá akademická sbírka prací. Články z médií budou také využívány pro zachycení kampaní ve volbách – odborné články na méně důležité volby, především v méně zkoumaných státech (ke kterým bohužel patří Dominikánská republika i Peru), často vůbec neexistují, a záznamy z dobových novinových článků jsou často nejlepší dohledatelný zdroj. Vzhledem k tématu a zkoumané oblasti, většina zdrojů je španělsky; teoretické přístupy ke zkoumání populismu jsou nicméně naopak převážně anglicky, neboť akademici zabývající se tímto tématem často publikují anglicky, i pokud jsou sami z Latinské Ameriky; toto je případ např. již zmíněných akademiků Cristóbal Róvirya Kaltwassera (z Chile) a Federica Finchelsteina (z Argentiny).

1. Stav poznání

Výzkum fenoménu caudillismu a caudillos je nevyvážený. V oblasti historie jsou caudillos a jejich zlatá éra v 19. století prozkoumání skvěle, s robustním a stále rostoucím počtem akademických prací, knih a vědeckých článků. Toto je navíc podpořeno tím, že jde z hlediska historie o poměrně moderní a nedávný jev, který sice již prakticky vymizel a více se nemění, ale zároveň jeho nedávnost znamená existenci rozsáhlých záznamů, dobových svědectví a snadnou jazykovou srozumitelnost. Díky skvělým pracím Johna Lynche, předním odborníkem na caudillos 19. století, bylo navíc téma do značné míry zpopularizováno i v angličtině, takže ačkoliv jde o prakticky výhradně latinskoamerický jev¹, problematika caudillismu relativně známá i mimo hispanofonní akademickou obec.

Problém však nastává s politologickou analýzou caudillismu, která je vyvinuta podstatně méně. Prací zabývajících se systémy historických caudillos není málo, a existuje i série prací zabývajících se vlivem caudillismu na pozdější politické režimy. Většina těchto prací se ale zaměřuje na individuální země, jako například článek *El presidencialismo mexicano como fábula política* od Patricia Marcose a spol., který se zabývá vlivem caudillismu na mexický prezidencialismus, a ve kterém dochází autoři k názoru, že tradice caudillismu je tak silná, že vedla k prezidentskému systému, který je de facto institucionalizovaný caudillismus (Marcos a kol., 1975). Stav v jedné zemi samozřejmě není možné aplikovat na celý kontinent, nicméně tyto články jsou velice užitečné pro celkový výzkum Latinské Ameriky, pokud jsou agregovány a komparovány, čímž lze získat přehled o shodných jevech napříč latinskoamerickými státy a kulturami.

Ze stávajícího stavu poznání lze již odvodit poměrně přesný Weberovský ideální typ caudilla, se kterým lze následně pracovat. Problém však nastává, když má být tento fenomén aplikován na moderní dobu. Pokud bývá využit, jde často o primárně pejorativní označení daného politika/politického stylu, který má upozorňovat na domnělé autoritářství, což je v souladu s tím, jak bývají caudillos dnes často lidově vnímáni². Toto zaměňování pojmů „caudillo“ a

¹ Velmi vzácně bývají ke caudillos řazeni i anglofonní autokratičtí strongmani, kteří se objevují po dekolonizaci britských území ve Střední a Jižní Americe, např. guyanský prezident Forbes Burnham či grenadský premiér sir Eric Gairy. Takové řazení však ignoruje historický precedens caudillismu, a vláda zmíněných strongmanů se blíží spíše post-koloniálním diktátorům v bývalých britských koloniích v Africe než k typickým caudillos.

² Typicky je např. v Argentině označení „caudillo“ populárně aplikováno na provinční guvernéry/politky, kteří mají v lokální politice tak silné postavení, že jsou považováni za prakticky neodstranitelné – např. Gildo Insfrán, guvernér provincie Formosa nepřetržitě od roku 1995, nebo José Manuel de la Sota, de facto vládce provincie Córdoba od roku 1999 až do své smrti v roce 2018, který se na postu guvernéra střídal se svým zástupcem, Juanem Schiaretim (córdobská ústava zakazuje jednotlivci více než 2 po sobě jdoucí guvernérské mandáty).

„latinskoamerický autokrat“ tak poněkud pokřivuje chápání fenoménu, a práce zaměřující tyto pojmy nejsou pro studium této oblasti příliš přínosné.

Přesto existují ojedinělé rozsáhlé práce, které se fenoménem caudillismu a jeho vlivu na dnešní politiku zabývají. Článek *El caudillismo en América Latina, ayer y hoy* od Pedra Castra brilantně zobrazuje paralely mezi historickými caudillos a moderními politiky, kteří sami rozhodně do kategorie caudillos zařadit nelze, a politiky, které označuje za „postmoderní caudillos“, které dle Castra ztělesňuje Hugo Chávez (Castro, 2007). Naráží tak na fakt, že ačkoliv v dnešní době prakticky neexistují politici, na které lze pojem „caudillo“ aplikovat (až na sporné výjimky³), po celé Latinské Americe lze narazit na politiky, kteří na caudillos různými způsoby navazují. Občas jde o spíše skrytou návaznost, kdy je patrná snaha caudillistické způsoby vlády zakrýt, jako např. u Joaquína Balaguera, ale lze narazit i na úspěšné jedince, kteří se na caudillos odkazují zcela otevřeně, až hrdě, což např. zosobňoval Carlos Saúl Menem, který si budoval image dle starších argentinských caudillos.

Tento fenomén „neocaudillos“ či „caudillos modernos“ zůstává překvapivě málo prozkoumaný, a téměř všechný výzkum v této oblasti je prováděn hispanofonními akademiky, takže v angličtině a jiných řečech zůstává prakticky neprobádán. Samozřejmě existují výjimky; velmi zajímavým faktem je, že ačkoliv zůstává neocaudillismus v českých pracích prakticky neznámý, existuje jedna práce, která se mu věnuje velice podrobně – jde o bakalářskou práci *Caudillos modernos optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera* od Anety Dvořákové. Ačkoliv se zabývá primárně využíváním zmíněného konceptu charismatického panství od Maxe Webera, a caudillos a jejich dědicové jsou pouze prostředkem pro využití tohoto konceptu, práce již rozděluje fenomén caudillismu na historický „caudillismo viejo“ a novodobý „caudillismo nuevo“ (Dvořáková, 2021), čímž zavádí toto dělení i do českého jazyka. Mezi nejužitečnější práce v této oblasti patří např. *El Caudillismo Fragmentado* od Roberta Laserny, která se sice zabývá téměř exkluzivně Bolívií, nicméně skvěle ilustruje, jak byly patrné stopy caudillismu u vlády Evo Moralese (Laserna, 2007), ačkoliv sám Morales rozhodně do role typického caudilla nezapadal.

V oblasti dělení caudillos se zpravidla využívá již zmíněné rozdělení na „los viejos“, v překladu „ty staré“, a „los nuevos“, v překladu „ty nové“. Castro označuje zdroj legitimacy za

³ Existují moderní politici, u kterých je označení caudillo občas využíváno – v době psaní této práce se toto týká primárně Daniela Ortegy, který naplňuje všechny manifestace typické pro caudillos, nicméně i tak existují argumenty, že by termín měl označovat pouze historické figury.

hlavní rozdíl, neboť právě ten se v průběhu času měnil; zatímco staří caudillos nijak neskrývali svůj zdroj síly jako vojenský a násilný, noví caudillos se snaží o něco, co lze označit za „populární legitimitu“. Toto vychází z faktu, že zatímco staří caudillos byli prakticky výhradně vojenští strongmani, kteří získali moc pučem, válkou atd., noví caudillos se běžně opírají i o tradiční politickou sféru, kdy se k moci dostali skrze volby (Castro, 2007). Jejich cíle udržet se u moci dosahují skrze další volby, nikoliv jejich zrušením – což však neznamená, že nemohou zajistit své vítězství i nátlakem a podvody.

Tento rozdíl skvěle ilustruje případ Dominikánské republiky, která zažila velice výrazné osobnosti v obou podobách. Rafael Trujillo byl velice typický caudillo viejo, brutální a neústupný, který se u moci udržel více než 30 let; za jeho vlády sice volby probíhaly, ale prakticky nikdy k nim nebyli připuštěni kandidáti mimo Trujillovu stranu, což spolu s represemi, podvody a zastrašováním zajistilo Trujillovi a jeho kandidátům zpravidla 100 % hlasů. Po vraždě Trujilla se objevuje caudillo nuevo Joaquín Balaguer, který na jednu stranu udržuje režim neodpovědný občanům skrze represí a machinace s volbami, nicméně se prezentuje jako demokrat a nikdy nesáhne k tak brutálním a extrémním krokům, jako sahal Trujillo; zbavuje se též také stereotypní image latinskoamerického generalissima, a místo teatrálních projevů v uniformě s desítkami medailí si tvoří image mírného gentlemana, až akademika, čímž si získává překvapivě vysokou popularitu, dostatečnou na to, aby se sám stal schopný později vyhrát legitimní, svobodné, demokratické volby.

Strukturami moci a fungováním v caudillistických režimech se také zabírají Eric Robert Wolf a Edward C. Hansen v článku *Caudillo Politics: A Structural Analysis*, jedné z nejcitovanějších prací na téma caudillismu v angličtině. Wolf a Hansen se zabývají specifickými rysy caudillistické vlády, a věnují se důležitosti osobních vazeb a tendenci caudillos vytvářet „jádra“, které tvoří jeho osoba, na kterou jsou postupně „nabalování“ jeho podporovatelé, přičemž nejloajálnější stojí u caudilla nejbližší. Protože je však loajalita hlavním kritériem, pokud osoba caudilla zmizí, tato „jádra“ zkolabují, neboť bez svého sjednocujícího prvku jsou pouze frakcí plnou osob, které mají odlišné ideály a protichůdné cíle (Wolf & Hansen, 1967). Ačkoliv stáří článku znamená, že se nemůže zabírat populistickými nástupníky, kteří se objevují v době, kdy caudillos mizí, práce i tak nadčasově identifikuje sociální potíže, kterými latinskoamerické státy trpí i o téměř 60 let později. Článek také rozpoznává rasový rozměr caudillismu, respektive jeho neoddělitelné napojení na rasové nerovnosti v Latinské Americe; většina států má mestickou a amerindiánskou většinu, nicméně ekonomickou a politickou moc

drží výrazně nadreprezentovaná bělošská menšina. Článek sice nezmiňuje afrolatinskoamerické menšiny, což ale bohužel odpovídá době jeho vzniku – studia historie a situace afrolatinoameričanů získaly větší pozornost až ve 21. století.

Navzdory všemu výzkumu do oblasti caudillismu je však nutné zmínit, že se současná akademická obec neshoduje, kdy éra caudillismu končí. Někteří akademici, jako již zmíněný Pedro Castro či Yuan Dongzhen v článku *Transición, Retos y Salida en los Principales Sistemas Políticos Latinoamericanos* pracují s myšlenkou, že dědictví caudillismu je natolik silné, že caudillismus de facto nikdy neskončil, a že současné latinskoamerické režimy jsou institucionalizovaný caudillismus (Castro, 2007; Dongzhen, 2018). Jiní označují caudillismus za ukončený érou centralizace a byrokratizace jednotlivých států, což teoreticky vedlo ke zničení monopolu na politiku, který držela regionální oligarchie – typický uváděným případem je Mexiko v roce 1928, kdy prezident Plutarco Elías Calles prohlásil „konec éry caudillismu a začátek éry institucí“ (Calles, 1928); s tímto datem pracuje např. Rafael Loyola Díaz ve svém článku *Fin del caudillismo y fortalecimiento de las instituciones políticas*, ve kterém zkoumá vznik Národní revoluční strany⁴ a její vliv na přetvoření Mexika v institucionální stát (Loyola Díaz, 1979).

Přiřazování přesných roků však naráží na fakt, že projevy caudillismu a osoby, které bývají někdy označovány za caudillos, se prakticky vždy objevují i po daném datu (pokud je datum dáno na dobu, kdy první prvky začínají mizet), případně naopak dávno většina vymizela, a objevují se jen pozůstatky. První případ ilustruje sám Calles, který sice započal proces, který postupně zlomil vliv regionálních caudillos ve prospěch stranických byrokratů, nicméně samotného Callese lze považovat za až stereotypního caudilla – Calles byl vojenský vůdce z dob občanské války, který centralizoval všechnu moc na sebe, vytvořil okolo sebe kult jako „el Jefe Máximo de la Revolución“, „maximální vůdce revoluce“, a vládl jako skutečný diktátor Mexika skrze loutkové prezidenty až do roku 1936, kdy byl vyhnán do USA Lázařem Cárdenasem, prezidentem dosazeným Callesem v roce 1934, který se svému vůdci vzbouřil. Komplikovanost situace navíc potvrzuje fakt, že sám Cárdenas bývá často označován za de facto caudilla (Delgado Martín, 1992), který se odlišoval pouze faktem, že se v přímém

⁴ Španělsky „Partido Nacional Revolucionario“, později přejmenovanou na Stranu mexické revoluce (PRM) a později na Stranu institucionální revoluce (PRI), která vládla Mexiku mezi léty 1929 až 2000, přičemž většinu této doby fungovalo Mexiko jako de facto pod vládou jedné strany, neboť skrze „loajální opozici“ a volební podvody si udržela PRI od svého vzniku parlamentní většinu do roku 1997, prezidentský úřad do roku 2000 a všechny guvernérské posty až do roku 1989 (kdy zvítězil Ernesto Ruffo Appel ve volbách ve státě Baja California).

kontrastu s caudillistickou tradicí dobrovolně vzdal moci na konci svého mandátu; Cárdenasovu vládu navíc také přímo poznamenal boj s regionálními vůdci, kteří také naplňují všechny charakteristiky caudillos, např. Saturnino Cedillo, de facto vládce San Luis Potosí. Druhý případ zase skvěle ilustruje ekvádorský exprezident Guillermo Lasso, který své zvolení v roce 2021 označil za „konec caudillismu“. To samozřejmě ignoruje fakt, že posledním prezidentem Ekvádoru, kterého lze alespoň vzdáleně považovat za caudilla, byl Lucio Gutiérrez, kterého sesadil ekvádorský parlament v roce 2005 – Lassoovo prohlášení mělo být primárně útok na exprezidenta Rafaela Correu, levicového populistického vůdce, kterého pravicová opozice dehonestovala opakovaně podobnými prohlášeními, která Correu označovala za autoritáře a caudilla (ačkoliv Correa opustil prezidentský úřad po naplnění limitů na znovuzvolení, a prakticky se stáhl z aktivní politiky). Jeho označení za caudilla tak bylo převážně pokus o útok „ad hominem“ na vůdce, jehož politika byla natolik populární, že jej „anticorreisté“ nedokázali porazit ve volbách.

Téma populismu je prozkoumáno zevrubněji a hlouběji, a to v jak anglických a španělských, tak dokonce i v českých zdrojích. V anglické i české literatuře se mu dostává zvýšené pozornosti především od Velké recese, po které populismus nabral rapidně na síle, a to výrazným poklesem podpory pro dříve dominantní strany, jako např. ve Francii (kde Socialistická strana i Republikáni ztratili pozici dominantní strany levice/pravice), v Řecku⁵ i v České republice, kde koalice zahrnující celou nepopulistickou středopravici a pravici, vedená dříve dominantní pravicovou ODS, nezíská ani 30 %, zatímco dříve hlavní středolevicová strana SocDem nezíská ani 5 % pro vstup do dolní komory parlamentu (IFES, 2021a), nebo radikalizací a přijetím populismu přímo tradiční stranou, jako např. ve Velké Británii (Alexandre-Collier, 2018), USA (Kydd, 2021) a v Maďarsku (Bíró-Nagy, 2021). Díky tomu lze čerpat z celé série kvalitních zdrojů – růst populismu po Velké recesi řeší jak drobné články, např. *The Great Recession and the Rise of Populism* od Evgenie Passari, až po celé knihy, např. *The Populist Explosion: How the Great Recession Transformed American and European Politics* od Johna B. Judise.

⁵ Jedna ze dvou dříve dominantních stran v Řecku, středopravicová Nová demokracie, od roku 2019 opět nabyla na síle, a v roce 2023 dokonce opět překročila práh 40 %, nicméně propad popularity jejího tradičního rivala, středolevicového PASOK (který se nezvrátil) znamená, že celková popularita dvou „tradičních“ stran se pohybovala v roce 2019 i obou volbách v roce 2023 okolo 50 %, zatímco před Velkou recesí tvořila okolo 80 %. Od druhých voleb v roce 2023 navíc popularita Nové demokracie klesá, a společně s PASOK v posledním průzkumu agentury Prorata získávají tradiční strany méně než 40 % dohromady, méně než získávají populistické a radikálnější strany dohromady (Prorata, 2024)

Poměrně častou větou, která bývá řečena v souvislosti s populismem, je to, že je obtížné ho definovat. To nicméně není úplná pravda – jak píše Cristóbal Rovira Kaltwasser, jeden z předních odborníků na populismus, ve svém vlivném a hojně citovaném článku *The ambivalence of populism: threat and corrective for democracy*, populismus lze definovat a chápat vícero způsoby; jako politickou strategii zahrnující odvolávání se na heterogenní masu lidí, nízkou institucionalizaci hnutí a přímý vztah mezi vůdcem a následovníky, jak jej definoval Kurt Weyland; jako „tence zaměřenou“ ideologii, která se zaměřuje na vykonstruovaný koncept „lidu“ bojujícímu proti „elitám“, jak jej definoval Cas Mudde; lze ho chápat negativně jako destruktivní vliv na liberální demokracii; lze ho chápat jako pozitivní vliv na inkluzi dříve vyloučených skupin a zapojení populace samotné do legislativních a deliberativních procesů. Rovira se následně přiklání k minimalistickému chápání populismu, využívající definice od Muddeho a Weylanda, jako ideálnímu pro další výzkum, neboť jejich pojetí nezatežuje populismus ani morálními soudy, ani předpokládaným vlivem na demokratické režimy (Rovira Kaltwasser, 2012).

Jak již bylo zmíněno, názory na roli populismu v demokracii se různí. Rovira sám zmiňuje fakt, že populismus bývá často analyzován normativně a jako teoretická otázka, nikoliv empiricky a deskriptivně. Popisuje dva tradiční náhledy zmíněné v předchozím odstavci – podporovatelé liberální demokracie zpravidla chápou populismus jako „patologický fenomén“, který likviduje demokratické instituce a vede k nástupu autoritářských vládců, přičemž uvádí i příklady autorů, kteří se snažili připodobnit a přirovnat populismus přímo k fašismu; podporovatelé radikální demokracie zase naopak chápou populismus jako pozitivní vliv, který v politickém systému posiluje inkluzi, rozšiřuje demokracii po celé společnosti a umožňuje populaci podílet se přímo na politickém procesu v kontrastu se systémem, kde je jediná nenásilná možnost ovlivňovat politiku jednou za pár let ve volbách (Rovira Kaltwasser, 2012). Ačkoliv je důležité zmínit, jak může být populismus chápán v závislosti na ideologii jednotlivce, obě tyto interpretace a definice populismu nabitě morálním soudem, a tato práce se zabývá možným spojením mezi dvěma fenomény, nikoliv jejich morálním hodnocením – z tohoto důvodu bude v této práci využit minimalistický přístup, a případný vliv populistů na demokracii (ať už pozitivní, či negativní) bude pouze deskriptivně popsán, nikoliv normativně souzen.

Ačkoliv populismus nabírá na síle v západní politice primárně od Velké recese, latinskoamerická politika s ním má výrazně bohatší zkušenosti. V knize *Populism: A Very Short Introduction*, kterou napsal Rovira ve spolupráci s nizozemským politologem Casem

Mudde, je zkoumán populismus ve třech geografických regionech – Severní Americe, Evropě a Latinské Americe. Jak je zmíněno hned v úvodu, z těchto regionů má Latinská Amerika zdaleka „nejdelší a nejvytrvalejší tradici populismu“⁶, což příkládají faktu, že latinskoamerické země mají většinou zkušenosti s dlouho trvajících obdobími demokratických vlád, zkombinované s enormní úrovní socioekonomické nerovnosti. Existence malé, extrémně vlivné a ekonomicky dominantní skupiny tak umožňuje velice snadnou konstrukci narativu o boji mezi „oligarchií“ a „lidem“ (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017). Toto tak vede k situaci, kde populisté mohou využívat argumenty, které by jinde mohly být považovány za demagogické, nicméně zde jsou objektivně pravdivé.

Historie populismu je poměrně dobře zmapována – za první moderní populistická hnutí jsou obecně považováni ruští Národníci a raná populistická hnutí v USA (Rovira Kaltwasser, 2014), nicméně první skutečný „rozmach“ populismu přichází v souvislosti s Velkou hospodářskou krizí právě v Latinské Americe, kde kombinace pokračujících nerovností, ekonomického kolapsu a rozšiřování volebního práva i mimo oligarchickou třídu – ačkoliv v latinskoamerických republikách běžně probíhaly volby již od 19. století, volební právo bylo zpravidla tak exkluzivní, volební podvody tak rozsáhlé a vlády tak autoritářské, že o nelze hovořit o skutečně demokratických volbách – vedlo k vítězstvím populistů ve volbách (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017).

Mudde a Rovira rozlišují tři fáze latinskoamerického populismu. První fáze zahrnuje již zmíněné populisty nastupující v době Velké hospodářské krize, kteří se orientují na „lid“ místo na „pracující“, a kteří (bez ohledu na osobní ideologii jednotlivých populistů) nahrazují roli radikálních antisystémových hnutí, kterou v evropské politice sehráli komunismus a fašismus. Populisté v této fázi zpravidla užívali radikální rétoriku, kterou však kombinovali s umírněnou developmentalistickou politikou, která měla za cíl zajistit primárně zklidnění třídních nepokojů; cílem nebyla třídní revoluce, ale třídní korporativistická spolupráce (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017). Není proto až tak zvláštní, že mnoho zakladatelů populistických hnutí, která jsou dnes převážně levicová (případně byla levicová, než je jejich noví vůdci po smrti zakladatelů transformovali), se paradoxně inspirovalo u raného fašistického hnutí, a fašistické aspekty ve svých hnutích začali potlačovat ve prospěch tradiční sociální demokracie až po odhalení zločinů těchto režimů po porážce ve Druhé světové válce. Toto je případ např. hnutí APRA, jehož zakladatel Víctor Raúl Haya de la Torre se inspiroval mimo jiné i

⁶ V originále doslova „the most enduring and prevalent populist tradition“.

ranými fašistickými hnutími (Nugent, 2010), nebo justicialismu, kde sám zakladatel Juan Perón přiznává inspiraci fašismem ve své autobiografii, vycházející z doby jeho služby v Itálii, kdy byl odtržený od reality života průměrného Itala a byla mu italským režimem prezentována nereálná verze fašismu, která se prezentovala jako „skutečná sociální demokracie“ (Perón a kol., 1976).

Druhá fáze se objevuje v 80. a 90. letech, a zahrnuje novou generaci politiků, kteří využívají rétoriku populistů z první fáze, ale kombinují ji s neoliberální ekonomickou politikou, zahrnující rozsáhlé privatizace a silný důraz na tržní liberalismus. Nepřítel je pořád stejný, nicméně chápání státu se, po vlně ekonomických krizí, změnilo z nástroje proti elitě na naopak nástroj elity, a boj proti státu tak byl přeneseně bojem proti zkorumpované elitě. Mezi typické příklady populistů v této vlně patří, jak sám Mudde a Rovira uvádějí, argentinský prezident Carlos Saúl Menem (jehož obrat k neoliberalismu více šokující, neboť se před svým prvním zvolením hlásil k tradičním peronistickým hodnotám) a peruánský prezident-diktátor Alberto Fujimori (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017). Ačkoliv s tímto termínem nepracují, neboť je jejich kniha v angličtině, v odborné hispanofonní literatuře se této vlně, případně fenoménu pravicových populistů využívajících tradičně levicovou rétoriku, často říká „neopopulismus“⁷. Jak píše Maria Moira Mackinnon a Mario Alberto Petrone v knize *Populismo y neopopulismo en América Latina: el problema de la Cenicienta*, tento název slouží pro odlišení od tradičního populismu, který byl před tímto jevem chápán v Latinské Americe jako ze své podstaty ekonomicky levicový fenomén, který se nedal skloubit s ekonomicky liberální politikou (Mackinnon & Petrone, 1998).

Třetí fáze, kterou kniha označuje za probíhající, je fáze populistů, kteří opět používají radikální levicovou rétoriku, nicméně ji tentokrát doprovázejí skutečně výraznou, v mnoha případech až radikální levicovou politikou. Oproti populistům z první fáze se již nesnaží o sociální smír ani „třetí cestu mezi socialismem a kapitalismem“, a otevřeně bojují s volným trhem a nadnárodními finančními institucemi, jako je Mezinárodní měnový fond. Samozřejmě, ne každý míří na zteč, a někteří populisté, jako např. Rafael Correa a Evo Morales, prosazují reformismus; jiní, jako např. Hugo Chávez a Daniel Ortega, naopak prosazují radikální změny bez snahy o kompromis. Všichni populisté této třetí fáze se však, dle Muddeho a Roviry, prezentují jako radikálně levicoví bojovníci proti volnému trhu, a propagují náhradní model

⁷ Španělsky „neopopulismo“.

rozvoje, který skutečně pomůže běžným lidem uniknout chudobě (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017).

Je nutné zmínit, že se v následujících letech po vydání knihy objevily skutečnosti, které jejich analýzu doplňují. Především jde o fakt, že populisté třetí fáze nenahradili populisty druhé – pravicoví neopopulisté nyní figurují v latinskoamerické politice zcela běžně vedle levicových populistů z růžové vlny (viz Slovník). V některých státech se toto stalo natolik časté, že ve volbách nejsou hlavní oponenti populista a antipopulista, ale populisté druhé a třetí vlny proti sobě. K tomu došlo např. v prezidentských volbách v Peru v roce 2021, kdy proti sobě stáli Pedro Castillo z levicové, dle některých až krajně levicové strany Svobodné Peru („*Perú Libre*“, PL), a Keiko Fujimori, kandidátka krajně pravicové Populární síly („*Fuerza Popular*“, FP) a dcera zmíněného Alberta Fujimoriho. Zda se jedná o novou, „čtvrtou“ vlnu, nebo o přelévání mezi nejasně ohraničenými obdobími, záleží na interpretaci každého jedince; pro celou záležitost neexistuje akademická shoda. Se „čtyřfázovým přelévavým“ chápáním pak přichází Federico Finchelstein, který komplementárně využívá teorie 4 fází a teorii populismu jako úzce zaměřené ideologie, a využívá obě na peronismu/justicialismu, hnutí s tak různorodě uchopitelnými myšlenkami, že existuje ve všech čtyřech fázích, přičemž se jednotlivé fáze tak prolínají, že různé fáze nepřicházejí jednoduše po sobě, nicméně spolu i zápasí (Finchelstein, 2019).

Kde je však stav poznání zcela nedostatečný, je vztah *mezi* jevy caudillismu a populismu. Mnoho akademiků automaticky pracuje s představou, že jsou oba jevy propojené, nicméně literatura v této oblasti chybí. Caudillos nelze považovat za jednoduše „starší populisty“, neboť základní myšlenka caudilla jako patriarchy národa, který jej vede a vychovává, je jasně v rozporu se základní představou populismu o boji mezi elitou a lidem; jde o stejný rozpor, jaký Mudde a Rovira ukazují v případě, že je populismus přisuzován komunistickým a fašistickým hnutím – tato hnutí přikládají vedoucí roli straně/vůdci, a pracují s myšlenkami, jako je „falešné vědomí“. Komunisté i fašisté, bez ohledu na své ideologické rozdíly, tak mohou oba souhlasit s kritikou existujících elit, nicméně je nechtějí nahradit vůlí lidu, ale novými elitami, čímž se s populismem dostávají do jasného konfliktu (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017).

Zároveň však nelze přehlédnout fakt, že státy s historickými zkušenostmi s caudillismem zkrátka mají výrazně větší náchylnost k populistickému vedení. Jaký je tedy vztah caudillismu a populismu? Existuje nějaký, nebo se oba jevy objevují po sobě pouze náhodou? Je možné, že caudillos vytvořili určitou poptávku po roli silných vůdců v politice, do které vstoupili populisté? Jsou caudillos důvodem, proč latinskoamerický populismus předběhl západní, a s růstem poptávky po populismu v západních státech lze nyní očekávat i růst poptávky po roli jakéhosi caudilla v západních zemích? Cílem této práce je tyto vazby analyzovat, a pomoci tak zaplnit tuto mezeru v odborné literatuře.

2. Ideál caudilla

2.1 Archetyp caudilla – Juan Manuel de Rosas

Člověk, který pravděpodobně ztělesnil obecnou představu historického caudilla nejlépe, byl argentinský caudillo Juan Manuel de Rosas. Celým jménem Juan Manuel José Domingo Ortiz de Rozas y López de Osornio, de Rosas se narodil 30. 3. 1793 do vojenské rodiny v Buenos Aires. Jeho otec byl důstojník bez výrazné kariéry (Lynch, 2001), jeho dědeček ale byl významný důstojník Clemente López de Osornio, vojenský komisař Magdaleny (města v Buenos Aires) a bohatý aristokrat (Luzian, 1972). Díky svému původu tak dostal kvalitní vzdělání, a stal se gramotným a poměrně sečtělým, v roce 1806 v pouhém věku 13 let ale nastoupil k armádě Místokrálovství Río de la Plata, na které zaútočila Velká Británie v rámci Napoleonských válek. Španělsko sice formálně bojovalo na straně Francie, nicméně v praxi válčilo primárně samo se sebou. Nebylo tak schopné Velké Británii vzdorovat, a velká část bojů v koloniích tak byla vedena koloniemi samotnými (Lynch, 2001).

Jak uvádí historik John Lynch, Rosas nejprve sloužil jako rozdavač munice v milicích, nicméně po sesazení vicekrále Rafaela de Sobremonte poté, co opustil Buenos Aires během bitvy, byl Rosas povýšen do jezdecké milice Sobremontova nástupce, nového vicekrále Santiaga de Linierse. V této pozici se Rosas účastnil argentinského vítězství nad prestižní britskou armádou, a stál tak u zrodu argentinského boje za nezávislost – ten se odvíjel primárně z představy, že se státy Río de la Plata nemusely být nadále ovládány Španělskem, které bylo ve válce slabé a nesjednocené, zatímco argentinská armáda dokázala odrazit dvě invaze nejmocnější koloniální armády na světě (Lynch, 2001).

Lynch předpokládá, že tyto zkušenosti pravděpodobně pomohly utvořit Rosasův charakter – jeho de facto aristokratické vychování v něm utvrdilo proslulou sympatii ke striktní hierarchii a autoritářství, kombinovanou ale s nezvyklou náklonností vůči tzv. gauchos, argentinským pasákům dobytka a sedlákům, kteří byli tradičně viděni vrstvou criollos (koloniální aristokracie a bohatší lidé čistě evropského původu, de facto vládnoucí oligarchie, viz Slovník) jako podřadní, nezodpovědní a neschopní jakékoliv sebevlády. Zatímco ostatní criollos tak využívali gauchos jako levnou, případně i nucenou pracovní sílu, nepoužitelnou k čemukoliv kromě fyzicky namáhavé práce, Rosas svým pracovníkům platil výrazně vyšší mzdy, účastnil se jejich her a slavností, a často se oblékal i do jejich oblečení – zároveň s nimi však nikdy nevykonával práci, čímž dával najevo své jiné postavení (Lynch, 2001). Tímto si

Rosas budoval image přísného, ale dobrého vůdce, který se následně stal typickým pro jeho politickou kariéru.

Rosas se přímo neúčastnil událostí, které vedly k argentinské nezávislosti v roce 1810, ale následně sehrál výraznou roli v argentinských občanských válkách. Jak popisuje Pacho O'Donnell, v této sérii konfliktů, ve které se utkávali unitáři a federalisté, vedl Rosas jednotku svou vlastní jednotku kavalerie, zvanou „Colorados del Monte“, „rudých z hory“, se kterou opakovaně chránil Buenos Aires před invazemi (O'Donnell, 2013). Kombinace porážek oponentů a vlastních obchodních úspěchů z něho brzy udělala jednoho z nejmocnějších lidí v provincii, a Rosas skvěle využil konfliktu k upevnění postavení Buenos Aires jako dominantní provincie – pro tento účel také střídal strany konfliktu, a z původního unitáře se stal roku 1826 federalistou až do konce svého politického života (Lynch, 2001).

V celé Rosasově kariéře je jasně viditelná osobní ambice, která překračovala jakoukoliv osobní ideologii – dokud Unitářská strana („*Partido Unitario*“, PU), levicová⁸ strana přející si unitární stát řízený centrálně z Buenos Aires, bojovali primárně právě za dominanci Buenos Aires, podporoval Rosas je. Když následně chtěli unitáři využít příjmy bohatého Buenos Aires k rozvoji zaostalejších provincií, prohodil Rosas strany, a přivedl provincii k Federální straně („*Partido Federal*“, PF), pravicové straně přející si volnou konfederaci s rozsáhlou autonomií pro provincie (Lynch, 2001). Po následných bojích mezi unionisty a federalisty, během kterých byl popraven vůdce federalistů Manuel Dorrego, získal Rosas přímou kontrolu provincie, a nechal se zvolit jejím guvernérem. Tím započalo období jeho 1. vlády (Shumway, 2019).

V období Rosasovy první vlády lze spatřit zárodky toho, co by se následně stalo symbolické pro všechny vládnoucí caudillos – Rosas si hned po nástupu v prosinci 1829 opatřil diktátorské pravomoci od bonaerenského (viz Slovník) zastupitelstva skrze „*facultades extraordinarias*“, „mimořádné pravomoci“, a následně vládl tvrdou rukou (Shumway, 2019). Jeho vláda se musela potýkat s celou řadou katastrof, které vycházely z války – ohromné zadlužení, které Buenos Aires nabralo pro sponzorování svých vojsk, devastaci venkova, jehož velkou část stále ovládali povstalci⁹ z řad unitářů, fungující vzbouřenou Unitářskou ligou, která ovládala

⁸ Pravolevé dělení myšleno v dobovém kontextu – PU byla liberální strana, která podporovala tržní liberalismus a důraz na unitarismus Argentiny, což ji řadilo k dobové levici, v kontrastu s konzervativní PF, která podporovala autonomii provincií a protekcionismus, čímž se tehdy řadila k pravici. V dnešní politice bychom obě strany zařadili ke středopravému sektoru, díky jinému chápání pravolevého dělení, ve kterém intervencionistické pojetí ekonomiky federalistů a tržní liberalismus unionistů obě strany posouvá ke středu.

⁹ Případně pozůstatky z řad legitimní vlády – události, které ke konfliktu vedly, nevysvětlují jasně, která strana byla legitimní vládou, a která povstáním. Tato otázka je tedy sporná a neexistuje na ni akademický konsensus ani

argentinské vnitrozemí, znehodnocenou měnou a nejednotnou Federalistickou stranou. K tomu se přidala přírodní katastrofa, 4 roky trvající sucho, a Rosasova vláda tak měla nakročeno k totálnímu fiasku (Lynch, 2001).

Rosas však využil své pravomoci tak, aby krizi vyřešil. Díky seškrtání výdajů a podpoře obchodu stabilizoval ekonomiku, a svými vojenskými úspěchy postupně zdevastoval síly unitářů na území federalistů. Reformoval výběr daní tak, aby zajistil dostatečný příjem k zaplacení dluhu bez toho, aby daně zvedl. Unitářská liga („*Liga Unitaria*“) sice nadále ovládala 9 vzbouřených provincií ve vnitrozemí¹⁰, ale Rosas dokázal ustanovit vlastní Federální pakt („*Pacto Federal*“), který zabránil unitářům v úspěšné invazi federalistických pobřežních provincií. Zajmutím vůdce Unitářské ligy, José María Paze, v roce 1831 federalisté celou ligu paralyzovali, a zabezpečili tak svou pozici. Jeho vládu provázely, přes všechny obtíže, ekonomický růst, a po letech konfliktu byl v Buenos Aires obnoven řád (Lynch, 2001).

Cena však byla vysoká – Rosas brutálně potlačil jakoukoliv opozici vůči PF, vyháněl své kritiky do exilu a zavedl cenzuru (O'Donnell, 2013). Aby si podmanil PF na území Buenos Aires, začal vytvářet síť lidí oddaných jemu, a jmenoval svou rodinu a své přátelé do významných pozic. Zatímco se situace stabilizovala, Rosas ustanovil režim, který zlikvidoval prakticky všechny demokratické instituce od revoluce. Stal se tak sám de facto postavou, jakou předtím zastávali koloniální místodržící. Tímto proti sobě však začal poštvávat liberální křídlo PF (Lynch, 1981). Jak sám Rosas o své vládě prohlásil:

„Pro mě, ideál šťastné vlády je paternalistický, inteligentní, nezaujatý a neúnavný autokrat... vždy jsem obdivoval autokratické diktátory, kteří byli prvními služebníky svého lidu.“¹¹

Problémem pro jeho vládu však bylo, že se stabilizací situace již nebylo možné jeho autoritářské metody ospravedlnit. Zatímco „rosisté“ („*rosistas*“), jak si podporovatelé Rosase začali říkat, i nadále podporovali jeho autokracii, zbytek PF začal požadovat sepsání ústavy, která by obnovila republikánské instituce v Buenos Aires. I přes všechnu svou snahu Rosas

v době psaní této práce, o téměř 200 let později. Problematika je také ztížená faktem, že, na rozdíl od jiných konfliktů z této doby žádná strana nevyhrála – konflikt skončil sloučením obou stran a zavedením oligarchické vlády, která vedla Argentinu až do 20. století.

¹⁰ 10 provincií poté, co se provincie Jujuy odtrhla od provincie Salta.

¹¹ V originále „Para mí, el ideal de gobierno feliz sería el autócrata paternal, inteligente, desinteresado e infatigable... he admirado siempre a los dictadores autócratas que han sido los primeros servidores de sus pueblos“ (Sampay, 1972).

nedokázal vytvořit v PF většinu, a bonaerenské zastupitelstvo ho nakonec donutilo zřít se svých „mimořádných pravomocí“. Sám Rosas nakonec musel post guvernéra opustit v prosinci 1832, kdy mu vypršel mandát (Lynch, 2001).

Zatímco Rosas se po skončení svého mandátu zaobíral tzv. „pouštní kampaní“, která se odehrávala v letech 1833 a 1834, během které Argentina „zpacifikovala“ původní obyvatel ve vnitrozemí. Rosas se stal prvním, kdo kombinací dohod, invazí, vyhlazování a přerozdělení zabezpečil pozemky ve vnitrozemí, čímž na téměř 20 let ukončil tzv. „malones“¹² (Galasso, 2011). Díky jeho úspěchům a síle jeho frakce v PF byl však Rosas stále nebezpečný, a jeho nástupce v roli guvernéra Buenos Aires, Juan Ramón Balcarce, se proto rozhodl jeho vliv omezit. V rámci následné represivní kampaně na omezení Rosasova vlivu však došlo k zatčení rosistického publicisty, Nicoláse Mariña, jehož noviny se jmenovaly „Obnovitel zákonů“¹³, dle přezdívky, kterou měl sám Rosas. Buď omylem, nebo úmyslně ze strany vedoucích rosistů, se poté rozšířila v Buenos Aires fáma, že souzen bude sám Rosas, což vedlo k propuknutí nepokojů (Di Meglio, 2007). Když během následných protestů přeběhla většina policie i vojska k Rosasovi a obklíčila město Buenos Aires, Balcarce rezignoval a uprchl do Uruguaye. V následných volbách v roce 1835 byl pak Rosas opět zvolen bonaerenským guvernérem (Lynch, 2001).

V Rosasově druhé vládě lze již spatřit skutečný caudillismus – a také zřejmě první moderní totalitní režim. Jakožto vůdce vlastní armády, Rosas obešel státní a politické instituce, a ustanovil nebyvale brutální diktaturu. Zničil nezávislost vlastní strany, a postupně nahradil veškerou ideologickou podstatu federalismu svým hnutím rosismu. Symbolem jeho vlády se stala červená barva – tradiční barva federalismu se také formálně stala symbolem rosismu, a následně se stala povinnou součástí všech uniforem i standardního oblečení. Vojáci tak museli nosit červené kabáty, kalhoty i čepice, zatímco normální muži museli nosit červený odznak a červenou nášivku na rukávu. Školní uniformy byly povinně červené, stejně tak všechny mašle pro ženy, a vládní budovy byly přemalovány na červenou. Kdokoliv, kdo navíc pobíral peníze od státu (od vojáků přes učitele až po kněze), musel nosit červený odznak s nápisem „Federación o muerte“, „federace, nebo smrt“, což bylo postupně doplněno o podobiznu Rosasova obličej a časem i štvavějšími nápisy (Siracusano a kol., 2023), viz přílohy 3 a 4.

¹² Singulár „malón“, z mapučského „maleu“, taktika nájezdů na osady kolonizátorů, která úspěšně bránila Argentíně v osídlení vnitrozemí.

¹³ V originále „El Restaurador de las Leyes“.

Tak, jako Rosas dokázal svázat svou osobu s celým státem, dokázal také přesně klasifikovat jakéhokoliv odpůrce své vlády jako státního nepřítele. Ve stejném duchu, v jakém slova „federalista“ a „federalismus“ ztratila jakýkoliv ideologický rozměr a stala se synonymy pro „rosista“ a „rosismus“, pojem „unitář“ začal být používán pro jakéhokoliv (i domnělého) odpůrce Rosase. Za unitáře tak byli označováni např. i členové PF, kteří odporovali Rosasovi, nebo jezuité, kteří se nijak politicky neangažovali, ale odporovali Rosasově nařízení o umístění Rosasových portrétů na oltáře v kostelech a chrámech (Lynch, 2001).

Rosas však nevytvořil pouze kult osobnosti, jaký pravděpodobně před jeho vládou v historii lidstva nikdy nebyl – vytvořil také jiné instituce, které se staly brzy neodmyslitelným prvkem totalit, které přišly až 100 let později. Lidový restaurační spolek („*Sociedad Popular Restauradora*“), známější pod děsivou přezdívkou Mazorca¹⁴, byl jakýsi předchůdce tajné policie, který kromě budování rozsáhlé sítě informátorů podnikal také kampaň státního terorismu, která zahrnovala takové brutální činy, jako řezání hlav lidí až po krk zahrabaných v zemi, nebo přibíjení stále žijících lidí kolíkem skrze ústa ke stromům. Nešlo zde tak pouze o potrestání oponenta, tyto akce naopak jasně mířily na „publikum“, kterým byla veřejnost – a proto lze mluvit o jasném případě terorismu. Mazorca v době svého rozpuštění zabila okolo 2.000 lidí, zhruba 0.2 % tehdejší celkové argentinské populace (Di Meglio, 2007).

Navzdory této brutalitě, Rosas se nenechával zobrazit jako monarcha, nebo jako diktátor. Jeho propaganda ho naopak vykreslovala jako ztělesnění argentinského lidu, který věděl, co je pro Argentinu nejlepší. Výrazná část rosistické propagandy znázorňovala Rosase jako jakéhosi dobrého otce, který pečuje a vychovává svůj mladý, ještě nevyspělý národ (Lynch, 2001). Rosas se veřejně hlásil k myšlenkám republikanismu, a ačkoliv jeho vláda mohla připomínat vládu antického tyрана, mnoho myšlenek bylo moderních v základu – Rosasova moc pramenila z jeho schopnosti vést národ k dospělosti, z jeho popularity (ať sebeumělejší a falešné), a ačkoliv byl často zobrazován jako všemocný vůdce, nikdy se nehlásil k bájnemu mandátu na moc, kterým by opodstatnil svou roli monarcha. Sám podporoval existenci parlamentu a soudnictví, ačkoliv obě instituce byly Rosasovi absolutně podřízené, a dbal na dodržování rituálního potvrzení svých zákonů od obou institucí, aby svá rozhodnutí potvrdil „demokratickým“ způsobem a mohl je vykreslit jako lidová a populární. Ačkoliv sám setrval ve funkci guvernéra mnohem déle, než bylo před jeho nástupem legálně možné, své

¹⁴ Doslova „kukuřičný klas“, kvůli oblíbenému způsobu rektálního mučení podezřelých. Technicky vzato byla Mazorca pouze jeden oddíl v SPR, ale její jméno se stalo synonymem pro celou organizaci.

znovuzvolení si nechal potvrdit ve zfalšovaných volbách. Tato touha po legitimitě dokonce vedla k tomu, že Rosas každý rok teatrálně nabízel parlamentu svou rezignaci, a parlament ji následně odmítal s odůvodněním, že setrvání Rosase ve funkci je nutné pro přežití celého národa (Quesada, 2012). Rosase tak lze chápat jako prvního moderního vůdce, který měl moc absolutistického monarchy, ale svou legitimitu čerpal z podpory veřejnosti. Zajímavostí také je, že Rosas si sám, dle dobových svědků, uvědomoval svou nepopularitu (Lynch, 2001); i tak mu ale záleželo na formálním schválení moci republikánskými institucemi.

Na Rosasovi lze také spatřit typický caudallistický rys, známý jako „continuismo“, kdy se držel moci všemi možnými kroky, a to i po vyčerpání formálních limitů na mandát. Udržel se tak u moci až do roku 1852, kdy po sérii vojenských vítězství padla Argentinská konfederace ve válce proti spojeným silám Velké Británie, Francie, Brazílie, Bolívie, Paraguaye, vzbouřené části Uruguaye a argentinských rebelů. Tato porážka konečně zarazila Rosasovu sérii vojenských vítězství, v rámci které dříve dokázal porazit i velmoci, jakými byly Velká Británie a Brazílie, když stály osamoceny. Kromě zaražení růstu Argentiny jako nové potenciální světové velmoci a ustanovení Brazílie jako hlavní jihoamerické velmoci tak došlo i ke svržení Rosase, který byl vyhnán do Anglie, kde se stal farmářem (Lynch, 1981).

Na Rosasovi lze spatřit nejen typické rysy pro caudillos, ale také pro dědictví, jaké zanechávají. Ačkoliv lze Rosase odsoudit jako totalitního a extrémně brutálního diktátora, jehož rozpínavost vyprovokovala světové velmoci tak, že podpořily Brazílii ve snaze stát se dominantní silou na světadíle, a tudíž automaticky předpokládat, že Rosas nebude populární, jeho dědictví je více komplikované. Ačkoliv z politického mainstreamu Rosase otevřeně nevelebí prakticky nikdo, především tzv. „nacionalistas“¹⁵ považují Rosase za ideálního vůdce, který ztělesňoval argentinské hodnoty a sílu, a který přetvořil sérii rozhádaných kolonií ve funkční, extrémně silný stát, který dokázal vybojovat Argentině místo jako regionální velmoci a protiváze Brazílie. Především v pravicové části politického spektra v Argentině tak existuje poptávka po vůdci, jako byl Rosas. Není proto překvapivé, že jak Carlos Menem, tak Javier Milei (dva pravicoví populisté, které od návratu k demokracii v roce 1983 získali post prezidenta) se do role jakéhosi caudilla a Rosase svou stylizují. Toto lze spatřit nejen v jejich extravagantních účesech a vousech, ale také v jejich odkazování na jakýsi výjimečný argentinský národ, kterému byla předurčena velká historická role, kterou musí splnit.

¹⁵ Nezaměňovat s prostými nacionalisty – „nacionalismo“ je specifické krajně pravicové argentinské hnutí, které prosazuje fašistickou vizi pro Argentinu jako totalitní katolickou velmoc, která má poslání vládnout Jižní Americe.

2.2 Moderní caudillos

Ačkoliv je nutné znát původy caudillos, jejich role v politických systémech není definována historií z počátku 19. století. Protože role caudilla se vyskytuje v systémech Latinské Ameriky i po celé 20. století, je proto nutné analyzovat i caudillos v této době. Právě analýzou moderních caudillos lze dojít k objektivní identifikaci prvků, které dělají caudilla caudillem.

Pro identifikaci zkoumaných caudillos byla zvolena tato kritéria:

- minimálně 6 let u moci, neboli alespoň jedno kompletní „sexenio“ (6leté prezidentské období, které bývalo typické pro latinskoamerické státy; ať je možné zkoumat vládu v průběhu času – kratší vláda samozřejmě nevyklučuje identifikaci jednotlivce jako caudilla, nicméně pro hlubší analýzu bude vhodnější kandidát s delší vládou),
- konání alespoň jedné voleb po dobu jejich vlády (bez ohledu na jejich demokratičnost) – caudillo staví svou legitimitu na (předpokládané) podpoře veřejnosti (Castro, 2007), a musí proto dokládat domnělou podporou od populace, čímž se odlišuje od prostého vojenského diktátora,
- nástup k moci, který nebyl provedený pučem na „zakázku“ zahraniční společnosti, případně tajných služeb (diktátor dosazený United Fruit Company či CIA bude logicky vykazovat jiné znaky, než caudillo, neboť zdroj jeho moci a legitimacy nepochází z jeho státu),
- musí mít vazby na loajální vojenskou/polovojenskou strukturu, která je jedním z pilířů jeho vlády (bez ohledu na to, zda má podporu veřejnosti, nebo nemá), čímž dokazuje ochotu podporovat svou vládu mimo demokratický systém,
- a samozřejmě původ a oblast působnosti v Latinské Americe (existují jedinci občas označovaní za caudillos i v jiných bývalých španělských koloniích, např. filipínští Emilio Aguinaldo a Ferdinand Marcos, nicméně odlišná kultura a historie těchto států, spolu s mnohem pozdějším získáním samostatnosti, neumožňuje komparaci).

Protože caudillismus není inherentně spojený s žádnou ideologií, a tato práce pojednává o vztahu mezi caudillismem a populismem, byly vybráni 3 caudillos splňující tato kritéria, kteří budou primárně analyzováni, a to tak, aby každý odpovídal 1 ze 3 skupin populismu tak, jak je rozděluje Mattia Zulianelo – levicový, pravicový a valenční (Zulianelo, 2019). Nepůjde samozřejmě o výběr exkluzivní, ostatní caudillos budou také zmíněni a bráni v potaz, 3 zvolení však budou základem, na kterém budou analyzovány shody a rozdíly ve vládě, čímž získáme

konkrétní specifika, která nám umožní vytvořit ideální typ caudilla. Pro výběr bude použito „extra pravidlo“, a to, že caudillos zvolení pro hlubší analýzu nesmí pocházet ze stejné země a regionu, ať výběr pokryje celý kontinent.

Z kritérií pro zařazení caudillos je úmyslně vynechána charakteristika „klientelismu“, která je pro caudillistickou vládu typická (Pizano, 2001). Ačkoliv jistě hraje klientelismus svou roli, je zbytečné ho do kritérií zařazovat, neboť klientelismus je tak běžný pro latinskoamerickou politiku obecně, že by jeho zařazení by tak nijak neprospělo pro zařazení či vyřazení daných případů.

Konečně, zvolení zástupci za caudillos tedy jsou **Omar Torrijos Herrera**, vůdce Panamy v letech 1968 až 1981, který představuje levicový proud caudillismu a caudillismus v zemích Střední Ameriky a Karibiku, **Alfredo Stroessner**, prezident Paraguaye v letech 1954 až 1989, který představuje pravicový proud caudillismu a caudillismus v zemi s relativně typickými podmínkami pro Jižní Ameriku, a **Juan Domingo Perón**, prezident Argentiny v letech 1946 až 1955, a následně v letech 1973 a 1974, který představuje valenční proud caudillismu a caudillismus v zemi jižního kornoutu.

Zprvce, původ. Caudillos bývají často spojeni s původem ve vyšších vrstvách, což je případ Alfredo Stroessnera, jehož matka pocházela z rodiny paraguajské rodiny s vlastní farmou, zatímco jeho otec byl německý účetní, který se přestěhoval do Paraguaye, kde pracoval jako učitel a zakladatel pivovaru (O'Shaughnessy & Ruiz Díaz, 2009). Perón i Torrijos však tuto představu porušují – Perón byl sice po otci z relativně bohaté rodiny sardinsko-baskického původu, ale jeho větev byla výrazně zchudlá (jeho dědeček byl úspěšný doktor, který ale nezanechal po své brzké smrti žádné jmění, a Perónův otec se z tohoto důvodu musel přestěhovat do venkovské Patagonie, kde spravoval ovčí ranč), a sám Perón se narodil jako nemanželské dítě, ačkoliv se jeho rodiče později vzali (Crespo a kol., 2002). Perónovo dětství bylo také poznamenáno faktem, že jeho matka byla pravděpodobně částečně amerindiánského původu (ačkoliv se hlásila k bělošské etnicitě, o její rodině panovaly zvěsti, že měla krev z národa Tehuelche). Torrijos byl vyšším vrstvám nejbližší – ačkoliv nevyrostal v nejnižších vrstvách (jeho rodiče byly učitelé), byl 6. z 12 dětí (Fundación Omar Torrijos, 2021), a kvalitního vzdělání dosáhl pouze díky tomu, že získal stipendium na vojenské univerzitě v San Salvadoru, odkud byl vybrán na důstojnická studia na vojenské univerzitě School of the Americas, kterou provozovalo USA v zóně panamského kanálu (který byl tehdy pod kontrolou USA). Původ tedy není pro caudillos společným prvkem.

Zadruhé, nástup k moci. Tradiční představa často je, že se caudillo k moci dostane vojenským pučem, který svrhne legitimně zvolenou vládu – a i tato představa neobstojí bližší analýze. Ačkoliv jsou puče jako způsob získání moci u caudillos relativně často, nejsou jediné. Stroessner i Torrijos se k moci dostali pučem, Perón byl ale naopak zvolen ve svobodných a demokratických volbách, a to celkem třikrát – v prvním případě navíc poté, co jeho zatčení vládnoucí juntou vedlo k masivní sérii protestů, která donutila juntou k odstoupení a vyhlášení voleb (Luna, 1999). A pokud si člověk není jistý, zda Perónova vítězství nebyly pouhými výjimkami, případně zda není získání moci legitimními volbami možné jen u umírněných caudillos, kteří se ideologicky nevyhraňují, historie zná i jiné případy, kdy caudillos získali moc (relativně) demokraticky – např. peruánský prezident v letech 1931 až 1933¹⁶, Luis Miguel Sánchez Cerro, je nejen dalším demokraticky zvoleným caudillem, ale také jedním z mála zcela otevřených fašistů, kteří vyhráli volby. Kostarický generál a prezident, José Figueres Ferrer, zase poskytuje obdobný levicový příklad.

Zatřetí, přístup k moci. Zde lze nalézt absolutní shodu – všichni caudillos, bez ohledu na jejich ideologii a postavení, projevují velice výraznou tendenci k centralizaci moci pod svým vedením. Mnozí caudillos vládli jako diktátoři, což je případ Stroessnera i Torrijose, ale i caudillos, kteří vládli v demokratických režimech, a jejichž vláda měla naopak pozitivní dopad na demokracii v zemi, měli sklony ke koncentraci moci u sebe. Perón je velice dobrý příklad caudilla, který se na jednu stranu zasadil o demokratizaci, neboť rozšířil volební právo, podporoval zapojení marginalizovaných skupin do politických procesů, a vytvořil hnutí, které hrálo klíčovou roli v bojích proti juntám a vojenským převratům, zároveň měl však sám tendence k autoritářství, které se projevovaly především v jeho potřebě mít absolutní kontrolu nad justicialistickým hnutím. Byl také ochotný iniciovat (či alespoň tolerovat) represe vůči opozici při volbách v roce 1951 – ačkoliv volby byly podstatně demokratičtější, než bylo do té doby zvykem, jak ukazuje případová studie o provincii Córdoba, Perón i tak nechal zabavit a přeprdat opoziční deník La Prensa, toleroval aktivity odborové federace CGT, která často svými demonstracemi zastráovala opoziční strany, a opoziční politici obvinili peronistické aktivisty u policie ze zastrásování a šikany (Camaño Semprini, 2016). Ačkoliv nebylo nikdy prokázáno, že by Perón tyto autokratické kroky sám organizoval, nikdy proti nim nezasáhl.

¹⁶ Předtím byl prezidentem v letech 1930 až 1931 jako předseda vojenské vlády, která svrhla prezidenta a diktátora Augusto Leguía. V této pozici byl půl roku, během které primárně zrušil Leguíaovy zákony, odstavil jeho podporovatele od moci, a připravil zemi na nové volby – šlo tedy primárně o přechodné prezidentské období, a Sánchez Cerro před volbami odstoupil.

Toto dokazuje jeho autoritářské vlohy, ačkoliv byl Perón sám jednou z nejdůležitějších postav pro argentinskou demokracii – tyto kroky byly totiž zcela zbytečné, Perón a jeho strana se těšili ohromné popularitě, a je možné, že podobné aktivity ho spíše poškodily, než mu ve volbách pomohly (Gambini, 1983). Podobné chování lze spatřit i u jiných caudillos, případně vůdcům jim podobným – již zmíněný Torrijos vládl diktátorským způsobem navzdory své vysoké popularitě a statusu národního hrdiny, která by mu prakticky jistě garantovala vítězství ve volbách, i pokud by nebyly volby prováděny tak, aby mohli de facto kandidovat jen Torrijovi kandidáti (Liu, 2022). Tendence koncentrovat moc a kontrolu ve svých rukou se netýká jen voleb – např. Perón vyhlášoval určitá důležitá rozhodnutí dekrety, ačkoliv měla jeho strana velice pohodlnou většinu v obou komorách parlamentu. Toto se týká např. dekretu 29.337/1949 o platbách na výzkum v rámci reformy vzdělávání, které byly jinak provedeny tradičně zákony, nebo dekretu 9695 zakládající vědní radu CONICET; neexistoval důvod, proč se muselo jednat o dekret – tedy samozřejmě kromě toho, že se tak mohl Perón prezentovat jako rozhodný, neomezený vůdce. Koncentrace moci, i často de facto nelogická, je tedy důležitým symbolem caudillos.

Začtvrté, sebe prezentace. Caudillos se obvykle nacházejí v pozici, kdy musí své kroky ospravedlnit před lidmi – ať už zvolení, nebo po vojenském převratu, kroky caudillos často překračují tradiční limity moci, které by na funkci, které caudillo drží, měly platit. Zde se objevuje další shodný znak – paternalismus (Castro, 2007). Caudillos bojují s faktem, že se nacházejí v jakémsi prostoru mezi vojenským diktátorem a populistou – vláda caudillos bývá zpravidla autoritářská, případně projevuje alespoň určité autoritářské rysy, a caudillo často nemá demokraticky mandát, kterým by mohl podobné kroky ospravedlnit tak, jako by to mohl udělat populist. Zatímco diktátor své kroky vysvětlit nemusí, neboť jeho legitimita roste jednoduše z jeho moci a síly, populist své kroky zase ospravedlní tím, že jsou „vůle lidu“, a všechno, co udělají, je tedy z principu demokratické. Caudillos se prezentují jako „otci lidu“, a jak píše John Lynch, skutečně fungovali jako zprostředkovatelé mezi elitami a prostým lidem. Zatímco elity považovaly průměrný lid za barbarský, neschopný a divoký, lid zase považoval elity za zkorumpované, odtržené, a zpravidla neschopné čehokoliv, než okrádání a ožebračování. Caudillo proto mohli fungovat jako prostředek komunikace a kompromisu mezi těmito dvěma skupinami – zatímco zvolený prezident mohl být zvolen podvodem/exkluzivním volebním zákonem, a tradiční vojenský diktátor byl zpravidla z elit samotných, caudillo se staral o prostý lid v roli jakéhosi otce, který je přísný, ale má dobré úmysly. Pod jeho vedením se lid „civilizoval“ a produkoval bohatství, zatímco elity měly stále své výsostní postavení, ze

kterého pomáhaly caudillovi v jeho misi (Lynch, 2002). Toto lze spatřit u všech tří případů: Torrijos zavedl mnohé reformy, které pomohly běžným lidem, jako pozemkovou reformu; jakékoliv politické reformy však byly polovičaté, a nijak neohrožily výsadní postavení specifických elit, které Torrijos protěžoval, jako velitelům armády. Perón tuto formu zdokonalil svou korporativistickou politikou – mnoho reforem pomohlo průměrným lidem, kteří ale museli být členy peronistické odborové federace CGT, kterou vedli lidé 100% loajální Perónovi. CGT pak tlumila revoluční a komunistické nálady, čímž Perón mohl být jak milovaný prezident pracujících, tak také jediný člověk, který jako první v historii Argentiny dokázal zamezit rozsáhlým stávkám bez krveprolití – první generální stávka proti peronistické vládě proběhla až po Perónově smrti (Rojo, 2021). I u Stroessnera lze spatřit podobné rysy, akorát v obráceném poměru – Stroessner jasně podporoval ekonomické zájmy elit i na úkor průměrné populace, a jeho vláda žádné větší sociální reformy neprovedla. Stroessner se však snažil svou blízkost průměrnému lidu snažit ukázat jinými způsoby, jako ambiciózními projekty, zlepšováním infrastruktury a veřejných služeb, jeho strana ANR využívala guaraní (viz Slovník) k oslovování lidu (Nickson, 2010), a dokonce v ústavě, kterou nechal přepsat, zapsal své nové mimořádné pravomoci s tím, že mají být využity „pro dobro národa“ – toto nijak nezměnilo jejich využívání, ale Stroessner se tak zřejmě chtěl odlišit od diktátora, co vládne pouze pro dobro své osoby. Paternalismus tak je symbolem caudillos.

Zapáté, kult osobnosti. Zde je odpověď jasná a jednoduchá – kult osobnosti je prakticky nutnou součástí režimu každého caudilla. Všichni tři hlouběji analyzovaní caudillos toto dokládají svými činy, a především Perón byl slavný svým charismatickým vystupováním a kultem jak okolo sebe, tak i okolo svých žen; kult jeho druhé ženy Evy Duarte de Perón, známější pod zdrobnělinou „Evita“, dosáhl takových rozměrů, že zatímco Perón má dodnes spousty odpůrců, Evita se stala prakticky symbolem „nové Argentiny“ (Navarro, 2012), a i největší oponenti justicialismu často vyznávají Evitě respekt do takové míry, že její 9 pater vysoká podobizna je dodnes zavěšena na budově Ministerstva zdravotnictví (jejímu dědictví také bezpochyby pomáhá fakt, že zemřela před tím, než se Perón dopustil více kontroverzních kroků). Všichni tři caudillos sami sobě darovali tituly, jako např. „maximální vůdce panamské revoluce“ užívaný Torrijosem, které měly zobrazovat jejich nadživotní velikost. Média nakloněná caudillos také zobrazovala a ztotožňovala caudillos se samotným státem, jejich fotky a portréty byly vystavovány po celé zemi, a nebylo neobvyklé, že po sobě a svých blízkých nechávali pojmenovat celá města, čehož se nejokatěji dopustil Stroessner, když po sobě nechal pojmenovat Puerto Presidente Stroessner, dnešní Ciudad del Este, druhé největší město

Paraguaye. Perón pro změnu nechal postavit předměstí v aglomeraci Buenos Aires, které dodnes nese jméno Ciudad Evita. V některých extrémně autoritářských, až totalitních režimech, jako např. v Dominikánské republice pod Rafaelem Trujillem, by bylo snad těžší najít předmět, kde vládnoucí caudillo vyobrazen nebyl. Kult osobnosti je pro caudillos zkrátka nepostradatelný.

Zašesté, tvoření hnutí. Úzce spojené s kultem osobnosti, caudillos mají tendenci tvořit hnutí, které jim jsou extrémně loajální, a které využívají jako určitý „stát ve státě“. Zcela typickým prvkem je existence politické strany, která caudilla bezmezně podporuje, zatímco caudillo ji protěžuje všemi možnými prostředky. Toto lze spatřit u všech tří caudillos, v případě Torrijose byla dokonce Panama de facto státem s jedinou povolenou stranou, stejně tak jako u Stroessnera Paraguayi až do roku 1962, kdy Stroessner povolil existence formální opozice; členství ve Stroessnerově Rudé straně („*Partido Colorado*“, ANR)¹⁷ bylo však předpokladem k získání zdravotní péče, stavebního povolení atd., a opozice byla silně cenzurována a nesměla Stroessnera jakkoliv ohrozit (Boström, 1994). Perón zase nechal svou stranu, aby několik let nosila jeho jméno, a zmíněný Trujillo, jehož celé jméno bylo Rafael Leónidas Trujillo Molina¹⁸, a jehož Dominikánská republika byla také po většinu jeho vlády stát s jedinou povolenou stranou, zase nechal Dominikánskou stranu („*Partido Dominicano*“), aby měla za své motto „*Rectitud, Libertad, Trabajo*“ („slušnost, svoboda, práce“), což „náhodou“ odpovídalo iniciálám Trujillových jmen a prvního příjmení, RLC. Později bylo přidáno čtvrté heslo, „*Moralidad*“ („morálka“), což zahrnuje i Trujillovo příjmení po matce. Tato hnutí se samozřejmě projevovale i jinak, u Peróna například vzniklo extrémně silné odborářské hnutí, které zůstává Justicialistické straně věrné dodnes. V některých případech bylo členství v caudillistických hnutích povinné, často byla však stranická/organizační příslušnost spíše výhodou, která umožňovala členům lépe jednat se státem, získat snadněji určité výhody, neoficiální podmínkou k povýšení v práci apod. Tyto organizace často existovaly paralelně se státem a byly s ním komplementárně spojené; např. argentinský dělník nebyl nijak formálně zvýhodněn, když se přidal k odboru CGT – ten mu však zařídil kvalitnější zdravotní péči a přístup k odborovým rekreačním podnikům a cestám; výměnou za to dělník neprotestoval proti

¹⁷ Formálně „Národní republikánská asociace“, „Asociación Nacional Republicana“, formální název se ale většinou nepoužívá mimo zkratku ANC

¹⁸ Ve španělsky mluvících zemích se používají dvě příjmení, první po otci, druhé po matce, ale jen první se používá běžně, příjmení po matce většinou zůstává formální v dokumentech (proto je např. premiér Španělska Felipe González Márquez známý pod jménem Felipe González). Výjimkou je Argentina, kde ohromný příliv imigrantů z jiných evropských zemí a následné velké množství občanů s příjmením jiného původu vedlo k využívání jediného příjmení po otci, jak je běžné ve většině Evropy.

rozhodnutí strany a držel se názorové linie, kterou zastává CGT (Levitsky, 2003). U většiny caudillos se podobná hnutí po jejich smrti roztránila a rozpadla, neboť byla příliš vázána na osobu caudilla, v některých případech však existují dodnes – u caudillos, jako Peróna a Stroessnera, kterým se podařilo svá hnutí institucionalizovat (což zpravidla znamenalo vytvoření struktur, které prakticky kopírovaly rozložení státu a společnosti), zůstala hnutí silná o po jejich smrti, a dodnes hrají velmi důležitou roli v politice i fungování státu, kde působí.

Zasedmé, continuismo. Zde lze hovořit o fenoménu, kterému caudillos dali jméno, a který je s nimi úzce spojen; úzce se jím zabývá např. Alexander Baturo ve svém článku *Continuismo in Comparison: Avoidance, Extension, and Removal of Presidential Term Limits*. Continuismo je název pro praktiky, kterými se caudillos drží moci navzdory tomu, že by zákony měly jejich mandáty již ukončit. Samozřejmě, že politik snažící se udržet za každou cenu u moci není nutně caudillo, nicméně continuismo označuje specifickou situaci, kdy vládce operuje v rámci demokratické, nebo alespoň demokraticky znějící ústavy, a musí se tak uchýlovat ke krokům, které mu umožní udržet se u moci déle, než by ústava napovídala. Častým projevem těchto snah je vytvoření nového titulu pro caudilla, který nepodléhá ústavním omezením – toto je případ Torrijose, který si dal již zmíněný titul „maximální vůdce panamské revoluce“, kterým se vyhnul ústavním omezením na mandát prezidenta. Torrijos tak nebyl nikdy formálně panamským prezidentem, ale nikdo nepochyboval o tom, že skutečným vládcem Panamy byl on, i když na post prezidenta dosadil sobě loajální politiky. Tento způsob lze spatřit i u ostatních caudillos, Baturo dává za příklad dynastii Somozů v Nicarague – tato dynastie vládla 42 let, ačkoliv formálně držel post prezidenta člen dynastie celkem pouze 32 let. Svou autoritu totiž Somozové čerpali z titulu předsedů své strany, zvané Liberální nacionalistická strana („*Partido Liberal Nacionalista*“, PLN), a titulu velitelů své osobní armády, zvané „Národní garda“ („*Guardia Nacional*“), takže občasné „předání“ postu prezidenta politikovi z jiné rodiny nebyl problém – nikdo neměl sílu Somozy ohrozit. Další způsob je střídání se s „loutkou“ – toto je typické pro caudillos, kteří kontrolují armádu, ale ponechávají politiku „civilní“, jako u dominikánského Trujilla. Trujillo vládl Dominikánské republice jako diktátor 30 let, ale post prezidenta držel pouze 18 – po zbytek doby drželi post loutkoví prezidenti, kteří Trujilla poslouchali na slovo. Trujillo neměl žádný titul, který by mu zaručoval nadvládu a kontrolu nad prezidentem; spoléhal zkrátka na loajalitu svých podřízených a na svou kontrolu nad dominikánskou armádou, která by případného vzbouřeného politika pravděpodobně rychle sesadila. I přes toto formální odstavení od moci se však Trujillo nechal zobrazovat jako dominikánský vůdce, zatímco formální hlava státu byla upozaděna, viz příloha 5. Dalším,

neméně důležitým způsobem je legislativní změna. Caudillos často sahali k legislativním úpravám, které jim umožnily znovuzvolení; to je příklad Peróna i Stroessnera, kteří nechali upravovat samotnou ústavu, ve Stroessnerově případě až dokonce nahradit celou ústavu novou. Jde o velice častý způsob, a svým způsobem jde o jistější metodu, neboť caudillo nemusí ani důvěřovat někomu, že ho nezradí z pozice prezidenta, případně mít tak absolutní kontrolu nad svým státem, že je post prezidenta pro výkon moci vlastně nepotřebný. Baturo tak identifikuje tři základní způsoby, jak se continuismo projevuje – „avoidance“, „extension“ a „removal“ (Baturo, 2019).

Z analýzy tedy vyplývá, že u caudillos lze spatřit 5 charakteristik, které by nemusely být z titulu caudilla patrné. Spolu se základním rysem, a to armádou (ať už státní, či jeho vlastními ozbrojenými jednotkami) jako pilířem svého režimu, tak máme 6 základních charakteristik, které nám vytváří ideální typ caudilla.

3. Metodologie

Tato práce využívá především principy komparací případových studií. Sledovaným jevem je přítomnost jednotlivců a hnutí, které nerespektují a povyšují se nad liberálnědemokratický řád ve svých státech. Protože jde o jev zkoumaný v čase, a protože růst populistických hnutí může být přirozeně způsoben i jinými okolnostmi, než je předchozí zkušenost s caudillismem, bude prezence a popularita jednotlivých hnutí vždy zasazena do kontextu a problematiky dané doby, čímž se omezí vliv výkyvů v důsledku náhodných okolností, které by mohly popularitu určitých hnutí ovlivnit bez ohledu na jejich vztah k populismu. Cílem je zajistit, že náhodné jevy, které mohou analýzu zkreslit, budou rozpoznány a eliminovány, a zároveň zůstane analýza dosti rozsáhlá, aby našla shody, které mezi jednotlivými případy existují a ukazují na opakující se vzor; jde o využití modelu, jaký navrhuje Giovanni Sartori pro komparace v politice ve svém článku *Comparing a Miscomparing* pro zajištění maximální přesnosti komparativní metody mezi případovými studii (Sartori, 1991).

3.1 Zdůvodnění výběru případových studií

Tato práce je komparativní vícepřípadovou studii, ve které jsou zkoumány tři státy v rámci Latinské Ameriky. Selektce probíhala na základě principu nejodlišnějších případů pro vytvoření nejuniverzálnějšího obrazu o celém regionu. Z tohoto důvodu byla Latinská Amerika rozdělena na 3 subregiony tak, aby výběr pokryl odlišné podmínky, historie a politické kultury. Tyto 3 subregiony jsou Střední Amerika a Karibik, převážně drobnější státy, pro které je typická závislost na zemědělství a historicky servilní napojení na USA, často spojená s přímými vojenskými intervencemi a dosazováním loutkových vlád (Pearce, 1982); Andské státy + Paraguay & Venezuela, převážně rozlehlejší státy, pro které je typická nízká hustota zalidnění a existence odlehlých vnitrozemních regionů s nízkou přítomností vlády, což umožňuje existenci dlouhotrvajících konfliktů mezi vládou a vzbouřeneckými organizacemi, jako je kolumbijský FARC-EP (který proti vládě bojoval přes 50 let) a peruánská Světlá stezka (která, ačkoliv dnes výrazně oslabená, vzdoruje v určitých regionech vládě přes 40 let); a Jižní kornout, pro který je typická mnohem vyšší úroveň rozvoje a „evropštější“ profil obyvatelstva, spolu s vyšší úrovní politické stability (od pádu Augusta Pinocheta v roce 1988 žádný stát jižního kornout nezažil převrat ani puč), viz Slovník.

Zároveň však státy pro svůj výběr musejí splnit následující podmínky – všechny volby ve 21. století musely proběhnout tak, aby byly mezinárodně uznány jako svobodné a demokratické (tudíž je možné pracovat s volebními výsledky jako ukazatelem poptávky po

určité formě politiky); armáda ve 21. století nevstoupila do žádných voleb (aby neovlivnila výsledky – intervence armády po volbách, kdy již nemůže zkreslit výsledek, zemi nevylučuje); a země musela za posledních 100 let zažít vládu alespoň jednoho caudilla, aby bylo možné provést relevantní komparaci mezi caudillos a populismem. Podmínky k samotnému populismu není nutné dávat, neboť přítomnost populistů v latinskoamerických vládách je natolik častá, že by omezení pro státy bez populismu výběr nijak nezúžilo.

Z těchto podmínek byly nakonec vybrány 3 státy – Argentina, Dominikánská republika a Peru.

3.2 Základní charakteristiky vybraných případů

Argentina je zemí, kde je dědictví caudillismu a jeho teoretické spojení s dědictvím populismu patrnější, než je obvyklé – v zemi vládli dva caudillos, kteří se následně stali symboly tohoto fenoménu, Juan Manuel de Rosas¹⁹, archetyp tradičního caudilla a symbol „starých caudillos“, a Juan Perón, patrně nejznámější moderní caudillo. Toto dědictví je navíc posílené faktem, že Perónova strana, dnes známá jako „Justicialistická strana“, je stále největší a nejvýraznější argentinskou politickou stranou s více než 3 miliony členů, více než 1/3 z více než 8 milionů registrovaných členů stran v Argentině (Cámara Nacional Electoral, 2024). I přes dlouhou historii převratů a pučů, občas nazývanou „historií institucionální slabosti“, má dnes Argentina jednu z nejstabilnějších a nejrobustnějších demokracií v celé Latinské Americe, která ukázala svou sílu při překonávání krize na přelomu století (Levitsky & Murillo, 2006). Od roku 1983, kdy padla poslední vojenská junta, Argentina úspěšně depolitizovala armádu, která od neúspěšných povstání tzv. „carapintadas“ („pomalovaných obličejů“) již nehraje v politice výraznou roli – Argentina je dokonce jednou z mála latinskoamerických zemí, kdy byli vrcholní představitelé padlé diktatury úspěšně odsouzeni v běžném soudním procesu.

Navzdory dědictví caudillos i populistů také Argentina od přechodu k demokracii postupně oslabovala extrémní prezidencialismus. Jak zmiňuje Humberto Nogueira Alcala v roce 2017, sílu reformy bylo těžké odhadnout, neboť od ústavní reformy oslabující prezidencialismus v roce 1994 byla Justicialistická strana dominantní silou v zemi, a přenášení pravomocí z peronistických prezidentů na peronistický parlament se moc neprojevovalo – parlament běžně schvaloval prezidentům využívání pravomocí, které by měly být teoreticky využívány

¹⁹ Respektive vládl jako guvernér provincie Buenos Aires Spojeným provinciím Río de la Plata a následně Argentinské konfederaci, předchůdcům dnešní Argentinské republiky (ačkoliv z historických důvodů jsou dodnes Argentinská konfederace i Spojené provincie Río de la Plata v ústavě zmíněné jako alternativní název pro Argentinskou republiku).

jen v době nouze. Jak však Nogueira upozorňuje, prezidenství Mauricia Macriho od roku 2015 mohlo přinést změnu, neboť se poprvé setkáváme se situací prezidenta stojícího proti parlamentní většině (Nogueira Alcala, 2017); existovala zde i šance na kohabitační vládu, která se však nenaplnila, neboť parlament toleroval vládu Macriho „vůdce kabinetu“²⁰ Marcose Peñi. K tomu nyní lze říci, že nedošlo, neboť Macri se snažil o kompromisní politiku – nyní však vidíme tento proces v boji kongresu s Javierem Mileiem, který se o kompromis rozhodně nesnaží, a kterému největší parlamentní blok, peronistická Unie pro vlast („*Unión por la Patria*“, UP), vyhlásil „*oposición dura*“, „tvrdou opozici“. Milei zcela viditelně narazil po svém zvolení na systém brzd a protiváh, a jeho snahu o vládu diktát prezidentem mu nyní úspěšně zaráží jak parlament, tak i zreformované soudnictví.

Dominikánská republika je již typičtějším případem, kde návaznost mezi caudillismem a populismem není tak viditelná, a proto si zaslouží hlubší analýzu. Po vraždě caudilla a brutálního diktátora Rafaela Trujilla a následném pádu jeho dynastie zažila Dominikánská republika období nestability, které skončilo invazí USA a nástupem Joaquína Balaguera. Právě Balaguerova populistická, tiše autokratická vláda a její provázanost i s následnými, již jasně demokratickými vládami je právě možným pojítkem mezi fenomény caudillismu a populismu. Není zde tak možné spatřit přímé dědictví (Trujillova strana a hnutí se prakticky okamžitě rozpadly po jeho smrti), a proběhla i jakási snaha o de-Trujillizaci země (např. přejmenováním hlavního města Ciudad Trujillo zpět na původní název Santo Domingo), nicméně např. opakované snahy několika prezidentů o *continuismo* v přímém rozporu s dominikánskými zákony ukazují, že caudillismo zemi možná stále ovlivňuje. Populistická tradice je v zemi také patrná – drtivou většinu demokraticky zvolených prezidentů po Trujillovi lze označit za populisty, a zemi nadále dominují populistické strany.

Případ Peru naopak možné spojení mezi caudillismem a populismem mlží, neboť chybí caudillo, který by se stal symbolem a uchovával si podporu ve společnosti i po své smrti. Samozřejmě to neznamená, že by v peruánské historii neexistovali vlivní caudillos – Adnrés Avelino Cáceres byl typickým caudillem a je dodnes považovaný za národního hrdinu, nicméně vliv je omezen na 19. století, a malým přesahem do současnosti. Luis Miguel Sánchez Cerro a Óscar Benavides zapadají do obrazu caudillos přesně, nicméně relativně krátká doba jejich vlády (9 let dohromady + předešlé krátké vlády jako „úřadující prezidenti“ po vojenských

²⁰ „Jefe de Gabinete“, předseda vlády jmenovaný prezidentem, nicméně odvolatelný parlamentem; ačkoliv formálně nejde o premiéra, jeho funkce de facto premiéřské pozici odpovídají.

pučích) a otevřená podpora fašismu z nich vytvořily historické figury, které nemají rozsáhlou podporu a nejsou příliš známé mezi peruánskou populací. Manuel Odría přímo napodoboval Juana Peróna (který se stal prezidentem o 2 roky dříve) jak stylem, tak svou politikou, nicméně nedokázal vybudovat institucionalizované hnutí – odríisté nedokázali nominovat společného kandidáta ve volbách v roce 1956, ve kterých se Odría rozhodl nekandidovat, a při následném pokusu vrátit se do politiky nikdy nezískal ani 30 %; po Odríově smrti pak již nikdy nezískala jeho strana ani 1 %, a po roce 1990 zanikla (Nohlen, 2005). U posledních 2 možných kandidátů je zase označení caudillo sporné – Juan Velasco Alvarado, de facto prezident v letech 1968 až 1975, sice využíval populismus a odkazoval se na podporu nejchudších, nicméně jeho vláda fungovala jako vojenská diktatura, a nevyvíjela snahu potvrdit svůj mandát ve volbách. Alberto Fujimori sice vládl v prakticky caudillistickém stylu, nicméně dodnes není jasné, jaký byl přesně jeho vztah s armádou – dle některých šlo typicky caudillistickou symbiózou, nová zjištění však naznačují, že Fujimori byl spíše loutka Vladimira Montesina jako civilní tvář režimu v době, kdy neskrývaná vojenská diktatura již nebyla akceptovatelná, a pád SSSR znemožnil využívání tradiční výmluvy latinskoamerických juntas o „boji proti komunismu“ jako důvodu k útoku na demokratické instituce. Pravda se pravděpodobně nachází mezi těmito verzemi – peruánský sociolog a opoziční aktivista v době Fujimoriho vlády Henry Gustavo Pease García-Yrigoyen se klání k verzi, že Fujimori tvořil symbiotické diktátorské duo s Montesinem na armádní straně, a tudíž ho nelze považovat za loutku, nicméně armáda byla loajální vládě z důvodu Montesinosovy podpory, nikoliv kvůli osobě Fujimoriho (Pease García-Yrigoyen, 2003).

3.3 Operacionalizace

V každé případové studii bude analyzována nedávná historie státu, zahrnující vládu posledního jasného caudilla – v případě Peru zběžný výčet více caudillos, neboť tak výrazný jedinec se v historii země nenachází – a následně bude podrobně zkoumáno chování post-caudillistických vůdců. Tato období tak začínají nástupem Juana Peróna v roce 1946 v Argentině, nástupem Rafaela Trujilla v roce 1931 v Dominikánské republice a nástupem Andrése Avelina Cácerese v roce 1886 v Peru. Cílem bude zjistit, zda populističtí politici využívají taktiky caudillos, kopírují jejich chování, a stylizují se do jejich role.

Při hledání shod mezi caudillos a populisty nebude využívána vazba mezi konkrétním caudillem a následným populistou ze stejného státu; cílem je nalézt obecné spojení mezi trendy, tudíž místo spojení konkrétního caudilla a možného nástupce budou komparováni nástupci

s Weberovským ideálním typem caudilla, jehož typické manifestace jsou viditelné v tabulce níže.

Tabulka: komparace rysů caudillos s populisty

	Dělba moci	Vůle lidu	Personalizace	Institucionalizace	Mandát	Konceptualizace role armády
Caudillo	Koncentrace moci u caudilla	Paternalistické chápání – vůdce naslouchá přání národa, ale pro jeho dobro mu nemusí vyhovět	Kult osobnosti je integrální součástí vlády	Vytváří hnutí, které funguje paralelně se státem a stát si podmaňuje	Fenomén „ <i>continuismo</i> “, sahá po možných způsobech, jak obejít limity na počet mandátů	Armáda/ozbrojené jednotky jsou pilířem režimu
Latinskoamerický populist	Může překročit pravomoci v zájmu „většího dobra“	Je ztělesněním vůle lidu, přání lidu a přání populisty jsou ta samá	Kultu vůdce hnutí, bez ztotožnění se státem, ale ztotožnění se s lidem	Vytváření struktur paralelních ke státu, které vážou jednotlivce k hnutí, nicméně stát nenahrazují	Ústavní úpravy pro umožnění nových mandátů	Pragmatický vztah s armádou dle situace, jednotky nebuduje
Západní populist	Může překročit pravomoci v zájmu „lidu“	Prosazuje zájmy lidu i přes překážky, jaké nastavily „elity“	Kult vůdce hnutí, ale bez ztotožnění s lidem či státem	Tvoří čistě politické hnutí, které se soustředí na jeho osobu	Limity dodržují, protože se převážně nacházejí v parlamentních systémech, kde premiér limitován není	Armáda apolitická, není součástí strategie populistického vůdce

Zdroj: vlastní zpracování

4. Případové studie

Éra caudillismu začala pomalu upadat ve 20. století. Rostoucí centralizace států a rozšíření volebního práva pomalu započalo proces, při kterém latinskoamerické země začaly upouštět od svých systémů, a pomalu přejímaly typičtější modely států ze Západní Evropy a USA. Přirozeně, toto neukončilo vměšování armády do politiky, nicméně místo caudillos se začínají objevovat tradiční vojenští diktátoři, a místo charismatických, teatrálních jedinců, jako byli Juan Perón a Carlos Ibáñez del Campo, se objevují necharismatictí, veřejnosti vzdálení nepolitici, jako Jorge Rafael Videla a Augusto Pinochet, jejichž vláda závisí de facto pouze na schopnosti represe²¹.

Pro analýzu toho, zda je mezi caudillos a latinskoamerickými populisty prokazatelná návaznost, je nutné se blíže podívat na konkrétní země. Analýzou jejich politické kultury pak můžeme odhalit, zda je mezi fenoménem caudillos a moderních populistů spojitost.

4.1 Argentina

Argentina je skvělé místo pro začátek výzkumu, neboť jde o zemi, která má extrémně bohatou tradici a zarytou tradici jak caudillismu, tak populismu. Již dříve zmíněný caudillo Juan Perón je dodnes populárním symbolem populismu, a jeho Justicialistická strana (dříve Peronistická strana) je dodnes největší stranou v zemi (Cámara Nacional Electoral, 2024). Vztah mezi caudillismem a populismem je zde tak výrazně patrnější, než v jiných státech – z tohoto důvodu nelze označit Argentinu za zcela typický příklad, nicméně vývoj Argentiny a justicialismu lze použít k identifikaci rysů přechodu od caudillismu k populismu, které lze pak použít k analýze ostatních zemí. Pokud se budou vyskytovat i v jiných zemích, bude hypotéza potvrzena; pokud bude Argentina naopak unikátním případem, kde došlo k přechodu z caudillismu na populismus, bude hypotéza vyvrácena.

Nejdříve provedme analýzu image, neboť ta je pro populismus zcela zásadní. Perón byl vždy skvělý propagátor, a jeho otevřeně populistické vystupování, v kombinaci s ohromným charismatem, bylo vždy magnetické pro argentinské davy. Schopnost strhnout davy, kterou disponoval Perón, by byla skvělým darem pro každého politika, avšak Perón se nespokojil s pouhým vystupováním, a zamířil výše – ve svém hnutí si vybudoval ohromný kult osobnosti.

²¹ Ačkoliv Pinochet bývá občas v západním světě chápán jako alespoň částečně populární zachránce země před komunismem, byl bezbarvý, necharismatický (Silva, 2021) a s vysokým, třaslavým hlasem, který nestrhl davy tak, jako např. Perón. V samotném Chile je navíc jeho vnímání převážně negativní – např. BCC v roce 2013 upozornila na fakt, že pouze 9 % obyvatel Chile vnímá Pinochetovu vládu pozitivně, zatímco 55 % negativně (Long, 2013).

Od poměrně viditelného jména hnutí (peronismus) přes jméno strany (Peronistická strana) až po využívání své tehdejší ženy, Evy „Evity“ Duarte, v kampani, Perón se stal prakticky celebritou (Rein, 2016).

Tento kult byl výrazně posílen poté, co se Perón stal po volbách v roce 1946 prezidentem; pro hnutí byla složena hymna, kterou peronisté používají dodnes, ve které je mu opakovaně provolávána sláva, a ve které je nazýván „gran conductor“, „velký vůdce“. Perónovy plakáty jsou vytvořeny ve stylu, který by člověk očekával spíše v totalitním režimu, než v mírně autoritářském a demokratizujícím, který vedl Perón; za zmínku stojí např. plakát zobrazující zavražděného José Ignacia Rucciho jako pokládajícího svůj život za Peróna, viz příloha 6, a až téměř sovětský plakát o „argentinizaci“ (nacionalizaci) bankovního systému, který slibuje Argentině růst a prosperitu, viz příloha 7. Extrémem tohoto kultu byly peronistické učebnice, které učily malé děti číst a psát na extrémně propagandistických textech, viz příloha 8.

„Peróne, Peróne, jak velký jsi!

Můj generále, jak jsi cenný!

Peróne, Peróne, velký vůdce,

jsi první pracující!“²²

- Peronistický pochod, dodnes hymna Justicialistické strany

Je patrné, že kult osobnosti, který je pro caudillos typický, se dobře přenáší i do populismu. Návaznost zde skvěle zobrazuje také to, že žádná jiná politická osobnost v Argentině nebyla schopná podobný kult osobnosti vytvořit, pokud nepocházela z peronistického hnutí. Naopak pro osobnosti z peronistického hnutí bylo určité vytváření kultu osobnosti poměrně typické; nejlépe je toto patrné v rámci tzv. „kirchnerismu“, dnes dominantní formy peronismu. Kirchnerismus vychází z levicové formy peronismu a myšlenek Néstora Kirchnera, prezidenta Argentiny v letech 2003 až 2007, a jeho součástí je kult osobnosti kolem výrazných osob levicového peronismu, především Evy „Evity“ Duarte de Perón a Héctora José Cámpory.

Kult kolem Evity je v rámci kirchnerismu nejsilnější od dob samotného Peróna, a hlavní představitelka kirchnerismu, Cristina Fernández de Kirchner, zmiňuje Evitu v prakticky každém projevu. Kult je však udržovaný v poměrně omezených mezích tak, aby zapadl do moderní demokracie – např. učebnice pro děti neobsahují věty, jak je Evita miluje, a nikdo již

²² V originále „Perón, Perón, ¡qué grande sos! Mi general, ¡cuánto valés! Perón, Perón, gran conductor, sos el primer trabajador!“ (Instituto Nacional Juan Domingo Perón, 2023)

nestaví města jako Ciudad Evita, město vybudované na žádost Peróna, které se po Evitě nejen jmenuje, ale také svým tvarem připomíná její tvář z profilu (Redacción Clarín, 2016). Naopak využívá modernějších, akceptovatelnějších metod propagandy, jako používání tváře Evity na vlajkách, stavění soch, pomníků atd., s nejvýraznějším projektem na budově ministerstva zdraví, kterou zdobí ohromná kovová konstrukce Evitiny tváře (Losiggio, 2021). Po Cámporovi se zase jmenuje La Cámpora, mládežnická organizace celého kirchneristického hnutí, a celá série ulic a oblastí. Po smrti Néstora Kirchnera v roce 2010 a převzetí hnutí jeho manželkou²³, Cristinou Fernández de Kirchner, se kult rozšířil i na Néstora – kromě série přejmenovaných ulic a oblastí mu začaly být také stavěny busty, a v jeho rodné provincii Santa Cruz mu bylo zbudováno mauzoleum.

Kirchnerismus očividně přejal tradiční peronistickou taktiku glorifikace vůdců, ale předělal ji tak, aby byla stravitelnější pro moderní demokracii – nyní jsou glorifikovány pouze již zemřelí, což je v moderních společnostech přijatelné a poměrně běžné. Vynechává také sporné metody, jako propagandu mířenou na děti. Celkově se dá označit propagační styl kirchnerismu za tradičně peronistický, ale upravený pro moderní dobu a pro funkčnější, robustnější demokracii, jakou se Argentina stala (Levitsky & Murillo, 2006), mimo jiné právě i díky podpoře demokracie a boji proti autoritářství ze strany kirchnerismu.

V kirchnerismu je také patrná snaha skloubit tradiční peronistický korporatismus s moderní politikou a dobrým vládnutím prospěšným pro všechny. Na jednu stranu tak ponechal nezvykle silnou roli odborů, kterou peronisté tradičně podporovali, a odbory jsou tak v Argentině podstatně silnější, než bývá zvykem v západním světě – spravují zdravotní a sociální pojištění, zatímco případný nečlen si je musí platit podstatně nákladněji soukromě, organizují výbory na ochranu před utlačováním ze strany zaměstnavatele, kterými mohou zařídit svým členům lepší zacházení, a dle peronistického modelu je pro každý sektor ekonomiky vybrán jeden reprezentativní odbor, který se podílí na vyjednávání smluvních a pracovních podmínek (Atzeni & Grigera, 2018), což skvěle zajišťuje dominantní pozici peronistickým odborům z odborové konfederace CGT. Na druhou stranu však kirchneristické vlády podporovaly reformy, které měly za cíl zlepšit životy i lidí, kteří se v peronistické byrokracii nenacházeli.

²³ Je nutné zmínit, že není jasné, do jaké míry bylo hnutí vedeno před Néstorovou smrtí Cristinou – Néstor byl prezentován jako vůdce, ale jeho zdravotní potíže se srdcem, které nakonec vedly k jeho smrti v pouhých 60 letech, ho pravděpodobně omezovaly již dříve, a mohly hrát roli v jeho rozhodnutí neucházet se o druhý prezidentský mandát v roce 2007 navzdory vysoké popularitě. Jde nicméně pouze o spekulace, neboť Néstorův zdravotní stav před smrtí nebyl rodinou zveřejněn.

Skvělým příkladem takové politiky je Univerzální přídavek na dítě²⁴ (AUH), sociální program pro rodiče, jejichž příjem je méně než minimální mzda, který jim dává speciální státní příspěvek na dítě za předpokladu, že děti chodí do školy, jsou očkovány a dochází pravidelně za doktorem. AUH tak přímo míří na nezaměstnané a zaměstnané v šedé ekonomice, neboli na lidi, kteří logicky v odborech CGT být nemohou (Fontdevila, 2015). Tato politika „na obě strany“, kdy na jednu stranu dochází k jasné podpoře a protěžování daného politického hnutí, ale zároveň existuje patrná snaha pomáhat a sloužit všem, tak ukazuje vývoj caudillistického důrazu na paralelní struktury ke státu pro demokratický režim, který alespoň v určité míře akceptuje existenci opozice i jedinců bez zájmu o politiku.

Jedním patrným rozdílem mezi kirchnerismem a tradičnějším peronismem je vztah k armádě – zatímco sám Perón byl důstojník a vůči vojenským složkám měl poměrně dobrý vztah, kirchnerismus byl silně proti armádě, a jak Néstor, tak Cristina vedli kampaň, která vedla ke zrušení amnestie pro představitele junty a dohnala je před soud, čímž se stala Argentina jednou z mála latinskoamerických zemí, kde byli vojenští diktátoři následným režimem odsouzeni v soudních procesech. Tento vývoj odráží historickou zkušenost, kdy se armáda ukázala jako výrazně větší hrozba pro demokracii než cokoliv, před čím měla Argentinu chránit; od roku 1951, kdy byl Perón poprvé znovuzvolen, až do roku 1983, kdy padla poslední junta, nedokončil žádný zvolený prezident svůj mandát kvůli armádním převratům a pučům.

V kombinaci s extrémní brutalitou a neschopností poslední junty, armáda se stala nesnášenou institucí, a vypořádání se s její mocí se tak stalo žádoucí z více důvodů. Odvaha kirchneristů při dohnání armádních představitelů k odpovědnosti za zločiny bývalé junty tak dokazuje mnohem pragmatičtější přístup, než jaký měli předešní caudillos, a rozpoznává armádu jako nejen instituci, o kterou se lze opřít pro represe, ale zároveň jako instituci schopnou ohrozit demokracii a vládnoucí režim. Místo stavění vlády na armádě je tedy lepší armádu oslabit a donutit k podřízenosti vůči vládě. Kirchneristé tedy ukazují, že i populisté v politických hnutích založených přímo na ideálech a myšlenkách caudillos budou ve vztahu k armádě rezervovanější a opatrnější.

Jak bylo zmíněno na začátku, přechod peronismu na kirchnerismus přehledně ukazuje, jak se může caudillistické hnutí transformovat a adaptovat na přechod na funkční demokratický režim. Díky této transformaci dnešní peronisté stále kontrolují stejný sektor, jako v době

²⁴ Plným názvem „Asignación universal por hijo“.

samotného Peróna, a uspokojují tak poptávku po silném, populistickém vůdci, která v Argentině zůstala. Tato integrace neocaudillistického populistického hnutí ušetřila Argentinu vlády pravicových populistů v době, kdy v okolních státech vládli Bolsonaro, Cartes a Piñera, a zabránila nástupu pravicového populisty k moci před rokem 2023, kdy táhla ekonomická a hyperinflační krize, která v Argentině trvá od roku 2018 (ačkoliv započala jako finanční, následná pandemie covidu argentinskou ekonomiku poškodila ještě více, a rekordní sucha a horka od roku 2022 zlikvidovala ekonomiky zemědělsky založených provincií), umožnila nástup Javieru Mileie, jehož zvolení většina studií vysvětluje primárně jako touhu mít prezidenta „outsidera“, který nepochází z tradičního bikoalicionismu, viz Slovník (De Guzman, 2023).

Peronismus-kirchnerismus nabízí a uspokojuje poptávku po sociálním, levicovém a progresivním populismu, a dokázal dlouhou dobu i uspokojovat poptávku po populistických vůdcích obecně. Neznamená to ale, že uspokojil poptávku po populismu celkově, nebo že byl jedinou populistickou silou v Argentině – provinční a regionální frakce peronistů s vlastní adaptací peronismu pro politiku 21. století jsou stálíci argentinské politiky. Skvělým příkladem je „cordobesismo“, neboli „cordobesismus“, úprava peronismu pro provincii Córdoba. Frakce cordobesistů vládne v Córdobě od roku 1999, a prosazuje tzv. třetí cestu, kombinaci umírněného tržního liberalismu, relativně štědrého sociálního státu a rozsáhlých investic s cílem dosáhnout maximálního ekonomického růstu i růstu životní úrovně; jejich snahu o jakýsi méně konfrontační valenční populismus, který stojí proti anti-etatismu Menema i etatismu kirchneristů, shrnuje jejich podpora „státu schopného, ale ne všeho schopného“²⁵ (Graglia, 2011). V provincii San Juan od roku 2003 proti sobě stojí zase 2 hlavní frakce, kirchneristé a federální peronisté (největší pravicová frakce peronistů), od roku 2005 rozděleny na 2 strany; kirchneristé jako členové mainstreamové peronistické Justicialistické strany, federální peronisté jako členové regionální strany Produkce a Práce („*Producción y Trabajo*“, PyT); ve volbách 2003 obě frakce kandidovaly pod hlavičkou Justicialistické strany, protože v Argentině může strana sestavit více než jednu kandidátku (historicky běžná praxe, dříve dominantní strany v Argentině, Justicialistická strana a Radikální občanská unie, vždy měly levicová a pravicová křídla, která často kandidovala proti sobě). Dohromady vyhrála tato uskupení ve volbách vždy více než 70 % (Ahora San Juan, 2023, Ministerio del Interior, 2003;

²⁵ Španělsky „Estado potente pero no omnipotente“.

2007; 2011; 2015; 2019), což ukazuje ohromnou poptávku po populismu, která v San Juan existuje.

Je třeba také zmínit, že Argentina též ukazuje, že je přeměna hnutí z caudillistického na populistické nutná. V Argentině totiž existovala a existuje celá řada stran, které se nejen hlásí k peronismu, ale přímo k tzv. „čistému peronismu“, případně „ortodoxnímu peronismu“²⁶, který slibuje kompletní návrat k myšlenkám Juana Peróna. Žádná z těchto stran však nebyla od návratu k demokracii úspěšná – v posledních volbách v roce 2023 získala strana Principy a Hodnoty („*Principios y Valores*“, PyV), vedená zasloužilým politikem Guillermo Morenem (ministr vnitřního obchodu v letech 2006 až 2013), pouhých 0,79 % všech hlasů v primárních volbách (které jsou v Argentině otevřené s povinnou účastí, takže relativně dobře odrážejí popularitu stran a kandidátů), čímž nezískala ani 1,5 % potřebného k přístupu k volbám samotným (Ministerio del Interior, 2023a).

Argentina ukazuje skvěle, jak i po konci skutečných caudillos zůstala poptávka po „neocaudillistických“ vládcích – lidech, kteří projektují image zodpovědného autoritáře, schopného zajistit pořádek a prosperitu ve stylu pravého caudilla, ale zároveň svou skutečnou politiku přizpůsobí demokratickým pořádkům. Zároveň existencí peronistického hnutí ukazuje přímou návaznost a přerod jednoho ve druhé. Zároveň ukazuje dlouhodobost tohoto jevu – peronisté jsou dlouhodobě dominantní silou v argentinské politice, v roce 2024 (době psaní této práce) vládli od návratu k demokracii peronističtí prezidenti 28 let ze 41, z toho 26 let přímo jako vítězi voleb (2 roky vládl Eduardo Duhalde jako prezident zvolený parlamentem, nikoliv lidmi ve volbách, v důsledku ústavní krize po rezignaci prezidenta, viceprezidenta a provizního předsedy senátu).

V případě Argentiny lze však argumentovat mnoha důvody, proč jde o unikátní případ. Přeci jen je Argentina výrazně ekonomicky bohatší, sociálně rozvinutější, demokraticky robustnější, kulturně „evropštější“ atd. Mnoho lidí anekdoticky vnímá Argentinu jako bližší Itálii či Evropě jako celku, než ostatním latinskoamerickým státům, ačkoliv jako většina stereotypů, i tento nelze akademicky potvrdit. Ačkoliv stavět argumenty na kulturních stereotypech rozhodně

²⁶ Pojem „ortodoxní peronismus“ je typičtější v jiných jazycích a odborných článcích, ale drtivá většina stran i politiků se mu vyhýbá, protože bývá spojen s osobou José Lópeze Regy, neofašistického politika, okultisty a vůdce teroristické skupiny Argentinská antikomunistická aliance („*Alianza Anticomunista Argentina*“), který „rasputinovský“ vládl Argentině v letech 1974-76, když jako guru de facto ovládal prezidentku Isabel Perón. Je však nutné zmínit, že paradoxně López Rega sám „čistým peronistou“ nebyl, nicméně pojem „ortodoxní peronismus“ se stal běžným označením pro jeho vládu.

není ideální metoda pro vědu, je nutné i uznat, že by mohl být využit oponentem teze o caudillismu a populismu i argument, že přítomnost a trvanlivost populismu v Argentině vychází právě z kulturních a historických vazeb na Itálii, neboť Itálie platí za jakési středisko populismu v Evropě (Vercesi, 2021). Proto je nutné vzít „schéma“ tohoto přerodu, a otestovat univerzalitu teze i na jiných zemích.

4.2 Dominikánská republika

Dalším místem, které si zaslouží bližší ohledání, je Dominikánská republika. Jde o zemi, která by nemohla být Argentině vzdálenější z mnoha důvodů. Její zkušenosti s caudillismem jsou zcela odlišné; zatímco argentinský Perón byl demokraticky zvolený populární politik, který si získal mezi lidmi takovou podporu, že byl i po téměř 20 letech útlaku celého hnutí (během kterého nesmělo být ani veřejně zmíněno Perónovo jméno) milovaný většinou obyvatel a ihned znovu zvolený, když mu bylo povoleno se opět účastnit voleb, dominikánský diktátor Rafael Trujillo byl obávaný a brutální diktátor, pachatel genocidy, který nikdy nepovolil svobodné volby, a kterého z pozice diktátora odstranil až atentát spáchaný kroužkem jeho nejbližších spolupracovníků.

Kromě jiné zkušenosti s caudillismem se také oba státy silně liší kulturně a sociálně, s nižší úrovní lidského rozvoje, která je typičtější pro zbytek Latinské Ameriky. Demografie je také typičtěji latinskoamerická; zhruba $\frac{3}{4}$ obyvatelstva jsou amerindiáni a míšenci, s nemalou částí obyvatel afrokaribského původu (přesné počty neznámé kvůli neexistenci přesných kritérií a absenci oficiálních dat, neboť dominikánská vláda od pádu Trujilla data o rasovém složení obyvatel neshromažďuje) a bělošskou menšinou (Fernández, 2022), čímž se naopak liší od drtivě bělošské Argentiny²⁷.

Jak bylo zmíněno dříve, Rafael Trujillo byl diktátorem Dominikánské republiky přes 30 let, od roku 1930 až do roku 1961. Jeho vláda byla extrémně totalitní a brutální i na latinskoamerické poměry, fašizující a rasistická (Pérez Vargas, 2018). Trujillo okolo sebe a své rodiny vytvořil ohromný kult osobnosti, obrovský aparát na represe a spáchal genocidu proti haitské populaci v Dominikánské republice; stručně řečeno, Trujillo byl ztělesněním brutálního latinskoamerického diktátora. Překvapivě se ale neteší univerzální nenávisti, jaká by byla pro tento typ genocidních vůdců typická (Genao Núñez, 2018).

²⁷ Je nutné zmínit, že Argentina má také tradiční černošskou komunitu, tzv. Afroargentince, která ale čítá méně než 1 % celkové populace, a její vliv je tak znatelně omezenější.

Trujillo totiž perfektně zvládl přinést i „pozitivní“ stránky caudillistické vlády. Jeho éra ukončila období příšerné nestability, která zahrnovala dobu 28 převratů za 50 let a následnou invazi a okupaci USA. Získal opětovnou nezávislost od USA, nahradil americký dolar zavedením dominikánského pesa (s 1centovou mincí s palmou, znakem Dominikánské strany, a svým portrétem na 20pesové bankovce, viz Příloha 9), založil dominikánskou národní banku a splatil celý státní dluh (Delgado, 2022). Jeho vládu provázela ekonomický růst, a jeho developmentalismus skrze substituci dovozu pomohl růstu průmyslu v tradičně zemědělské zemi (Cordero Michel, 2020). Pro mnoho lidí, kteří nepatřili do jedné z perzekuovaných menšin, tak mohl být „menším zlem“ oproti nestabilnímu demokratickému režimu.

To, jak je dnes Trujillo v Dominikánské republice vnímán, také jistě ovlivňuje již zmíněný kult osobnosti, který okolo sebe vybuodoval. Mýty, vytvořené okolo jeho osoby a vlády, jsou navíc podpořené znatelným přepisováním historie a faktů, kterých se jeho režim dopustil. Skvělým případem je otázka rasy – Trujillo byl sám rasista, který nechal v tzv. petrželovém masakru zavraždit zhruba 15.000 příslušníků haitské menšiny v zemi (Paulino & García, 2013), a jeho režim byl otevřeně bělošský, s oficiální podporou politiky nazývané „blanqueamiento“ („bělení“), která zahrnovala lákání bělošských migrantů s cílem „vybělit“ dominikánskou populaci (Hernandez, 2024). Jak je toto relevantní k tématu přepisování historie a kultu osobnosti? Trujillo byl totiž sám částečně černošského haitského původu, a celý život tuto skutečnost skrýval mimo jiné i používáním make-upu pro zesvětlení své pokožky a přepisováním své rodinné historie (Busey & Cruz, 2017). Tímto doslovným „whitewashingem“ si tak zajistil pozici respektu a úcty u rasistické části dominikánské populace, která by ho jinak pro částečný haitský původ mohla zavrhnout.

Když byl Trujillo v roce 1961 zavražděn, v zemi zvládla nejistota – atentátníkům se nepodařilo převzít moc, která tak přešla na Trujillova syna Ramfise. Je možné, že měli Trujillové možnost se udržet, ale Ramfis Trujillo se ukázal být velice neschopným vládcem, a celou dobu jeho vlády tak provázely nepokoje a vzpoury, které ho nakonec donutily k exilu. Vláda v zemi tak najednou přepadla na Joaquína Balaguera, který byl od roku 1960 loutkovým prezidentem Trujillů.

Balaguer byl prezidentem Dominikánské republiky celkem 3krát; tato práce se bude zabývat jeho 2. a 3. prezidenstvím, které se odehrály v letech 1966 až 1978, a následně 1986 až 1996; jeho první prezidenství v letech 1960 až 1962 je totiž prakticky celé definováno nejdříve faktem, že byl pouhou loutkou Trujilla, a následně konfliktem mezi frakcemi zápasícími o moc

po Trujillově smrti, a často není dodnes jisté, co provedla která frakce. Jisté však je, že ve volbách v roce 1962, prvních skutečně svobodných a demokratických v historii země, ve zvítězil sociální demokrat a dlouholetý kritik Trujillova režimu, Juan Bosch (Nohlen, 2005). To bylo nepřijatelné pro Trujillovskou armádu, která po pouhém půl roce Bosche svrhla se záminkou, že byl „prokomunistický“ (Acosta Matos, 2023). Tímto začalo období nestability, které vyústilo až v občanskou válku v roce 1965, která vedla k intervenci USA na ostrově. V následných volbách v roce 1966 bylo sice Boschovi povoleno ucházet se o znovuzvolení, jeho podporovatelé však byli vyškrtnuti. Výsledkem tak bylo zvolení Balaguera (Nohlen, 2005).

Balaguer se nyní nacházel v době, kdy vládnout jako caudillo již nebylo možné, což vedlo k jeho transformaci z trujillisty na politika, který se prezentoval jako umírněně konzervativní podporovatel reformy, které je ale potřeba provádět pomalu (Lozano, 1996). Šlo však o z velké části kosmetickou změnu – Balaguer se sice nestal totalitním diktátorem, ale jeho represe vůči levicovým politikům a aktivistům byly brutální, a jeho vláda byla de facto diktátorská, neboť neumožnila zpochybnění skrze běžné volby. Balaguer sice, na rozdíl od Trujilla, volby s více stranami ponechal, ale veškerá opozice byla neutralizována do takové míry, že zvolení kohokoliv jiného nepřipadalo v úvahu (Nohlen, 2005).

I z ostatních Balaguerových kroků je vidět výrazně větší důraz na image, která je přijatelná jak pro běžné Dominikánce, tak pro mezinárodní komunitu. Ačkoliv během jeho vlády byla zavražděna série opozičních aktivistů a lidí podezřelých ze sympatií ke komunismu, nejednalo se o rituální, teatrální události, jako za vlády Trujilla; oběti Balaguera naopak „mizely“; tato navenek mírnější forma byla však v praxi stejně násilná, a za první Balaguerovu vládu „zmizelo“ okolo 11 tisíc lidí (Lara, 2022). Stejně jako Trujillo také silně využíval anti-haitismus a rasismus ve svém vyjadřování, ale opět upravené do formy přijatelné v moderní době – oproti Trujillovi neměl ambice zahajovat jakékoliv etnické čistky a masakry; tyto metody nahradil „intelektuálnější“ formou rasismu, například vydáním své neblaze proslulé knihy *La Isla al Revés: Haití y el Destino Dominicano*, která je de facto pokus podat na 200 stránkách argument, že existence Haiti je ze své podstaty ohrožením pro Dominikánskou republiku, se záměrnou absencí přímého rasového opodstatnění, které nahradilo „zamyšlení“ nad odlišností kultur (Balaguer, 1983). Jinými slovy, Balaguer se snažil v roce 1983 argumentovat způsobem, který sice de facto stál na rasistických základech, ale upravit ho do otázky „identity“ a „ochrany kultury“, protože zcela otevřený rasismus již nebyl pro většinu

veřejnosti přijatelný; šlo tedy o víceméně předchůdce stylu, který je pro dnešní populistickou krajní pravici zcela typický.

Anti-haitismus a rasismus využíval Balaguer také brilantně politicky, ne pouze „intelektuálně“. Před volbami v roce 1994 například vyhrožoval vysláním armády na hlídání hranice s Haiti stylem, který bychom dnes označili za prakticky „trumpovský“. Když na prezidenta kandidoval José Francisco Peña Gómez z Dominikánské revoluční strany („*Partido Revolucionario Dominicano*“, PRD), černošský syn haitských imigrantů adoptovaný dominikánskou rodinou, rasismus nabral na síle; Balaguer se nebál využít konspiračních teorií o snahách „mocností“ sjednotit Dominikánskou republiku s Haiti, u čehož měl být Peña hlavní konspirátor (Ferguson, 1997). Jak Ferguson zmiňuje, na Peňovu rasu narážel i častý eufemismus od Balaguera a spojenců, že jejich kandidát „zachová dominikánství“ – toto bychom dnes označili za relativně brzké využití tzv. „dog whistle“ v moderní politice, neboť se jednalo o frázi dostatečně neurčitou, aby neznalým nepřipadala zvláštní, ale zároveň dost jasnou pro ty sektory populace, pro které byla Peňova rasa problém.

Vzhledem k předešlému popisu se může zdát, že Balaguer byl krajně pravicový pseudocaudillo, autoritářský nacionalista, který se snažil svou vládu chránit poštváním vůči rasové menšině. Takový popis by však nebyl pravdivý – nebo alespoň kompletní. Jak totiž popisuje Wilfredo Lozano ve svém článku *Tradición caudillista y cambio político en República Dominicana: 1966-1994*, Balaguer jako by existoval dvakrát. V jedné své osobnosti byl skutečně autoritářský kvazicaudillo, který štvál národ proti svým jediným sousedům, ve druhé, souběžně existující osobnosti byl však mírný, intelektuální konzervavec, paternalista rozpoznávající potřebu reforem a modernizace země, stojící za pořádkem a nezávislostí země (Lozano, 1996).

Ačkoliv Lozano označuje Balaguera samotného za caudilla, také popisuje jeho rozhodnutí, které šly proti typické caudillistické politice. Šlo bezpochyby o rozpoznání situace, v jaké se Balaguer na začátku svého mandátu v roce 1966 nacházel – jak uvádí Piero Gleijeses, Balaguerovo zvolení po krátké občanské válce a invazi USA nebylo výrazem vůle většiny obyvatel, ale kompromis mezi vládnoucími sektory, především oligarchií, která bez Trujilla ztratila záruky, že její nahromaděné bohatství nebude ohroženo socialistickou politikou, kterou prosazovala porevoluční disidentská vláda pod vedením Juana Bosche a jeho strany PRD, a Spojenými státy, které rozhodně nechtěly nového Trujilla, ale chtěly za každou cenu zabránit vzniku nové socialistické, pro-Kubánské země v regionu, což umožnilo pragmatickou podporu

jistých nedemokratických kroků (Gleijeses, 1985). Balaguer a jeho Reformistická strana („*Partido Reformista*“, PR) tak nebyli nikoho první volba, ale výsledek ústupků na všech stranách.

Jak píše Lozano, Balaguer postupoval opatrně, s drobnými reformami, které neměly potenciál někoho příliš rozčítit. Neodporoval přímo oligarchii a nesnažil se ji zlikvidovat, takže se nikdy nestal všemocným caudillem, ale zároveň mírně podporoval reformy, které oligarchii postupně mírně oslabovaly. V roce 1972 zahájil pozemkovou reformu, která byla však kvůli opozici ze strany oligarchů a armády provedena tak, že prakticky ničeho nedosáhla. Reformy v letech 1972 až 1974, které vedly k růstu služeb a bankovníctví, byly zase provedeny tak, že v nových odvětvích získala stará oligarchie výrazný podíl. Lozano proto sám pro toto období navrhuje termín „konzervativní pakt“, případně „oligarchicko-reformistický pakt“ (Lozano, 1996).

Je tedy jasné, že Balaguer nebyl neomezený vládce, jakým by měl správný caudillo být, a jeho styl byl bližší pravicovému populistovi, který sice burcuje proti „cizím“ elitám, ale zároveň nemá problém uzavírat pakty s „národními“ elitami. Lze ho tedy označit za populistického dědice Trujillova caudillismu, mírně zaseklého v přechodu z jedné doby do druhé.

Co je však velice zajímavé je to, jak Balaguer (a přeneseně i Trujillo) ovlivnili moderní dominikánskou politickou kulturu. Oproti peronistům nepřežilo Balaguerovo hnutí Balaguerovu smrt – ačkoliv jeho strana, Sociální křesťanská reformistická strana („*Partido Reformista Social Cristiano*“, PRSC; vytvořena v roce 1984 spojením předešlé PR s drobnou Sociální křesťanskou revoluční stranou), dodnes existuje, její podpora po Balaguerově smrti zkolabovala. PRSC zkrátka stála na svém charismatickém vůdci, jako většina populistických hnutí, a tak nejdříve padla na 15 % ve volbách v roce 1996, když stranu poprvé nevedl Balaguer (původně dominantní strana v zemi téměř vždy získala alespoň 40 %, a její nejhorší výsledek, 35,5 % v roce 1990, byl primárně z důvodu roztržitého hlasů mezi 4 populárními kandidáty). Když se pak 93letý Balaguer vrátil k vedení strany v roce 2000, pomohl jí zachránit výsledek na 24,6 %, po jeho smrti o 2 roky později ale preference strany zkolabovaly zcela (Nohlen, 2005); od katastrofického výsledku v roce 2008, kdy kandidát PRSC získal pouze 4,6 % (IFES, 2008), strana přestala nominovat vlastní prezidentské kandidáty, a účastní se pouze voleb parlamentních. Svou parlamentní reprezentaci zatím neztratila, ale od voleb v roce 2024 má pouhé 4 poslance ze 195 (Cámara de Diputados de la República Dominicana, 2024), nejnižší počet ve své historii.

Pozoruhodný je však fakt, že navzdory smrti Balaguera a kolapsu PRSC nezmizela poptávka po politice, jakou Balaguer a PRSC prosazovali. Styl „balaguerismu“ byl naopak přejat jiným aktérem v dominikánské politice – Stranou dominikánského osvobození („*Partido de la Liberación Dominicana*“, PLD). Pro vysvětlení stranického systému: od konce Balaguerovy „dvanáctiletky“ fungoval v dominikánské politice tripartismus; Balaguer a jeho konzervativně-reformistická PR/PRSC, centristická catch-all strana bývalých anti-trujillistických disidentů PRD, a levicově zaměřená PLD, kterou založil Juan Bosch po odchodu z PRD. Ačkoliv PLD byla od svého založení silně protibalaguerovská, po odchodu Balaguera z politiky začala rychle přejímat balaguerovský styl; nacionalistická rétorika, útoky na vedení PRD kvůli údajnému elitismu a útoky na rasu tehdejšího předsedy, již zmiňovaného Peñi Gómeze (Ferguson, 1997).

Ještě pozoruhodnější je fakt, jak tato taktika vyšla – PLD vyhrála volby v roce 1996, kterých se Balaguer neúčastnil, a začala prosazovat politiku bližší PRSC. Ta zahrnovala mimo jiné i kroky, které se přičily předchozí rétorice strany a především samotného Bosche (který se v této době stahoval z politiky, a není jisté, jak moc byl ještě schopný zasahovat do fungování PLD). Toto zahrnovalo privatizaci státem vlastněných podniků a investice do infrastruktury pro získání zahraničních investic (Vega, 2019), což podpořilo ekonomický růst, ale očividně nebylo populární mezi voliči, kteří doufali v levicovou politiku. Ačkoliv tak Dominikánská republika v období první vlády Leonela Fernández (1996-2000) vykazovala jeden z nejvyšších ekonomických růstů na světě (The World Bank, 2022a), vláda vedoucí tento růst byla očividně nepopulární, neboť v roce 2000 tak drtivě volby vyhrál kandidát PRD, Hipólito Mejía, s téměř 50 % (Nohlen, 2005).

Ačkoliv se tak triumf neocaudillismu od PLD mohl zdát krátkodobý, Mejía měl smůlu, že za jeho vlády propukla ohromná ekonomická krize, způsobená primárně krachem Banco Intercontinental. Ta poškodila dominikánskou ekonomiku natolik, že její následky byly cítit po několik let, a PLD tak měla příležitost k návratu k moci ve volbách v roce 2004. Spolu s pokračujícím kolapsem PRSC po smrti Balaguera, PLD využila situace tak brilantně, že získala znovuzvolení pro Fernández, který nyní kombinoval ekonomický pragmatismus s populistickými sliby o přeměně Dominikánské republiky na „Singapur Karibiku“ (Stier, 2006). Tento populismus, který by skvěle zapadl mezi vyprávění o pokroku a modernitě od Balaguera i Trujilla, se ukázal být velice užitečný – PLD si zopakovala vítězství ve volbách v letech 2008 a 2012, ačkoliv se v této době měnily vlády po celém demokratickém světě v důsledku ekonomické krize, a v roce 2012 navíc s podporou celé dominikánské pravice

v podobě zbytku PRSC a drobných křesťanskodemokratických stran, které podpořily (stále formálně levicovou) PLD a nepostavily vlastní prezidentské kandidáty.

Opakované porážky i přes teoreticky výhodné podmínky mezitím způsobily vnitřní konflikt v PRD, kde se nyní část strany přiklání k centrismu a stylu PLD, a další část strany chtěla větší důraz na levicová témata; situace byla navíc výrazně zhoršena údajnou spoluprací frakce PLD vedenou Fernándezem s centristickou frakcí PRD vedenou Miguelem Vargasem, kandidátem PRD ve volbách v roce 2012 (Jiménez Polanco, 2016). Toto nakonec vyústilo k exodus levicových členů PRD, napojených na exprezidenta Mejíu, a založení Moderní revoluční strany („*Partido Revolucionario Moderno*“, PRM). Ta velice brzy v podpoře přerostla původní PRD, a ve volbách v roce 2016 se z ní stala hlavní opoziční strana; bojování mezi frakcemi však nijak nezlepšilo preference ani PRM, ani PRD, a PLD tak snadno vyhrála další volby. Pro původní PRD se tyto volby staly potupnou porážkou – její preference klesly od založení PRM natolik, že se rozhodla podpořit prezidentského kandidáta své bývalé nepřátelské PLD, zatímco v parlamentních volbách se propadla na pouhých necelých 8 %, zatímco PRM získala přes 20 % (Junta Central Electoral, 2016).

PRM se však ukázala jako mnohem schopnější oponent PLD, než byla PRD. Ačkoliv nebyla schopná vyhrát volby v roce 2016, v následujících volbách v roce 2020 dosáhla toho, o co se PRD snažila neúspěšně od voleb v roce 2000 – porazila PLD. Zde lze označit více věcí za důvod, proč se jí to podařilo – mimo jiné snahu Danila Mediny (PLD), prezidenta od roku 2012, o umožnění více prezidentských znovuzvolení (Bobeá & Veaser, 2022). Velkou roli hraje ale také osoba Luise Abinadera, kandidáta za PRM; Abinader je totiž politikem moderního centristického populistického rázu. Úspěšný podnikatel, který před svým nástupem do prezidentské funkce měl pouze stranické funkce a nikdy nebyl běžným členem parlamentu, a který neslibuje žádné velké ideologické změny, pouze čistou a kompetentní vládu bez korupce. Jeho image je tak jakýmsi odrazem západních technokratických populistů, a připomíná výrazně např. Emanuela Macrona, pro kterého je technokratický populismus základem celého appealu a nedílnou součástí vlády (Perottino & Guasti, 2020), pouze s rozdílem, že Abinader zůstává populární i po letech své vlády.

Dominikánská republika tak ukazuje, jak caudillos ovlivnili politiku a vytvořili jistou míru poptávky po své roli, i pokud jejich samotná hnutí zanikla. Trujillo zemřel v roce 1961, jeho strana ho přežila o pouhý půlrok, a hned u prvních svobodných voleb vyhrála PRD v čele s vedoucím anti-Trujillistou Juanem Boschem; v kombinaci s Viriatem Fiallem, který obsadil

druhé místo a byl také známým anti-Trujillistou, tak disidenti proti Trujillovi získali téměř 90 % všech hlasů (Nohlen, 2005; Fiallo chybně zapsán jako Virgilio). Následné události však vedly k nástupu Joaquína Balaguera do prezidentského úřadu, a jeho následná podpora ukázala, že po počáteční euforii v zemi stále panovala atmosféra, žádající si kvazicaudilla a populistu, který sice nebude vládnout jako brutální diktátor Trujillo, ale bude i nadále „strongmanem“ dominikánské politiky. Ačkoliv se pak Balaguerova smrt stala katastrofou pro jeho hnutí, a jeho PRSC od smrti Balaguera poměrně rychle upadá, vakuum po Balaguerovi vyplnili Leonel Fernández a následně Danilo Medina, kteří se skrze dříve proticaudillistickou PLD sami pokusili stát strongmany; ačkoliv byly ve svých snahách neúspěšné, dominance PLD až do roku 2020 ukazuje, jak velká poptávka po tomto stylu politiků stále existuje.

Ačkoliv je nyní dominantní stranou Dominikánské republiky PRM, „nakažlivost“ neocaudillismu a populismu způsobila, že i PRM a Luis Abinader přejali určité populistické taktiky, ačkoliv je upravili do „macronovského“ typu. Volby v květnu 2024 pak potvrdily úspěšnost tohoto způsobu, neboť Abinader získal 57,44 % a vyhrál tak znovuzvolení již v prvním kole, zatímco PRM získala ústavní většinu v parlamentu (Junta Central Electoral, 2024). Abinader tak nechal své vyzyvatele, starostu druhého největšího města v republice Santiaga a kandidátka PLD Abela Martíneze i exprezidenta Leonela Fernándezze, který mezitím prošel rebrandingem a založil si vlastní levicovou stranu „Síla lidu“ („*Fuerza del Pueblo*“, FP), daleko za sebou.

Zajímavosti pro tyto volby je fakt, že Abinaderova technokratická „macronovská“ forma populismu si získala takovou podporu, že ho v květnových volbách podpořila i Balaguerova PRSC (Genao, 2023), která tak opustila jak staré partnery z PLD, tak Leonela Fernándezze, svého bývalého velice blízkého spojence, kterého pomohla dosadit na post prezidenta již v roce 1996.

4.3 Peru

Jako poslední země na bližší analýzu bylo zvoleno Peru – jde o zemi, která svým rozvojem spadá do ideálního průměru, nachází se v oblasti mezi Jižním kornoutem a Střední Amerikou, a její sociodemografické rozložení je reprezentativní pro většinu latinskoamerických zemí; většinu obyvatel tvoří mesticové, s vysokým počtem domorodých komunit, s menšinami bělošských a afroperuánských obyvatel (Instituto Nacional de Estadística e Informática, 2018), přičemž bělošská menšina je výrazně bohatší a disponuje lepším přístupem ke státním službám (Ňopo a kol., 2007).

Peru také chybí jasný historický caudillo, jakým byl Perón pro Argentinu a Trujillo pro Dominikánskou republiku. Místo toho v Peru lze najít sérii caudillos, ze kterých si dodnes berou peruánské populistické strany a hnutí příklad. Prvním takovým případem je Andrés Avelino Cáceres, generál a politik, prezident země v letech 1886 až 1890 a 1894 až 1895, který je jedním z národních hrdinů Peru. Nestalo se tak náhodou – Cáceres byl ideálním adeptem pro národního hrdinu jak pro peruánskou oligarchii, díky svému převážně španělskému původu, vysokému postavení v armádě (byl generálem od roku 1881, když mu bylo pouhých 44 let, což byl velmi nízký věk pro důstojníka, který nedosahoval povýšení díky nepotismu) a konzervativní ideologii, a zároveň pro mestice a amerindiánské obyvatelstvo, neboť měl vzdálený kečuánský původ, přičemž jeho vzdálenou předkyní byla dokonce Catalina Huanca, incká princezna a potomkyně Huáscara, posledního korunovaného inckého císaře (Basadre Grohmann, 2014). Cáceres navíc hovořil kečuánsky (Mölder, 2015), nejrozšířenějším amerindiánským jazykem v Peru, čímž byl mnohem bližší původnímu a míšenému obyvatelstvu, kterým většina bělošské a míšené oligarchie opovrhovala.

Cáceres se stal národním hrdinou během své vojenské kampaně v tzv. Válce o ledek (nazývané také „Druhá tichomořská válka), když vedl jednu z mála úspěšných jednotek v boji s Chile. Ačkoliv aliance Peru a Bolívie válku prohrála, Cáceres zůstal do konce války nezajatý, a zvládl bojovat partizánskou válku z andských hor v době, kdy se zbytek peruánské armády hroutil (Basadre Grohmann, 2014). Když v důsledku postupné porážky a mírových podmínek od Chile v Peru vypukla občanská válka, Cáceres se chopil vedení tzv. „modrých“ v boji proti „červeným“ (tradiční rozdělení politiky v latinskoamerických státech v 19. a první polovině 20. století – „modří“ byli konzervativci a „červení“ liberálové; podobně „barevný“ konflikt lze nalézt v řadě dalších latinskoamerických států; stejné barevné rozložení bylo možné spatřit i ve zmíněném konfliktu mezi PF a PU v Argentině). Ačkoliv byli „modří“ podstatně slabší, s menším počtem vojáků, překvapivě vyhráli díky Cácerově strategickému géniu, a Cáceres se nechal v roce 1886 zvolit prezidentem Peru (Basadre Grohmann, 2014). Nejednalo se však o volby demokratické – Cáceres byl jediným kandidátem.

Ačkoliv je dnes populární národní hrdina, Cáceres si rozhodně nepočínal jako demokrat, a vládl jako typický caudillo. Jak píše Jorge Basadre Grohmann, jeho režim byl rozhodně autoritářský, ale zároveň přinesl stabilitu do válkou zničené země, a díky faktu, že se Cáceres nemusel obávat o svou popularitu tak, jako demokraticky zvolený politik, zvládl režim prosadit sérii velice nepopulárních ekonomických reforem, díky kterým Cáceres během svého 4letého

volebního období spravil peruánskou ekonomiku. Mezi nejkontroverznější patřila měnová reforma, která velkému množství lidí znehodnotila úspory, ale vyřešila problém tzv. „fiskálních bankovek“²⁸, jejichž hodnota se rapidně propadala (na svou dobu – z dnešního pohledu a se zkušenostmi s hyperinflací se postupná devalvace fiskálních bankovek může zdát zvýšená, ale poměrně klidná), a problém kombinace enormního nahromaděného dluhu z války a zároveň potřeby získat prostředky, kterými by se dala zničená země opravit. To Cáceres vyřešil ujednáním, známým jako „contrato Grace“, neboli „Gracův kontrakt“. Díky vyjednávání s irsko-americkým podnikatelem Michaelem Paulem Gracem, Peru získalo možnost splatit své dluhy „nefinančně“; toto zahrnovalo dodání 3 milionů tun guána, přepsání 20.000 kilometrů čtverečních džungle a především nejkontroverznější bod, prodej všech vlaků a vlakových tratí věřitelům. Poslední bod je dodnes sporný, protože znamenal de facto prodej části suverenity Peru převážně anglickým podnikatelům; pro obhajobu tohoto kroku je však nutné zmínit pravdivý argument podporovatelů Cácerese, že vlaková síť v Peru byla v této době stejně prakticky nepoužitelná, protože prakticky všechny tratě byly buď zničeny ve válce, nebo zůstaly kvůli válce nedostavěné, a poválečné Peru rozhodně nemělo prostředky, aby mohlo síť opravit (Basadre Grohmann, 2014). Noví majitelé, kteří ji potřebovali k podnikání, tak síť zmodernizovali a opravili daleko rychleji.

Cáceres se nemohl ucházet o druhý mandát v roce 1890, a zvolil si „střídací“ metodu continuisma. Ve volbách se tentokrát mohli ucházet i kandidáti ostatních stran, nicméně Cáceres využíval i přímo vládní aparát, aby zajistil vítězství své stran; snaha byla úspěšná, jeho kandidát, Remigio Morales Bermúdez, jasně zvítězil nad opozicí. Cáceres se vrátil k moci hned v následujících volbách, opět jako jediný kandidát, nicméně jeho popularita se mezitím propadla natolik, že jeho znovuzvolení vyvolalo nepokoje. Ty Cáceres nedokázal potlačit, a během po roce trvající revoluci byl definitivně svržen a nahrazen Nicolásem de Piérolou, což byl na dlouhou dobu konec éry vojenské dominance v peruánské politice, a začátek éry tzv. „aristokratické republiky“, kdy v zemi vládli podnikatelé z řad oligarchie, kteří neměli vojenský původ (Basadre Grohmann, 2014).

Další výrazní caudillos, kteří se v Peru objevují, byli Luis Miguel Sánchez Cerro a Óscar Raimundo Benavides, kteří se objevují na politické scéně po svržení autokratického prezidenta Augusta Bernardina Leguía y Salcedy. Leguía vládl v Peru jako diktátor od roku 1919 do roku

²⁸ Španělsky „billetes fiscales“, měna vpouštěná postupně do oběhu od konce 70. let 19. století v důsledku měnové krize (nedostatku stříbrných mincí)

1930²⁹. Jeho vládu ukončil puč, který vedl ultranacionalistický generál Luis Miguel Sánchez Cerro, a který ustanovil vládu své nové strany, Revoluční unie („*Unión Revolucionaria*“, UR), otevřeně fašistické organizace (Vargas Murillo, 2019). Sánchez si však nechal svou vládu potvrdit v otevřených volbách, jejichž legitimita byla sice zpochybňována opozicí, nicméně nikdy nebyly nalezeny důkazy přímé manipulace s hlasy. Je však nutné zmínit, že tehdejší volební zákon byl tak přísný, že volit smělo pouze necelých 400 tisíc obyvatel (Nohlen, 2005).

Sánchez sice zprvu oslovil mnoho lidí – jako autoritář a antikomunista stál proti tehdy socialistické a revolucionářské straně APRA³⁰, čímž si získal na svoji stranu oligarchii, neboť program apristický by oligarchii zlikvidoval skrze rozsáhlé znárodnování a zemědělské reformy, a zároveň jako člověk z chudých poměrů a viditelně míšeneckých rysů působil jako někdo, kdo bude chápat a rozumět potížím a problémům nereprezentované peruánské většiny (Basadre Grohmann, 2014). Sánchezova vláda si nicméně znepřátelila většinu populace svou brutalitou, a již v roce 1932, po pouhém roce vlády, čelila protestům a vzpourám – jejich potlačení protestů bylo tak brutální, že zahrnovalo i bombardování a ostřelování vzbouřeneckého města Trujillo (Kapsoli Escudro, 2018).

Není proto snad ani překvapivé, že Sánchezova vláda sama skončila aktem násilí, respektive atentátem na Sáncheze samotného, který provedl aprista Abelardo Mendoza Leyva. Dodnes není jasné, zda atentát spáchala APRA, která sice Mendozův čin neodsuzuje, ale dodnes tvrdí, že jej nenaplánovala – nicméně Sánchezova smrt umožnila nástup maršála Benavidese k moci, což vedlo k rozvratu UR. Benavides prosazoval umírněnější, ačkoliv stále autokratickou a fašismu blízkou vládu, s čímž nesouhlasila radikálnější frakce UR, kterou vedl Luis Alberto Flores Medina. Flores chtěl vybudovat totalitní stát vymodelovaný přesně dle Mussoliniho Itálie, zatímco Benavides nadále udržoval navenek demokraticky vypadající režim s více stranami (Vargas Murillo, 2019).

Benavides vládl jako typičtější, méně ideologicky zaměřený caudillo. V roce 1936, když končil jeho (technicky vzato Sánchezův) mandát, nechal vypsát a proběhnout volby – když však začalo být patrné, že vyhrává „špatný“ kandidát (patrně v mylném domnění, že je jeho vláda populárnější a „jeho“ kandidát tak vyhraje, nenechal Benavides volby zfalšovat), přikázal Benavides zastavit sčítání hlasů a nechal si parlamentem prodloužit mandát o 3 roky

²⁹ Pro úplnost je třeba zmínit, že vládl i v letech 1908 až 1912, ale nikoliv jako diktátor.

³⁰ Španělsky „Alianza Popular Revolucionaria Americana“, „Lidová revoluční americká aliance“, přičemž členům strany se říká „apristas“, neboli „apristé“.

s odůvodněním, že ve volbách volili i apristé, kterým to zákon zakazoval, což způsobilo nečekaně vysoký počet hlasů pro sociálnědemokratického kandidáta (Cobas Corrales, 2018).

Není snad ani třeba vysvětlovat, že podobné kroky Benavidesovi na popularitě nepřidaly, a ačkoliv byly vlády Sáncheze a Benavidese obdobím hospodářského růstu, a především vláda Benavidese byla zodpovědná i za ohromný objem výstavby, která modernizovala peruánská města (Orrego, 2000), nejsou dnes ani Sánchez, ani Benavides nijak zvlášť ani známí, ani populární. Období dvou peruánských caudillos pak skončilo neslavně volbami v roce 1939, ve kterých zvítězil Manuel Prado Ugarteche, bratr nečekaně a potupně poraženého vládního kandidáta Jorgeho z roku 1936. V těchto volbách měla přístup jako opozice pouze nyní kompletně fašistická Floresova frakce UR (Nohlen, 2005), která byla příliš extremistická na to, aby byla pro vládu jakýmkoliv ohrožením ve volbách.

Vláda Prada znamenala návrat k oligarchickému modelu, který nicméně v této době již selhával díky rostoucí popularitě revolučních hnutí. Ve snaze udržet pořádek Prado legalizoval jak stranu APRA, tak Peruánskou komunistickou stranu („*Partido Comunista Peruano*“, PCP) za předpokladu, že budou součástí Národní demokratické fronty – sjednocené fronty, která nově zahrnovala i levicové strany. Tento pokus neutralizovat levicové síly v zemi však nevyšel, a krátce po volbách v roce 1945 se APRA opět začala bouřit, neboť nová vláda se ukázala být konzervativní a nedostatečně reformistická (Orrego, 2000).

Novou vlnu vzpour a nepokojů ukončil až převrat v roce 1948, kdy se k moci dostává nový caudillo, generál Manuel Odría. Odríova vláda v mnohém kopíruje Perónovu, a to do takové míry, že bývá často konstatováno jako fakt, že se Odría Perónem inspiroval. Odría, stejně jako Perón, začal kombinovat caudillistický styl vlády s populismem, využívat finance z poválečného ekonomického boomu na rozsáhlé sociální programy, a prezentoval se jako bojovník za běžný lid. Toto lze spatřit např. v jeho velice ambiciózních a úspěšných zdravotnických programech, v rámci kterých byla postavena série nových nemocnic a rozšířeno pokrytí zdravotní péčí (Candela Jiménez a kol., 2017).

Odría si následně nechal legitimizovat mandát volbami v roce 1950, ačkoliv nechal z voleb vyřadit konkurenci a stal se jediným kandidátem (Nohlen, 2005); navzdory stylizaci své ženy do role sufražetky a sebe do jejího podporovatele, v těchto volbách ženy stále nesměly volit. Odría také naplnil neblahou stránku caudillistické politiky, a obnovil brutální represe vůči opozici – toto vedlo k mezinárodnímu skandálu, když se peruánská vláda pokusila zamezit

tomu, aby předseda strany APRA, Víctor Raúl Haya de la Torre, získal azyl v Kolumbii, a jeho případ dosáhl až k Mezinárodnímu soudu v Haagu (Mezinárodní soudní dvůr, 1950).

Nelze však tvrdit, že Odríova vláda neměla i své pozitivní aspekty – Odría podpořil peruánské amerindiány založením Ministerstva práce a domorodých záležitostí (dnes Ministerstvo práce a podpory podnikání), prosadil sérii změn v zákoníku práce ve prospěch zaměstnanců, vybudoval sérii škol po celé zemi, a Peru pod jeho vedením zažilo již zmíněný ohromný ekonomický růst. Svou ženu, Marii Delgado Romero de Odría, zase stylizoval do role Evity, a prezentoval ji jako bojovnici za právo žen volit – toto sice nedávalo smysl, neboť na rozdíl od Evity byla Delgado provdaná za neomezeného diktátora, který mohl zákon prosadit kdykoliv, ne bojovnice, co se svým manželem vyšplhala na vrchol, nicméně toto alespoň ilustruje snahu Odríi stylizovat se do role peruánského Peróna; podobně jako Evita, Delgado také pořádala charitativní akce a zakládala sbírky na pomoc dětem. Neblahým vedlejším efektem byla však extrémní korupce, na které se patrně Odría sám podílel, a která mu patrně sebrala velkou část popularity, kterou jinak mohl disponovat (López Portillo, 2017).

I přes svou snahu se tak Odría nestal peruánským Perónem, a v roce 1956 se neucházel o znovuzvolení; jeho následné pokusy vrátit se do politiky byly neúspěšné, a nikdy nedosáhl ani na 30 % hlasů (Nohlen, 2005).

Ačkoliv se nejednalo o tradičního caudilla, ale spíše o vojenského diktátora s caudillistickými prvky, je nutné také zmínit Juana Velasca Alvarada, prezidenta v letech 1968 až 1975. Velasco se k moci dostal pučem proti Fernandu Belaúnde Terryemu, zvolenému prezidentovi, jehož skandál o tzv. „11 straně“, kdy byl již tak kontroverzní vládní kontrakt předložený veřejnosti s chybějící poslední stranou, podryly autoritu jeho strany, a vytvořily ideální podhoubí pro růst opět zlegalizované APRA. Jak píše Evelyne Huber Stephens, Velascův puč vedl k režimu, který byl na jednu stranu typická vojenská diktatura, bez jakýchkoliv voleb a odpovědnosti vlády vůči lidu, na druhou stranu byl však velice progresivní, podporující radikální reformy, jako pozemkovou reformu, prohlášení kečuánštiny za druhý oficiální jazyk, znárodnění celých průmyslových odvětví a posílení role odborů v ekonomice; mohlo jít o snahu o „revoluci shora“, a nebo naopak o provedení reform, které zneutralizují levicová hnutí (Stephens, 1983). V roce 1973 však začala ekonomická krize pro peruánskou ekonomiku, a Velascova reakce spočívající v utvrzení autoritářství režimu útokem na média výrazně poškodily jeho popularitu, což vedlo k jeho sesazení v roce 1975 a nahrazení vojenskou juntou.

Jak již bylo zmíněno, Velascův režim nebyl typicky caudillistický, nicméně nesl určité znaky jasně přenesené z caudillismu, a byla by chyba ho z analýzy vynechat. V podobně komplikované situaci se nachází i režim Alberta Fujimoriho, prezidenta v letech 1990 až 2000. Fujimori byl v roce 1990 legitimně zvolen prezidentem Peru, nicméně v roce 1992 provedl autopuč, a následně vládl jako diktátor; jeho režim nese mnoho caudillistických rysů, jako zcela jasně viditelnou snahu o continuismo sepsáním celé nové ústavy, umožňující znovuzvolení, opírání se o armádu, či rozsáhlý kult osobnosti. Problém však nastává právě ve vztahu k armádě – ačkoliv byl dříve Fujimori chápán jako jasný vůdce Peru, po jeho pádu se začaly množit informace naznačující, že byl naopak spíše loutkou, a skutečným vládcem byl Vladimiro Montesinos, velitel armádní rozvědky SIN³¹, spolu se zbytkem vedení peruánské armády – jisté zprávy dokonce naznačují, že Montesinos plánoval čím dál více nepopulárního Fujimoriho v roce 2000 nahradit (Cameron, 2006; Durand, 2003).

Ať už je zařazení Fujimoriho ke caudillismu jakékoliv, jeho zařazení k populismu je naopak nezpochybnitelné. Fujimori prakticky ztělesňoval neopopulisty, kteří se v tomto období objevují. V roce 1990, když Fujimori nastoupil do úřadu, bylo Peru uprostřed hyperinflační a dluhové krize, s propadáním rostoucího množství obyvatel do chudoby (Carreras, 2013). Z této krize byla často viněna APRA, která vládla v Peru v letech 1985 až 1990 pod vedením Alana Garcíi – ta prosazovala politiku „antiimperialismu“, která byla poněkud nešťastně převedena na politiku bojující proti nadnárodním ekonomickým organizacím a investorům. Ačkoliv organizace a jedinci investující v Peru v této době mohli být jistě legitimně kritizováni, jejich zneprátení pro silně zadluženou a na investicích závislou zemi vedlo nejen ke zmíněným krizím, ale také k masivnímu propadu HDP, které od roku 1988 zaznamenalo negativní růst tak výrazný, že do roku 1990 ztratilo HDP na osobu prakticky 1/3 své hodnoty, a bylo víceméně stejně vysoké, jako v roce 1960³² (The World Bank, 2022b).

Fujimori byl perfektním kandidátem, který se mohl APRA postavit. Volební právo umožňovalo od voleb v roce 1980 volit i lidem považovaným za negramotné³³, a od voleb 1985 se snižovala frekvence „podivných“, snad až „podezřelých“ výsledků, jako znehodnocení více než 20 % všech hlasů, ke kterému došlo v roce 1980; pro ilustraci, v roce 1980 bylo neplatných

³¹ Španělsky „Servicio de Inteligencia Nacional“, v překladu „Národní zpravodajská služba“, zároveň fungující jako de facto tajná policie a eskadra smrti, založena v roce 1960 s cílem likvidace levicových hnutí a potenciálních marxistických guerrillas.

³² V přepočtu obou hodnot na dolar z roku 2015, aby nedošlo ke zkreslení časem.

³³ Vyloučení „negramotných“ bylo často využíváno jako záminka pro vyškrtnutí amerindiánů, případně i mesticů z možnosti volit.

zhruba 1130 tisíc hlasů na 6471 tisíc voličů, zatímco v roce 1985 bylo 1044 tisíc neplatných hlasů na 8333 tisíc voličů (Nohlen, 2005). Jinými slovy, ačkoliv většinová mestická a amerindiánská populace nyní měla konečně vliv na to, kdo byl zvolen, a protože se APRA většinové populaci svou vládou znechutila, existovala poptávka po vůdci, který by nebyl aprista, ale zároveň nezastupoval dominantní bělošskou menšinu. Fujimori, jako nikkei (viz Slovník), mohl uspokojit požadavky jak „elit“, tak „lidu“, neboť nezapadal do tradičního rasového systému.

Z ideologického hlediska, Fujimoriho neopopulismus se projevuje typickou populistickou rétorikou, která se však po kampani přesouvá na útok proti státu, který je vyobrazen jako nástroj elit; navzdory kritice vůči oponentům v kampani ohledně údajných záměrů o „zaprodání Peru“, ihned po nástupu k moci zahajuje Fujimori šokovou terapii, zahrnující rozsáhlou privatizaci a otevření zahraničním investicím, jak je pro neopopulisty typické. Méně typickým neopopulistickým jevem, který se objevuje u Fujimorismu, je provázanost s evangelickými církvemi (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017).

Ačkoliv dlouhodobé následky tohoto přístupu jsou rozporované, z krátkodobého hlediska rozhodně Fujimorimu prospěly – tzv. „*fujichoque*“³⁴ prakticky ihned přinesl propad inflace a zahájil období rapidního ekonomického růstu; někteří akademici se přiklánějí k názoru, že *fujichoque* sám ekonomický růst nepřinesl, nicméně v kombinaci s úspěchy v boji s terorismem učinil Peru mnohem atraktivnější pro investory, což dohromady mělo pozitivní efekt, jaký s ním bývá spojovat (Holmes & De Piñeres, 2002). Fujimoriho popularitu nadále zvýšil i fakt, že prakticky ihned po konci svého mandátu byl García obviněn ze série korupčních kauz, které sice dodnes nebyly formálně vyšetřeny, nicméně síla důkazů naznačuje, že minimálně část z nich pravdivá byla³⁵; Fujimori tak mohl působit jako bojovník s korupcí, jehož postupná demolice státu likvidovala zkorumpované elity, které Peru do krize přivedly. Při provedení Fujimoriho autopuče pak García uprchl z Peru do exilu v Kolumbii, což ještě více posílilo Fujimoriho image jako protikorupčního bojovníka.

Pokud by vyhnání Garcíi a zlepšení ekonomické situace nestačilo, popularitu Fujimoriho upevnila likvidace Světlé stezky („*Sendero Luminoso*“). Tato teroristická guerrilla, oficiálně fungující dle maoistické ideologie, terorizovala peruánský venkov od roku 1980, a patřila

³⁴ Přeložitelné jako „fujíšok“, často psáno také jako „fujishock“.

³⁵ García byl usvědčen mimo Peru, konkrétně v USA v rámci vyšetřování skandálu v bance BCCI, nicméně peruánský nejvyšší soud prohlásil za všechna obvinění za neplatná

k nejbrutálnějším guerrillám v Latinské Americe i celém světě (Mealy & Austad, 2011). Ačkoliv nikdy nezískala kontrolu nad většinou obyvatelstva, Světlá stezka skvěle využívala odlehlost a mizivou přítomnost peruánského státu ve vnitrozemí mimo větší města. Peruánská armáda tehdy nebyla nijak mírnější – její vlastní doktrína považovala celé amerindiány obývané vnitrozemí nikoliv za vlastní zemi, ale za kolonii, ve které je každý považován za potenciální podvratný živel. Armáda tak nespolupracovala s obyvatelstvem, a snažila se porazit Světlou stezku čistě vojenským způsobem, což opakovaně selhávalo (Humala & Pérez Almodóvar, 2009). Fujimori dokázal z celé situace vytěžit politické body, neboť, jak píše Cyrus Ernesto Zirakzadeh, po svém autopuči dal armádě zcela volnou ruku, a proto zajetí vůdce Světlé stezky, Abimaela Guzmána, v roce 1992 vyvolalo dojem, že Fujimoriho metody vítězí; toto podpořil následný rozpad Světlé stezky jako bojeschopné armády a přetvoření v teroristickou organizaci, která sice režim napadala, ale již jen nebyla schopná vojensky ohrozit. Je nutné zmínit, že se jednalo o lež – Fujimoriho metody nijak prokazatelně v boji nepomohly, a Guzmán nebyl zajat posílenou armádou, ale protiteroristickou jednotkou policie (Zirakzadeh, 2002); Fujimori však dokázal celý příběh pozměnit tak, že většina veřejnosti chápala tento vývoj jako armádní zásluhy.

Kombinací těchto úspěchů si pak Fujimori zajistil jak podporu pro novou ústavu v roce 1993, která mu umožňovala znovuzvolení a výrazně posílila prezidentské pravomoci, a následně v roce 1995 i ono znovuzvolení (Nohlen, 2005). Jeho vítězství ve volbách v roce 1995, ačkoliv opředené nesrovnalostmi a tvrzeními o podvodech, pravděpodobně ještě odráželo skutečnou popularitu (Schmidt, 2000), nicméně Fujimoriho autoritářské kroky postupně tuto popularitu snižovaly. Zničení většiny Světlé stezky navíc sice poskytlo jednorázový boom Fujimoriho popularitě, zároveň však zničilo hlavní argument pro jeho diktátorské metody. V kombinaci s informacemi o genocidě vnitrozemské amerindiánské populace skrze nucené sterilizace (tehdy tajené, ale dnes již potvrzené), kterou prováděla armáda v rámci tzv. Zeleného plánu³⁶, tak Fujimori o svou popularitu začal rapidně přicházet.

Zlom přišel v roce 2000, když se Fujimori ucházel o další mandát. Jeho popularita sice klesla, nicméně skrze silně zfalšované volby (45 % odevzdaných hlasů bylo označeno jako neplatných) vyhrál ještě silněji, než v roce 1995 (Nohlen, 2005); půl roku po svém zvolení však jeho vládu zasáhl skandál, známý jako „vladivideos“ – veliteli rozvědky, již zmíněnému Vladimiro Montesinovi, unikla série videí, na kterých byl zachycen během uplácení

³⁶ Španělsky „Plan Verde“.

peruánských podnikatelů, novinářů atd., kteří měli za úplatky podporovat Fujimoriho. Vlna odporu a protestů, podpořená nepokoji po zmíněných volbách, následně vedla Fujimoriho k útěku ze země a rezignaci na post prezidenta faxem z Japonska (McMillan & Zoido, 2004).

Ačkoliv byl nyní Fujimori pryč, a Peru zůstalo demokracií až do prosince roku 2022, dědictví caudillismu a autoritářství zůstalo natolik silné, že země zůstala politicky nestabilní. Fujimoriho nahradil v roce 2001 zvolený Alejandro Toledo, jeden z předních oponentů Fujimoriho režimu (právě jeho Fujimori „porazil“ v roce 2000) a rodilý Kečua; jako disident a amerindián byl tak Toledo skutečným ztělesněním porážky Fujimoriho režimu. Toledův program byl nekonfrontační – slíbil zachování Fujimoriho volného trhu, ale zároveň jeho kombinaci s rostoucím sociálním státem a sociálními investicemi; v praxi se jednalo o typickou „třetí cestu“ ve stylu Billa Clintona a Tonyho Blaira (CNN Staff, 2000).

Ačkoliv Toledovo zvolení přineslo mnohá očekávání, mělo by být předem zmíněno, že v době psaní této práce je Toledo jediný zvolený prezident Peru v 21. století, který nebyl populistou. Jeho 5letý mandát přinesl výrazný ekonomický růst a souběžné snižování dluhu vůči HDP (The World Bank, 2022b), a ačkoliv Toledova strana, Možné Peru („*Perú Posible*“, PP), nezískala parlamentní většinu, spolu s APRA, která nyní bez represí a s nově získanou reputací jako jediná velká strana, která Fujimorimu odporovala od začátku, složili v parlamentu většinu snadno. APRA se navíc posunovala ideologicky blíže ke středu a opouštěla radikální socialistický program, a spolu s koalicí Národní jednoty („*Unidad Nacional*“, UN), složenou z tehdy středopravicových stran, mohla PP snadno složit rozsáhlou pro-demokratickou frontu. Místo toho byla Toledova vláda zmítána korupčními skandály po celých 5 let, což vedlo k propadu Toledovy popularity na 8 % (Forero, 2004). Toledo také nereformoval Fujimoriho ústavu, která tak stále dávala prezidentovi velice silné pravomoci – podařilo se zavést pouze obnovení zákazu okamžitého znovuzvolení prezidenta, a následně ústavní regionalizaci země, která výrazně decentralizovala Peru a posílila tak autonomii jednotlivých komunit.

Síla korupčních skandálů byla až taková, že ani zmíněná populární regionalizace a ekonomický růst nedokázaly udržet Toledovu popularitu vysoko. Ve volbách v roce 2006 se PP katastroficky propadla, místo 45 poslanců získala pouze 2, a její prezidentský kandidát, Rafael Belaúnde Aubry, se rozhodl z voleb odstoupit po neochotě PP odstranit kontroverzní kandidáty. Do druhého kola tak postoupili exprezident Alan García z APRA, který si navzdory své bývalé katastrofální vládě získal respekt části populace díky odporu vůči Fujimorimu, a

Ollanta Humala z Unie pro Peru („*Unión por el Perú*“, UPP). V těchto volbách se také vrací na scénu fujimoristé jako vlivná politická síla se 13 poslanci z celkových 120 (IFES, 2006).

Ollanta Humala byl extrémně kontroverzním kandidátem – pocházel z vlivné dynastie Humalů, přičemž jeho otec, Isaac Humala, je zakladatelem hnutí zvaného „etnocacerismus“³⁷. Etnocaceristé jsou otevřeně extremističtí ultranacionalisté, kombinující víru v amerindiánskou rasovou nadřazenost se socialistickým názorem na ekonomiku. Etnocaceristé otevřeně obhajují násilí vůči vyšší vrstvě a zavedení rasové hierarchie – uznávají 4 rasy, „bílou“, „žlutou“, „černou“ a „měděnou“, přičemž „měděná“ náleží vládnout Americe, neboť je jedinou rasou, která nevládne ani jednomu kontinentu – ve které by „měděná“ rasa vedla nový stát, znovusjednocenou Inckou říši. Hnutí také hojně využívá nacistickou a fašistickou estetiku, viz Příloha 10. Etnocaceristé považují za své hrdiny, kromě klanu Humalů, již analyzovaného caudilla Andrése Avelina Cácerese, od kterého odvozují i svůj název (Araya, 2022). Hnutí má také historii vojenských povstání; povstání v roce 2000, známé jako „Locumbazo“, výrazně přispělo k rezignaci Fujimoriho (dle jistých názorů ho přímo způsobilo, neboť režimu začalo být patrné, že ztrácí i podporu řadové armády), a bylo vedeno právě Ollantou a jeho bratrem Antaurem (Cifuentes, 2020).

Ollanta od hnutí distancoval v roce 2005, po neúspěšném pokusu o vojenský převrat, tzv. „Andahuaylazo“, vedený zmíněným bratrem Antaurem Humalou (Araya, 2022). Jeho rodinné (a donedávna aktivní) spojení s takovým hnutím však snad vysvětluje, proč i stále většinově neoblíbený Alan García z APRA tyto volby vyhrál. Ve snaze se odlišit od Humaly, který se snažil o image typického levicového, až „chávezovského“ populisty, začal García přijímat pravicovou populistickou rétoriku, se silným podtextem antikomunismu. APRA, která se postupně přibližovala politickému středu, tak náhle centrismus přeskočila, a transformovala se v pravicovou populistickou stranu (Dorais, 2021), s důrazem na ekonomický růst a vládu zákona. García také využil fakt, že Humalu podporoval kontroverzní Hugo Chávez, a začal Humalu spojovat s Chávezem a Venezuelou, ačkoliv Humala sám nebyl za Chávezovu podporu nijak zodpovědný. Z dnešního hlediska může být až šokující, jak blízce tento případ připomíná moderní populistická pravicová hnutí např. v Maďarsku či na Slovensku, která své oponenty spojují s osobou George Sorose.

³⁷ Španělsky „etnocacerismo“.

Garcíovo druhé období jako prezidenta připomíná Toledovo, s přidaným rozrušením tradičních apristů, že se strana stala pravicovou a neoliberální. Popularitu vlády navíc poznamenaly střety s původními kmeny, které vyháněla z území kvůli těžbě – tyto střety vyústili až v masakr, známý jako „Baguazo“, během kterého zemřela série protestujících z národa Awajún, který byl násilně stěhován z oblasti, kde měla probíhat těžba; ačkoliv střety amerindiánských národů a klanů s peruánskou policií nebyly ničím neobvyklým, tento masakr si získal pozornost díky síle, s jakou národ Awajún bojoval – dle oficiálních záznamů při střetu zemřelo 23 policistů (Castillo Fernández, 2021). Ačkoliv tak Peru i nadále ekonomicky rostlo – dokonce tak úspěšně, že vykazovalo růst i během Velké recese (The World Bank, 2022b) – se Garcíova popularita propadala. Samozřejmě nechyběly další korupční skandály, zahrnující samotného Garcíu. Nicméně tato repríza Toledovy vlády měla tragickou dohru – kromě zmíněného amerindiánského masakru stála život samotného Garcíu, který spáchal sebevraždu v roce 2019 ve své ložnici, když jej policie přišla zatknout za přijímání úplatků (Redacción Infobae, 2019).

Není proto tak překvapivé, že APRA se ve volbách v roce 2011 drtivě propadla – získala pouze 4 poslance (IFES, 2011a), a přesně tak, jako PP před ní, i APRA zažila předvolební krizi, která vyústila v odstoupení prezidentské kandidátky Mercedes Aráoz. Nejlépe ve volbách dopadala Humalova nová koalice, Peru vítězí („*Gana Perú*“, GP), a fujimoristé, kteří těžili z obecného zklamání a popularity jejich vůdkyně, Keiko Fujimori, dceři exdiktátora Fujimoriho. Keiko a Humala postoupili do druhého kola prezidentských voleb, a ačkoliv byli oba kandidáti silně polarizující, Humala nakonec vyhrál s 51,4 % hlasů (IFES, 2011b). K tomuto výsledku mu pravděpodobně pomohl fakt, že se od porážky v roce 2006 distancoval od etnocaceristů i své rodiny ještě více, a jeho boj za práva peruánských amerindiánů byl po Baguazu obzvlášť relevantní téma.

Vítězství otevřeně socialistického a stále nacionalistického Humaly bylo však šokem pro investory, a pravděpodobně snaze situaci zklidnit a zajistit, že investoři z Peru neodejdou, jmenoval Humala ministry převážně z řad nezávislých odborníků (případně lidí jinak spojených s danou oblastí, např. zpěvačku Susanu Baca jako ministryni kultury); z jeho vlastní strany pocházel pouze premiér Salomón Lerner Ghitis, zatímco 3 ministři³⁸ pocházeli z Toledova PP, které ani nebylo součástí koalice GP. Jediným řadovým ministrem, respektive ministryní z GP

³⁸ Daniel Mora Zevallos, Rudecindo Vega a Kurt Burneo.

se stala Aída García-Naranjo – Humala tak, radikální rétorice navzdory, vytvořil centristickou vládu.

Humalova vláda tak, navzdory zdánlivě jiným počátkům, proběhla prakticky stejně, jako vláda Toleda i Garcíi – rapidní ekonomický růst s pokračujícími nerovnostmi a vysokým počtem skandálů. Humalova popularita tak, navzdory ekonomickému růstu, výrazně klesá, a definitivně se propadá, když je sám Humala a jeho blízcí implikováni v kauze Odebrecht.

Skandál Odebrecht sice ovlivnil celou Latinskou Ameriku, nicméně se dá říci, že žádnou zemi neovlivnil tak, jako právě Peru. Brazilský konglomerát Odebrecht byl usvědčen z uplácení brazilských politiků pro získání státních stavebních zakázek, a během vyšetřování vyšlo najevo, že uplácení probíhalo po celé Latinské Americe; celkem mělo být k roku 2016 rozdáno 788 milionu dolarů (Griffiths, 2017). Humala byl následně zmíněn jako příjemce úplatků v dokumentech, které policie získala; ačkoliv nebyl dodnes odsouzen, byl prakticky ihned po konci svého mandátu v roce 2017 zatčen.

Ve volbách v roce 2016 tak ještě zklamanější Peruánci zvolili radikální způsob dání najevo nesouhlasu – fujimoristé získali 36,3 % hlasů v parlamentních volbách, což v peruánském volebním systému v kombinaci se slabšími výsledky ostatních stran znamenalo, že fujimoristé získali většinu v parlamentu (IFES, 2016). Keiko Fujimori opět postoupila do druhého kola, ale byla těsně poražena Pedrem Pablem Kuczynskim; toto naznačovalo okamžitý silný konflikt, neboť je peruánské ústavy prezident velice silný, ale může být odvolán parlamentem z důvodu „morální neschopnosti“, což je tak vágně definovaný pojem, že parlament může prezidenta odvolat, kdykoliv sežene dostatečný počet hlasů; ačkoliv toto vzniklo z nešťastného překladu, právníci se shodují, že jde o legitimní zákon (Centty & Rosado, 2023).

Peru se bohužel ukázalo jako těžce nekonsolidovaná demokracie, a Kuczynski a fujimoristé byli v konfliktu po celou Kuczynského vládu. Kuczynski nakonec sám, uprostřed korupčního skandálu, rezignoval v roce 2018, a na jeho místo nastoupil Martín Vizcarra. Vizcarra byl nestraník, a místo konkrétní ideologie se zaměřoval na protikorupční reformy, nicméně se i tak dostal do konfliktu s fujimoristy a parlamentem, a byl odvolán v roce 2020 poté, co rozpustil parlament a vyhlásil nové volby, v neúspěšné snaze oslabit opozici. Vizcarrovo odvolání nicméně provázely protesty, které vyústily v rezignaci jeho nástupce, Manuela Merina, o pouhých 5 dní později (Adrianzén, 2020). Mandát tak dokončil Francisco Sagasti z drobné centristické Fialové strany („*Partido Morado*“, PM), která získala ve volbách pouze 9 mandátů.

Ve volbách v roce 2021 sice Fujimori opět postoupila a opět prohrála o drobný rozdíl, nicméně jejím oponentem byl nyní Pedro Castillo z krajně levicové strany Svobodné Peru („*Perú Libre*“, PL). Druhé kolo prezidentských voleb tak umožňovalo výběr mezi kandidáty krajní levice a krajní pravice. Fujimoristé také nedokázali získat opět kontrolu nad parlamentem, když získali pouze 24 mandátů, zatímco PL se stalo největší, ačkoliv stále menšinovou parlamentní stranou s 37 poslanci (IFES, 2021b). V kombinaci se 3. největší stranou, krajně pravicovým křesťansky fundamentalistickým Populárním obnovením („*Renovación Popular*“, RP), tak i přes porážku fujimoristů stále kontrolovaly parlament extremistické strany. Castillo, na rozdíl od Garcíi a Humaly, navíc odmítl přehodnotit svou politiku a po svém zvolení přejít k centrismu, takže další srážka byla nevyhnutelná.

Castillo nakonec vydržel u moci necelý rok a půl – fujimoristé obstruovali jeho kroky, a parlament byl drtivě pravicový, přičemž krajní pravice³⁹, která nevyvíjela sebemenší snahu jakkoliv s Castillem spolupracovat, držela 44 ze 130 mandátů. Při třetím pokusu o impeachment, vedeným fujimoristy, se Castillo pokusil o autopuč a rozpuštění parlamentu – v reakci na tento vývoj se parlament vzbouřil a Castilla odvolal. Armáda se postavila na stranu parlamentu, a Castillo byl zatčen. Na jeho pozici nastoupila Dina Boluarte, viceprezidentka také zvolená za PL (Collyns, 2022), která se nicméně se stranou rozešla a spojila s pravicovými stranami v parlamentu. Ačkoliv jsou dodnes státy, které uznávají za prezidenta Castilla, v samotném Peru nyní vládne Boluarte s podporou pravicových stran a armády; zemi však zmítají od Castillova uvěznění protesty, které se vládě a armádě stále nedaří potlačit.

Peru je skvělým příkladem toho, jak může i prosperující země politicky ztroskotat kvůli nevyřešenému dědictví diktatury. Ačkoliv je Peru 1 ze 3 zemí v celé Latinské Americe, která má post premiéra⁴⁰ a možnost odvolat prezidenta parlamentem de facto dle libosti, problém personalismu zůstává nadále endemický v celé zemi. Místo stabilního stranického systému se poměr moci mění rapidně – s výjimkou APRA každá strana, která získala prezidentský mandát ve 21. století, nikdy předtím tento mandát nadržela, a každé volby se změnila nejsilnější strana v parlamentu. Pro porovnání, i v Argentině, dle které politolog Philippe Schmitter nazývá permanentně nekonsolidované demokracie jako „argentinizované“ (Schmitter, 1994), od návratu k demokracii v roce 1983 (tedy za dobu téměř 2x tak dlouhou dobu) proběhlo

³⁹ Pokud se mezi krajní pravici počítají fujimoristé z FP, neofašistické RP a ultrakonzervativní Avanza País.

⁴⁰ Spolu s Haiti a de facto Argentinou (ačkoliv pozice „jefe de gabinete“, neboli „vůdce vlády“, de iure premiérskou není, de facto tak v praxi funguje).

10 řádných prezidentských voleb (oproti 5 v Peru), přičemž prezidenti pocházeli z dohromady 4 stran⁴¹; v parlamentních volbách pak od návratu k demokracii zůstala pozice nejsilnější strany pouze mezi 2 hlavními stranami⁴², a to navzdory tomu, že v Argentině se konají parlamentní volby každé 2 roky.

Ačkoliv Peru nemá jediného caudilla, jehož hnutí by přímo ovlivňovalo moderní politiku, přítomnost populistického dědice caudillos, Alberta Fujimoriho, i nadále oslabuje peruánskou demokracii. Caudillo Cáceres zase nepřímou pomohl vytvořit hnutí etnocacerismu, které sice nemá takovou populární sílu, nicméně jeho popularita v armádních kruzích a ochota využívat vojenské vzpoury hraje i nadále svou roli v politickém životě – etnocaceristé mimo jiné hrají i výraznou roli v protestech, které nyní zažívá vláda Diny Beluarte. Caudillo Odría sice nedokázal vytvořit peruánský peronismus, nicméně jeho pozdější náklonnost vůči ideologii tzv. „pravického socialismu“⁴³ a politického katolicismu lze spatřit i nyní v peruánské krajní pravici, především v rámci RP, jejíž předseda, Rafael López Aliaga, člen Opus Dei proslulý svou obhajobou sebemrškačství – které sám praktikuje pro utužení svého celibátu (Mendoza, 2022) – často obhajuje myšlenky jak zavedení katolických tradic do práva, tak ekonomický liberalismus se zaměřením na komunitní podporu od soukromých institucí.

⁴¹ Raúl Alfonsín a Fernando de la Rúa pocházeli z UCR, Mauricio Macri z PRO, Javier Milei pochází z PL; všichni ostatní prezidenti – Carlos Menem, Néstor Kirchner, Cristina Fernández de Kirchner a Alberto Fernández – pocházeli z PJ.

⁴² PJ a UCR.

⁴³ Španělsky „socialismo de derecha“, často překládáno jako „paternalistický konzervatismus“ dle obdobné ideologie známé v západních státech.

5. Shrnutí a komparace případových studií

Ačkoliv předešlé případové studie odhalují mnoho rozdílů v historii jednotlivých států, a poukazují na rozdíly, které mezi jednotlivými caudillos existovaly, stále jsou zde patrné shodné rysy, které lze spatřit univerzálně. Zvolené případy snad také dostatečně vyvracejí teorii, že dědictví caudillos poškodilo demokracii samotnou, a populisté se objevují až jako následek; ze zkoumaných případů je přítomnost populismu zdaleka nejpatrnější v Peru, ačkoliv Peru je jeden ze států, kde chybí jeden „klíčový“ caudillo, jehož hnutí se vyskytuje i dávno po caudillově smrti.

Obě případové studie, ve kterých figuroval silný, následovaný caudillo ukazují, jak se caudillistická hnutí přelívají do populismu. Argentina názorně ukazuje relativně vzácný úkaz, kdy caudillovo hnutí přežilo caudilla samotného, a jak se justicialismus musel přizpůsobit době, aby zůstal relevantní i po Perónově smrti. Místo zakládání si na kultu již zemřelého vůdce se peronisté přeorientovali na čistý populismus, ať už v pravicové formě, jakou prosazoval Carlos Saúl Menem, nebo v levicové formě, jakou prosazovali Néstor a Cristina Kirchnerovi, případně jako cokoliv mezi tím, jak prosazují José Manuel de la Sota a Juan Schiaretti. Zároveň Argentina demonstruje, jak neúspěšný je projekt, založený na čistém vzývání vůdce tak, jako v dobách, kdy caudillos ještě žili – ani exministr Guillermo Moreno, který byl známý pro své schopnosti vyjednat snížování cen (často údajně velice agresivními praktikami), což mu jistě přineslo body ve volbách, kde hlavním tématem byla hyperinflace, nebyl schopný získat podporu veřejnosti, když založil svůj program na návratu k justicialismu tak, jak jej praktikoval sám Perón. Patrný je také přesah dědictví peronismu mimo peronistické hnutí – Javier Milei, jasný případ pravicového populismu a ideologický neperonista, si udržuje pseudocaudillistickou image s typickým důrazem na autoritativní pojetí moci, v rámci kterého napadá parlament za „vzpoudu“ proti jeho reformám, a i svým vzhledem s extravagantním účesem a kotletami připomíná starší caudillos tak, jako Carlos Menem před ním.

Dominikánská republika přímý spoj mezi caudillem a populismem poněkud roztahuje, nicméně ukazuje, že je stále přítomný – v tomto případě caudillo Trujillo zanechal dědictví v podobě Joaquína Balaguera, který figuroval jako kvazicaudillo a populista, a který přizpůsobil Trujillovu politiku moderní době. Balaguer následně zvládl ovlivňovat dominikánskou republiku po téměř 40 let mezi pádem Trujilla a svou smrtí – ať už jako zvolený prezident, nebo jako vlivný politik v opozici. Jeho finální kroky v letech 1996 a 2000 na úkor jeho vlastní strany PRSC pomohly zajistit dominanci Leonelu Fernándezovi v rámci PLD,

čímž Balaguer zajistil pokračování své politiky i skrze stranu, která mu byla až do této doby opozicí, a de facto se zpožděním zlikvidoval stranu PRD, která jeho dědictví ohrožovala. PLD pod Fernándezem následně prosazovala politiku zcela v rozporu s jejím formálně levicovým profilem, a jak Fernández, tak následně Danilo Medina vykazovali velice silné populistické znaky; teprve po kolapsu PRD a vzniku valenčně populistické PRM vznikla síla schopná PLD konkurovat. Následný rozkol mezi Fernándezem a PLD pak vedl ke vzniku FP, což vytvořilo stranický systém, který je platný dodnes – v praxi tripartismus, ve kterém jsou všechny tři strany nejen populistické, ale také ve své pozici právě díky dědictví Balaguera.

Peru je nejkomplikovanější případ – na povrchu se může dokonce zdát, že žádné spojení mezi caudillos a současnými populisty není (pokud tedy není Alberto Fujimori považován za caudilla). Hlubší analýza však ukazuje, že dědictví caudillos je zde stále přítomné, a stále hraje rozhodnou roli; Fujimoriho vláda je příkladem systému, kdy caudillo rozpoznal, že neskrývaná politická role armády je již nepřijatelná, a proto v čele zůstal civilista, který zcela závisel na osobě Vladimira Montesina a armády. Po Fujimoriho vládě se objevují nové (a staronové) osobnosti a hnutí, které postupně zastupují roli caudillos ve formě populistů, po které viditelně roste popularita s rostoucí nespokojeností řadových Peruánců. Ať už jde o Humalu, případně o jím opuštěné etnocaceristické hnutí (které stále hraje výraznou politickou roli – jeho zakladatel, Isaac Humala, se dokonce účastnil voleb na kandidátce PL), nebo otevřeně křesťansky fundamentalistické krajně pravicové RP, které může svou radikalitu snadno obhájit precedentem přítomností přímo fašistických a krajně pravicových caudillos u moci.

Vliv caudillos v Peru samozřejmě sahá dále, než na hnutí, které se přímo inspiroují konkrétním caudillem; země trpí extrémním personalismem na straně vůdců, a všichni prezidenti od Fujimoriho ukázali jasnou náklonnost k autoritářskému způsobu vedení. Až do zvolení Pedra Castilla žádný z prezidentů nevyvinul snahu omezit své pravomoci změnou ústavy, a ačkoliv předseda Castillovy strany, Vladimír Cerrón, vyjádřil podporu reformě, Castilloův pokus o autopuč ukazuje, že i on byl ochotný překračovat tradiční limity demokracie ve prospěch prosazení svého programu a utvrzení své moci.

Ačkoliv pozorované státy každé vykazují každý jiný způsob, u všech je možné najít spojení mezi tradicí caudillismu a populismu. Tradice silného vůdce, ochotného vládnout v „zájmu národa“ i přes veškeré limity, je stále silná. Tak silná, že i ve státě, kde žádný caudillo nedokázal vytvořit trvalé hnutí sám, jsou trvalá hnutí vytvářena jeho následovníky – dokonce

i pravděpodobná loutka, jako byl Fujimori, má vytvořený caudillistický kult osobnosti okolo své osoby, a zažívá prezentaci jako silný vůdce, jehož kroky a styl je třeba následovat.

Protože caudillismo je spojený jasně s personalismem a charismatickými jedinci, tato práce analyzovala především prezentaci a chování jednotlivých politiků, a poněkud upozadila fungování politických stran. Pro lepší ilustraci níže přiložená tabulka zachycuje všechny zkoumané státy a 5 nejúspěšnějších stran/koalic – z hlediska počtu získaných hlasů, nikoliv mandátů, neboť volební systémy zvolených států neodrážejí popularitu stran celkově (mandáty se rozdělují na regionální úrovni, nikoliv na celostátní), a může u nich vzniknout situace, ve které počet získaných mandátů neodpovídá celkové popularitě strany – v posledních parlamentních volbách; poslední parlamentní volby (v době psaní) proběhly v roce 2024 v Dominikánské republice, 2021 v Peru a 2023 v Argentině. V případě Dominikánské republiky a Peru jde primárně o strany, v případě Argentiny se jedná ve všech případech o koalice, neboť pro Argentinu je dlouhodobě typická organizace stran do větších koaličních celků, které pak na národní úrovni fungují jako kvazistrany se společnými primárkami a často i společným parlamentním klubem. Parlamentní volby byly vybrány, neboť všechny zmíněné státy využívají dvoukolový systém v prezidentských volbách; jako většinový systém toto může vést k tendenci podporovat kandidáta, který není daným voličům nejbližší, a především druhé kolo často vede k výsledkům, kde vítězí kandidát, s jehož hodnotami se většina voličů dle výsledků parlamentních voleb jasně neztotožňuje.

Vztah s caudillos je rozdělený na 4 druhy – dědický, kdy je strana/koalice přímo hnutí dříve vládnoucího caudilla/caudillistického režimu; přímý, který ukazuje na spolupráci s caudillos, caudillistickými hnutími a případně i přijetí jistých caudillistických rysů; nepřímý, kdy strana/koalice historicky spolupracovala s caudillem/caudillistickým hnutím, nicméně tak již nadále nečiní (např. skrze ztráty relevance na straně hnutí), případně využívá caudillistickou prezentaci a styl; a negativní, kdy se strana/koalice považuje caudillismo za neshodný s jejími hodnotami. Spolupráce v tomto případě označuje kooperaci za účelem společně stvořit vládu a prosazovat společnou politiku, nikoliv to, že spolu daná hnutí v zájmu jakéhosi „vyššího dobra“ krátkodobě na určitých bodech spolupracují – proto např. Juntos por el Cambio nelze považovat za nepřímo spojené s caudillismem a populismem, ačkoliv jedna ze dvou vedoucích stran koalice, UCR, historicky opakovaně s peronisty spolupracovala a prosazovala kompromisní politiku; fakt, že UCR jako hlavní opoziční strana spolupracovala s peronisty na reformě ústavy v roce 1993 neznamena, že UCR kooperovala s peronisty na vládě, ale pouze

že byla ochotná ignorovat neshody ve prospěch stability a potřebné reformy. Naopak např. spolupráce Leonela Fernández s Balaguerem a jeho PRSC, nejdříve skrze PLD a následně skrze FP, s cílem zajistit si vítězství i za cenu kompromisu ve vlastní politice, je jasný příklad spolupráce.

Tabulka: strany, populismus a caudillismus v posledních parlamentních volbách

Země, rok	Strana/koalice	Výsledek	Ideologie	Populismus	Vztah ke caudillos
Argentina, 2023	Unión por la Patria	37,89 %	Peronismus, kirchnerismus, sociální demokracie	Ano, levicový	Dědický (peronisté)
Argentina, 2023	La Libertad Avanza	27,88 %	Libertarianismus, konzervatismus	Ano, pravicový	Nepřímý (stylizace vůdce do role patriarchy národa)
Argentina, 2023	Juntos por el Cambio	26,12 %	Centrismus, liberalismus	Ne	Negativní
Argentina, 2023	Hacemos por Nuestro País	3,86 %	Peronismus, federální peronismus, třetí cesta	Ano, valenční	Dědický (vedoucí politici peronisté)
Argentina, 2023	Frente de Izquierda y de Trabajadores – Unidad	3,25 %	Trockismus, socialismus	Ano, levicový	Negativní
Dominikánská republika, 2024	Partido Revolucionario Moderno	48,39 %	Sociální liberalismus, reformismus	Ano, valenční	Přímý (spolupráce s PRSC)
Dominikánská republika, 2024	Fuerza del Pueblo	17,13 %	Sociální demokracie, progresivismus	Ano, levicový	Nepřímý (his. spolupráce přímo s Balaguerem)
Dominikánská republika, 2024	Partido de la Liberación Dominicana	15,03 %	Sociální demokracie (formálně), nacionalismus	Ano, levicový	Nepřímý (his. spolupráce s PRSC, continuismo)
Dominikánská republika, 2024	Partido Revolucionario Dominicano	2,17 %	Sociální demokracie (formálně), třetí cesta	Ano, valenční	Negativní
Dominikánská republika, 2024	Partido Reformista Social Cristiano	1,86 %	Konzervatismus, ekonomický liberalismus	Ano, pravicový	Dědický (balagueristé)
Peru, 2021	Perú Libre	13,41 %	Socialismus, nacionalismus	Ano, levicový	Přímý (pokus o převrat)
Peru, 2021	Fuerza Popular	11,34 %	Fujimorismus	Ano, pravicový	Dědický (fujimoristé)
Peru, 2021	Renovación Popular	9,33 %	Neofašismus, křesťanský fundamentalismus	Ano, pravicový	Přímý (patrná inspirace, spolupráce s fujimoristy)
Peru, 2021	Acción Popular	9,02 %	Reformismus, liberalismus	Ne	Negativní
Peru, 2021	Alianza para el Progreso	7,54 %	Konzervatismus, ekonomický liberalismus	Ano, pravicový	Přímý (spolupráce s fujimoristy)

Zdroj: vlastní zpracování, výsledky voleb z Ministerio del Interior, 2023b (Argentina); Junta Central Electoral, 2024 (Dominikánská republika, pro detaily viz Slovník) a IFES, 2021b (Peru)

Závěr

Tato práce se zabývá otázkami, zda je politický styl caudillos předchůdce stylu, který vidíme u dnešních populistů, a zda caudillos stvořili roli vůdců národa, do které následně vstoupili populisté. Historická analýza, komparace s ideálním typem i s historickými caudillos měly najít shody a rozdíly, které vztah mezi caudillismem a populismem objasní. Komparace odlišných latinskoamerických států skutečně ukazuje, že ačkoliv byla jejich zkušenost s caudillos velice odlišná, a vztah mezi politikou a caudillismem se lišil dle každého caudilla, všichni po sobě zanechali dědictví, na které populisté následně navazují.

Na první otázku snad tato práce odpovídá jasně – případů caudillistických hnutí, které se následně přetvořily na populistické, a pozoruhodně podobné rysy caudillos a populistů ukazují, že caudillos opravdu byli určitým způsobem předchůdci populistů. Výzkum ale také ukazuje, že nejde o 100% přechod – přes všechny shody je patrné, že caudillos se zpravidla objevovali z jiných důvodů. Jak ilustruje nejlépe Peru (ačkoliv stejný proces lze spatřit i u ostatních zemí), pro populisty je ideální existence rozsáhlých nerovností, na kterou mohou poukázat; caudillos se zpravidla objevují v době nepokojů a poptávce po vůdci, který zajistí stabilitu. Toto ilustruje jak rozdílnost, tak podobu těchto jevů – k jejich nástupu vedou odlišné podmínky, ale oba figurují jako „odpovědi“ na vnímanou společenskou krizi. Tyto role mohou být navíc komplementárně spojené – pokud se objevuje případ populistického a caudillistického režimu, existuje výrazná šance, že vzniklé hnutí bude dlouhodobě; toto ilustrují případy Juana Peróna a Alberta Fujimoriho, kteří se zvládli prezentovat jako tvůrci jak stability, tak prosperity.

Důležitým faktorem je, že většina caudillos nezvládla zároveň sehrát roli populisty, čímž neumožnili vznik populistického hnutí, které by fungovalo dlouhodobě; jejich vliv je tak sice stále silný, nicméně ho lze nalézt především v tom, jak ovlivnil hnutí, která vznikly po vládě caudillů. Zkoumané případy ukazují, že ačkoliv nějakou formou většina moderních populistických stran na caudillismo navazují, tento vztah je převážně přenesený, ať už přímo, nebo nepřímo. Toto je v souladu s předpokladem, že caudillos jsou předchůdci populistického stylu, a zároveň s předpokladem, že populisté nejsou jednoduše převlečení caudillos.

Podoba politického stylu caudillos a populistů je patrná jak v prezentaci, tak i ve způsobu, jak nakládají s mocí. Fakt, že populisté mají sklony nakládat se svěřenou mocí tak, jako by instituce neexistovaly, a jako by jakékoliv limity na jejich moc byly způsob k utlačování vůle lidu, byl známý již dávno před touto prací (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017). Tato práce

snad dost názorně ukázala, že jde o způsob, jakým s mocí typicky nakládali caudillos, a že podobné kroky od populistů v Latinské Americe často navazovaly na precedent položený caudillos. Caudillos také vykazovali extrémní sklony k personalismu, které jsou ve dnešním populismu jasně patrné. Ačkoliv práce na téma vlády caudillos již existují, tato práce je poprvé dává vedle sebe ke komparaci, a nachází až podivuhodnou shodu.

Najít podobnosti shody v sebe prezentaci je komplikovanější, především díky časovému rozdílu mezi oběma jevy. I tak však hlubší analýza nachází mnoho společných prvků, z nichž nemalá část jsou typicky caudillistické metody, populisty přizpůsobené moderní době. Jak ukázal již Juan Manuel de Rosas, kult osobnosti byli caudillos schopni budovat i v době, kdy nemohli snadno rozvěsit své fotografie, oslovit populaci texty díky většinové negramotnosti, nebo přesvědčovat národ charismatickými projevy z důvodu absence moderních médií. V některých případech dokonce není nutné hledat podobu, neboť populisté přímo využili stejné metody, jako např. ve Venezuele, kde podporovatelé Hugo Cháveze hromadně využívají motiv Chávezových očí tak, jako Rosas využíval svou tvář na nášivkách o 200 let dříve. Jindy lze nalézt přenesení motivu, jako v případě překračování limitů na svou moc v „zájmu národa/lidu“.

Shodně lze také nalézt u caudillos i populistů důraz na politiku jako „show“ – tak, jako caudillos využívali velice extravagantní způsoby sebe prezentace a politiku jako představení pro obecnost, např. Trujillo svým důrazem na sebe prezentaci jako válečníka, co zachránil Dominikánskou republiku, ačkoliv nikdy nebojoval v jediné válce, i populisté využívají „spasitelských“ narativů a kultů osobnosti okolo postavy vůdce. Shodná je též tendence využívat domnělé hrozby jak k mobilizaci národa, tak k opodstatnění svých kroků. Samozřejmě to, co daná hrozba je, se časem mění, nicméně opodstatnění zůstává; Sánchez a Benavides vedli režim, který se v praxi neměnil, nicméně reagoval na hrozby nejprve ze zahraničí (kroky vládnoucího autokratického prezidenta daly Sánchezovi záminku k puči), pak na hrozby vnitřní (rostoucí popularita APRA mohla přivést socialismus do Peru), a následně na mezinárodní situaci uprostřed 2. světové války (během které Peru potřebovalo „silné vedení“) – záminka k autoritářství se zkrátka vždy našla.

Stejnou konstrukci krizí lze navíc spatřit v populistickém narativu, i mimo Latinskou Ameriku; jaké jsou rozdíly mezi burcováním davů pro boj proti nadnárodním finančním organizacím, když jej provádí argentinskí peronisté, a když jej provádí Jean-Luc Mélenchon? Je narativ o elitách, které konspirují a kontrolují stát tak jiný, když jej říkají Ollanta Humala a Pedro

Castillo, než když Donald Trump vykládá o „deep state“? Je možné tvrdit, že neexistují paralely mezi útoky na EU za přehnanou byrokratizaci a odtrženost vzdálených elit tak, jak tvrdí Nigel Farage a Tomio Okamura, a útoky na odtrženou vrstvu byrokratů v hlavním městě, co svou neschopností způsobují ekonomickou krizi tak, jak vykládají Javier Milei a Alberto Fujimori? Shody mezi narativy, které konstruovali caudillos, které následně přejali latinskoameričtí populisté, a které nyní konstruují západní populisté, jsou zkrátka příliš blízké a početné, abychom mohli tyto jevy zcela separovat. Tato práce představuje snad dostatečný argument, proč je nutné tyto jevy chápat jako na sebe navazující, obzvláště když ve všech případových studiích byla odhalena postupná přeměna caudillistických hnutí na populistická, a to dokonce i v zemi, ve které žádné caudillistické hnutí nepřežilo smrt svého vůdce – i tam byla vykonstruován „strongmanovský“ kult okolo osoby Alberta Fujimoriho, aby mohl naplnit roli garanta stability.

Toto se vztahuje i ke druhé tezi, kterou tato práce operuje – zde caudillos zanechali poptávku po své roli, kterou v jejich absenci zaplňují populisté. Kromě postupné přeměny hnutí z caudillistického na čistě populistické, což bylo spatřitelné v Argentině, a postupná přeměna caudilla na populistu v zájmu udržení relevance s následným „nakažením“ populismem na další hnutí, což bylo spatřitelné v Dominikánské republice, i země, která neviděla transformaci jednoho fenoménu v druhý ukazuje, že model je uplatnitelný i tam. Po zániku caudillos v Peru, když začalo být jasné, že otevřený caudillismus již nebude na konci 20. století přijatelný, zvolila armáda cestu vlády loutkového populisty, který tak umožnil prolnutí jednoho fenoménu v druhý.

Jak ukázal výzkum, i po odchodu caudillos zůstává zájem o strongmana (i když je možná na čase přehodnotit tento termín na „strongperson“, vzhledem k nárůstu počtu populistických lídryň, jako argentinské exprezidenty Cristiny Fernández de Kirchner, honduraské prezidentky Xiomary Castro, či nastupující prezidentky Mexika Claduii Sheinbaum). Všechny zkoumané země měly zkušenost s caudillos, a ve všech existuje výrazně nadměrná reprezentace populistických stran – i v rámci Střední a Východní Evropy, regionů, o kterých se často hovoří jako o nejvíce náchylných k populismu, zpravidla populistickému bloku konkuruje blok nepopulistický. V porovnání s tím všechny zkoumané země vykazovaly drtivou dominanci populistů, která je spíše dlouhodobým jevem, než novým trendem – i v např. Peru byli v období rapidního ekonomického růstu a relativní politické stability voleni populisté, jako Alan García a Ollanta Humala. V jednotlivých případech by bylo možné najít určitá specifická

vysvětlení, nicméně rozsáhlost tohoto jevu naznačuje, že populistický „strongmanský“ typ politiky si zkrátka získal podporu části populace, která nyní nepotřebuje krizi, aby po něm sáhla. Obě teze této práce tak mohou být považovány za pravdivé.

Výsledky této práce, která se zaměřovala více úzce na své případové studie, lze ověřit díky jejich reprodukovatelnosti aplikováním na jiné země. Rozsah práce neumožňoval analýzu každého státu Latinské Ameriky, nicméně zvolená kritéria a metodologie umožňují snadné využití tohoto postupu jako klíče pro analýzu ostatních zemí. Tento rozsah také neumožnil bližší analýzu určitých specifických případů, konkrétně vlastní oddělenou analýzu Mexika a Brazílie odděleně od zbytku regionu – u Brazílie se dá argumentovat odlišnou kulturou vzhledem k odlišným dějinám kolonizace, a u Mexika zase velmi specifickou historií, způsobenou vládou jedné strany po 71 let; tato míra institucionalizace silně ovlivnila politickou kulturu země, která si bezpochyby zaslouží vlastní studii. Zvolenou metodu také nelze uplatnit na současné diktatury, neboť ve státech jako Kuba a Nikaragua nelze provést analýzu poptávky po politickém stylu skrze volební výsledky – volby zkrátka nevypovídají o tom, co voliči skutečně chtějí. Pro státy, kde volby reflektují vůli lidu, však lze hypotézy aplikovat prakticky univerzálně.

Summary

This study has concerned itself with the question of whether the political style of caudillos is indeed the ancestor of the political style we see with modern populists, and if caudillos created the role of strong country leaders that the populists then filled. The historical analysis, comparison with the ideal type and with historical caudillos were supposed to uncover the similarities and differences, which will clear up the relationship between caudillismo and populism. Comparative study of different Latin American countries indeed shows that in spite of the different experience with the caudillismo phenomenon, and the different relationship politics and caudillismo depending on the given caudillo, caudillos left behind a legacy that the populists follow.

Hopefully, the first question has been answered clearly enough – the number of cases of caudillo movements, which have successfully transformed into populist ones, and the remarkably similar characteristics of caudillos and populists show, that caudillos, in a sense, were indeed the forefathers of the populists. The research shows, however, that it isn't a 100 % linear path – in spite of all the similarities, it's very clear that caudillos tended to appear for different reasons. Peru illustrates this perfectly (although the same process can be found elsewhere), showing that the ideal atmosphere for populists to appear is created by widespread inequality, which they can easily point to; caudillos tend to appear at the time of great unrest and demand for a leader that can provide stability. This shows both the similarity and the difference between the phenomena – different conditions are necessary for them to appear, but both function as “answers” to a perceived societal crisis. Additionally, these roles can complement each other – in cases where caudillist-populist regimes appear, there's a good chance they will become long-lasting; the cases of Juan Domingo Perón and Alberto Fujimori illustrate this well, as both have managed to present themselves as the providers of both stability and prosperity.

An important factor is that most caudillos had failed to perform the role of a populist simultaneously, which has made it impossible for a long-lasting populist movement to emerge; their influence may still be strong, but it can be primarily found in how it influenced movements that emerged after the end of the rule of the caudillos. The analysed cases show that although most populist parties tend to somehow follow the steps of caudillismo, this relationship is mostly transferred, either directly or indirectly. This fits the idea that caudillos are the forefathers of the populist style of politics, but also that populists aren't simply new caudillos.

The similarity of the political style of caudillos and populists is noticeable in both the self-presentation and in the manner they handle power. The fact that populists tend to handle power they're entrusted with as if there were no institutions, and as if all the limits on their power were a way of suppressing the will of the people, was known long before this study (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017). Hopefully, this study has demonstrated clearly enough that this is the same manner of handling of power as the one caudillos used, and that acts from Latin American populists often followed a precedent set by caudillos. Caudillos have also shown extreme tendency towards personalism, something visible in modern day populism as well. Although there are studies on the governing style of caudillos, this is the first one to compare these two styles and find the said remarkable similarities.

To find similarities in self-presentation is more difficult, especially given the difference in time between the two phenomena. In spite of that, a deeper analysis finds many shared characteristics, with a non-insignificant number of them being typical caudillo methods, only adjusted to modern times. As Juan Manuel de Rosas demonstrated, caudillos were able to create cults of personality even at a time when they couldn't reach the mostly illiterate population through texts nor when they could simply hang photos of themselves everywhere, nor even reach the nation at large through charismatic speeches due to lack of modern media. In some cases, one doesn't even need to search for the similarities, as the populists use the exactly same methods, as is the case of Venezuela, where supporters of Hugo Chávez frequently used the symbol of Chávez' eyes the same manner as Rosas used his own face on badges 200 years earlier. Other times, one can find the same motive of stepping over the limits of one's power for the "sake of the people/nation".

In the same way, one can find the same emphasis on politics as a "show" – just as caudillos used some very extravagant ways to self-represent and treated politics as a sort of theatre for the public, like Trujillo with his emphasis on self-representation as a warrior who saved the Dominican Republic, even though he never fought in a single war, the populists use the "saviour" narrative and cult of personality around the figure of the leader. The tendency to use perceived threats to mobilise the nation and to justify their acts is also shared between both the caudillos and populists. Of course, what the said threat is changes with time, but the reasoning is the same; Sánchez and Benavides led a regime, which remained virtually the same, but was supposed to react to "foreign threats" (after all, that was the justification for the original coup), then to "internal threats" (as increasingly popular APRA could bring socialism to Peru), and

finally the difficult international situation during the Second World War (during which Peru needed “strong leadership”) – an excuse for authoritarianism could simply always be found.

The crisis-creation can also be found in the populist narrative outside of Latin America; when the populists rile up the crowd to fight against international finance organisations, how does the Peronist approach differ from that of Jean-Luc Mélenchon’s? Is the narrative about the elites, who are conspiring and controlling the state, so different when spoken by Ollanta Humala and Pedro Castillo, and when spoken by Donald Trump as part of the “deep state”? Can one truly claim there are no parallels between the attacks on the EU from Nigel Farage and Tomio Okamura for being too bureaucratic and torn away from real life and Javier Milei’s and Alberto Fujimori’s attacks on the distant and irresponsible bureaucratic class in the capital? The similarities between the narratives, which were constructed by caudillos, and then taken over by Latin American populists, and the narratives constructed currently by the Western populists are simply too numerous and close to just be simply separated. Hopefully, this study poses enough of an argument as to why these phenomena have to be understood as interconnected, especially considering this study has discovered a case of transformation from caudillo to populist politics in every analysed case, including even a country where no caudillo movement has managed to outlive its leader – even there, a “strongman” cult was created around the character of Alberto Fujimori, who could fill the role of a guarantor of stability.

This pertains to the second thesis, with which this study operates – whether caudillos left behind a demand for their “role”, which is now fulfilled by populists. Apart from the gradual transformation from a caudillo movement towards a wholly populist one, as can be seen in Argentina, and a gradual transformation from a caudillo to a populist for the sake of retaining relevance and subsequently “infecting” another movement with populism, as seen in the Dominican Republic, even a country that hasn’t seen a transformation of one phenomenon to another shows that the model is still applicable there. After the departure of caudillos in Peru, once it became clear that full caudillismo won’t be accepted in the 20th century, the army has chosen to put a puppet populist in power, ensuring that one movement morphed into the other.

As the study has shown, even after the departure of caudillos, there remains a demand for a strongman (although we might start to rethink that term into “strongperson”, considering the number of female populist leaders, like the Argentinian expresident Cristina Fernández de Kirchner, Honduran president Xiomara Castro, or the president-elect of Mexico, Claudia Sheinbaum). All of the analysed countries had some experience with caudillos, and in all of

them, there is a strong overrepresentation of populist parties – even in Central and Eastern Europe, regions often spoken of as a fertile ground for populism, there tends to be a fight between a similarly strong populist and an anti-populist block. When compared to that, all the analysed countries have shown a strong domination of populists, a domination that is a long-term phenomenon, not a new trend – even in Peru during the period of a rapid economic growth and relative political stability, populists kept getting elected, like Alan García and Ollanto Humala. In singular cases, one could come up with specific explanations, but the extent of this trend implies that the populist “strongman” type of politics is simply popular among some sections of the population, and it doesn’t take a crisis for the people to vote for it. As a result, both the main theses can be considered as proven true.

The findings of this study, which has concentrated more narrowly on single case studies, can be further proven due to their reproducibility by application on other countries. The size of the study unfortunately didn’t allow for an in-depth analysis of every Latin American country, but the selected criteria and methodology allows for simple implementation of this model as a “blueprint” for analysis of other countries. The size of the study also didn’t allow for analysis of specific cases that might have deserved one, specifically an in-depth analysis of Mexico and Brazil, separated from the rest of the region – Brazil can be argued as having its own, very specific culture, due to very different history of colonisation, while in Mexico, a case could be made for a very specific history, caused by the one-party rule for 71 years; the level of institutionalisation must have strongly influenced the political culture of the country, and it certainly deserves its own analysis. The method also cannot be applied to currently existing dictatorships, as countries like Cuba and Nicaragua cannot be analysed with basing the demand for a political style on election results – the elections simply cannot reflect what the voters actually want. However, for countries where election results do reflect the will of the people, the hypotheses can be applied basically universally.

Literatura

Bakalářské práce

Dvořáková, Aneta. 2021. *Caudillos modernos optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera*. Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 2021, 62 str., Bakalářská práce.

Článek

Alexandre-Collier, A. (2018). From soft to hard Brexit: UKIP's not so invisible influence on the Eurosceptic radicalisation of the Conservative Party since 2015. *Trumping the Mainstream*, 204–221. <https://doi.org/10.4324/9781315144993-10>

Atzeni, M., & Grigera, J. (2018). The Revival of Labour Movement Studies in Argentina: Old and Lost Agendas. *Work, Employment and Society*, 33(5), 865–876. <https://doi.org/10.1177/0950017018800233>

Baturo, A. (2019). Continuismo in Comparison: Avoidance, Extension, and Removal of Presidential Term Limits. *The Politics of Presidential Term Limits*, 75–100. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198837404.003.0005>

Bíró-Nagy, A. (2021). Orbán's political jackpot: migration and the Hungarian electorate. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(2), 405–424. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2020.1853905>

Bobea, L., & Veaser, C. (2022). The Dominican Republic: Democracy, Still a Work in Progress. *Latin American Politics and Development*, 490–507. <https://doi.org/10.4324/9781003223351-30>

Boström, M. (1994). The Difficult Art of Classifying Regimes: The Case of Paraguay. *Scandinavian Political Studies*, 17(3), 213–238. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.1994.tb00146.x>

Busey, C. L., & Cruz, B. C. (2017). Who is Afro-Latin@? Examining the Social Construction of Race and Négritude in Latin America and the Caribbean. *Social Education*, 81(1), 37–42. <https://www.socialstudies.org/social-education/81/1/who-afro-latin-examining-social-construction-race-and-negritude-latin-america>

Cameron, M. A. (2006). Endogenous Regime Breakdown: The Vladivideo and the Fall of Peru's Fujimori. *The Fujimori Legacy*, 268–293. <https://doi.org/10.1515/9780271030326-015>

- Camaño Semprini, R. (2016). Centralización administrativa y nacionalización de la política: las elecciones durante el peronismo (Córdoba, 1946-1951). *Estudios Digital*, (35), 123–144. <https://doi.org/10.31050/re.v0i35.15664>
- Candela Jiménez, E., Contreras Zanabria, F., & Lossio Chávez, J. (2017). Populismo y Salud Pública durante el ochenio de Odría. *Acta Herediana*, 60, 33–48. <https://doi.org/10.20453/ah.v60i0.3166>
- Carreras, M. (2013). Presidentes Outsiders y Ministros Neófitos: Un análisis a través del ejemplo de Fujimori. *América Latina Hoy*, 64, 95–118. <https://doi.org/10.14201/alh.10244>
- Castro, P. (2007). El caudillismo en América Latina, ayer y hoy. *Política y Cultura*, (27), 9–29. http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0188-77422007000100002&lng=es&nrm=iso
- Centty Villafuerte, D. B., & Rosado Torres, I. M. (2023). El juicio político como objetivación de la causal de vacancia presidencial por permanente incapacidad moral en la Constitución Política del Perú. *Cuestiones Constitucionales. Revista Mexicana De Derecho Constitucional*, (48), 71–105. <https://doi.org/10.22201/ijj.24484881e.2023.48.18036>
- Cobas Corrales, M. E. (2018). Las elecciones de 1936 y su anulación. *Revista de Sociología*, (26), 251–290. <https://doi.org/10.15381/rsoc.v0i26.18999>
- Di Meglio, G. (2007). *¡Mueran los salvajes unitarios! La Mazorca y la política en tiempos de Rosas*. Editorial Sudamericana. <https://doi.org/10.30972/fhn.0173464>
- Díaz, R. L. (1979). Fin del caudillismo y fortalecimiento de las instituciones políticas. *Revista Mexicana de Sociología*, 41(3), 699–708. <https://doi.org/10.2307/3540088>
- Dongzhen, Y. (2018). Transición, Retos y Salida en los Principales Sistemas Políticos Latinoamericanos. *Pensamiento Social Chino Sobre América Latina*, 21–44. <https://doi.org/10.2307/j.ctvnp0jw3.4>
- Durand, Francisco. 2003. Riqueza económica y pobreza política : reflexiones sobre las élites del poder en un país inestable. *Pontificia Universidad Católica del Perú: Fondo Editorial*. <https://doi.org/10.18800/9972425193>
- Ferguson, J. (1997). The Two Caudillos. *NACLA Report on the Americas*, 30(5), 24–26. <https://doi.org/10.1080/10714839.1997.11722833>

- Finchelstein, F. (2019). *From Fascism to Populism in History*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520974302>
- Hernandez, M. A. (2024). ¿Cómo el racismo estructural en República Dominicana afecta a las mujeres? *Ciência Política e Sociologia*. <https://dspace.unila.edu.br/items/90098623-3110-4d8f-99b4-168994beec9a>
- Holmes, J. S., & De Piñeres, S. A. (2002). Sources of Fujimori's Popularity: Neo-liberal Reform or Ending Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 14(4), 93–112. <https://doi.org/10.1080/714005631>
- Jiménez Polanco, J. (2016). La corrupción política en la República Dominicana y la entronización del partido cartel. *RIPS: Revista de Investigaciones Políticas y Sociológicas*, 15(2). <https://doi.org/10.15304/rips.15.2.3683>
- Kapsoli Escudero, W. (2018). El año del año del “Poron-Mocho” (Perú: 1932). *Scientia*, 19(19), 47–66. <https://doi.org/10.31381/scientia.v19i19.1743>
- Kydd, A. H. (2021). Decline, radicalization and the attack on the US Capitol. *Violence: An International Journal*, 2(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/26330024211010043>
- Liu, J. (2022). El torrijismo: impacto y trascendencia en Panamá y América Latina. *Ibero-América Studies*, 4(1). <https://doi.org/10.55704/ias.v4i2.06>
- Losiggio, D. (2021). Las imágenes de Evita y la soberbia en la política Argentina reciente (2007-2015): Una revisita de la “estetización de la política” desde una perspectiva de género. *Afectos, Historia y Cultura Visual*, 133–160. <https://doi.org/10.2307/jj.12865272.9>
- Lozano, W. (1996). Tradición caudillista y cambio político en República Dominicana: 1966-1994. *Perfiles Latinoamericanos*, 5(8), 29–50. <https://perfilesla.flacso.edu.mx/index.php/perfilesla/article/view/423>
- Marcos, P. E., Peschard, J., & Vázquez, C. (1975). El presidencialismo mexicano como fábula política. *Estudios Políticos*, 1(3–4). <https://doi.org/10.22201/fcpys.24484903e.1975.3-4.60439>
- McMillan, J., & Zoido, P. (2004). How to Subvert Democracy: Montesinos in Peru. *The Journal of Economic Perspectives*, 18(4), 69–92. <https://doi.org/10.2139/ssrn.520902>
- Mealy, M., & Austad, C. S. (2011). Sendero Luminoso (Shining Path) and the Conflict in Peru. *Handbook of Ethnic Conflict*, 553–583. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-0448-4_21

- Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780190234874.001.0001>
- Navarro, M. (2012). Evita, historia y mitología. *Caravelle*, (98), 113–133. <https://doi.org/10.4000/caravelle.1185>
- Nickson, R. A. (2010). Governance and the Revitalization of the Guaraní Language in Paraguay. *Latin American Research Review*, 44(3), 3–26. <https://doi.org/10.1353/lar.0.0115>
- Nogueira Alcalá, H. (2017). La tipología de gobiernos presidencialistas de América Latina y gobiernos semipresidenciales en Europa. *Estudios Constitucionales*, 15(2), 15–82. <https://doi.org/10.4067/s0718-52002017000200015>
- Ñopo, H., Saavedra, J., & Torero, M. (2007). Ethnicity and Earnings in a Mixed-Race Labor Market. *Economic Development and Cultural Change*, 55(4), 709–734. <https://doi.org/10.1086/516762>
- Nugent, D. (2010). States, secrecy, subversives: APRA and political fantasy in mid-20th-century Peru. *American Ethnologist*, 37(4), 681–702. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1425.2010.01278.x>
- Passari, E. (2020). The Great Recession and the Rise of Populism. *Intereconomics*, 55(1), 17–21. <https://doi.org/10.1007/s10272-020-0863-7>
- Paulino, E., & García, S. (2013). Bearing Witness to Genocide: The 1937 Haitian Massacre and Border of Lights. *Afro-Hispanic Review*, 32(2), 111–118. <http://www.jstor.org/stable/24585148>
- Pérez Vargas, A. (2018). El Estado Trujillista, la matanza del 37 y la cuestión racial. *Masacre de 1937. 80 Años Después*, 135–170. <https://doi.org/10.2307/j.ctvnp0k4x.8>
- Perottino, M., & Guasti, P. (2020). Technocratic Populism à la Française? The Roots and Mechanisms of Emmanuel Macron's Success. *Politics and Governance*, 8(4), 545–555. <https://doi.org/10.17645/pag.v8i4.3412>
- Pizano, L. (2001). Caudillismo y clientelismo: Expresiones de una misma Lógica. El fracaso del modelo liberal en latinoamérica. *Revista de Estudios Sociales*, (9), 74–82. <https://doi.org/10.7440/res9.2001.08>

- Rein, M. E. (2016). *Politics and Education in Argentina 1946–1962*. <https://doi.org/10.4324/9781315502731>
- Rovira Kaltwasser, C. (2012). The ambivalence of populism: threat and corrective for democracy. *Democratization*, 19(2), 184–208. <https://doi.org/10.1080/13510347.2011.572619>
- Rovira Kaltwasser, C. (2014). Latin American Populism: Some Conceptual and Normative Lessons. *Constellations*, 21(4), 494–504. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12125>
- Sartori, G. (1991). Comparing and Miscomparing. *Journal of Theoretical Politics*, 3(3), 243–257. <https://doi.org/10.1177/0951692891003003001>
- Schmidt, G. D. (2000). Delegative Democracy in Peru? Fujimori's 1995 Landslide and the Prospects for 2000. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 42(1), 99–132. <https://doi.org/10.2307/166467>
- Schmitter, P. C. (1994). Dangers and Dilemmas of Democracy. *Journal of Democracy*, 5(2), 57–74. <https://doi.org/10.1353/jod.1994.0036>
- Silva, P. (2021). Augusto Pinochet. *Dictators and Autocrats*, 71-90. Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9781003100508-7>
- Siracusano, G. S., Maier, M. S., Munilla Lacasa, M. S., Blanco Guerrero, A. C. & Careaga Quiroga, V. P. (2023). *Un color de fuego muy vivo y encendido: Materia orgánica, color y poder: El estudio interdisciplinario del rojo punzó*. Estudios Curatoriales. <http://hdl.handle.net/11336/223753>
- Stephens, E. H. (1983). The Peruvian Military Government, Labor Mobilization, and the Political Strength of the Left. *Latin American Research Review*, 18(2), 57–93. <https://doi.org/10.1017/s0023879100020835>
- Vargas Murillo, A. R. (2019). Los Orígenes del Sanchezcerrismo en Tacna (1931-1934). *La Vida & La Historia*, 4(6), 54–65. <https://doi.org/10.33326/26176041.2017.6.405>
- Vercesi, M. (2021). Society and territory: making sense of Italian populism from a historical perspective. *Journal of Contemporary European Studies*, 31(1), 111–131. <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.1939664>
- Wolf, E. R., & Hansen, E. C. (1967). Caudillo Politics: A Structural Analysis. *Comparative Studies in Society and History*, 9(2), 168–179. <https://doi.org/10.1017/s0010417500004448>

Zirakzadeh, C. E. (2002). From Revolutionary Dreams to Organizational Fragmentation: Disputes over Violence within ETA and Sendero Luminoso. *Terrorism and Political Violence*, 14(4), 66–92. <https://doi.org/10.1080/714005641>

Zulianello, M. (2019). Varieties of Populist Parties and Party Systems in Europe: From State-of-the-Art to the Application of a Novel Classification Scheme to 66 Parties in 33 Countries. *Government and Opposition*, 55(2), 327–347. <https://doi.org/10.1017/gov.2019.21>

Kniha

Acosta Matos, E. (2023). *Juan Bosch, Presidente: A 60 años de su gobierno: Compilación*. Fundación Juan Bosch.

Balaguer, J. (1983). *La Isla al Revés: Haití y el Destino Dominicano*. Fundación Joaquín Balaguer, Inc.

Basadre Grohmann, J. (2014). *Historia de la República del Perú [1822-1933]*. Producciones Cantabria SAC.

Castillo Fernández, M. (2021). *Pueblos Awajún y Wampis, antes y después del “Baguazo”*. Acción Solidaria para el Desarrollo.

Cordero Michel, J. R. (2020). *Análisis de la Era de Trujillo (Informe sobre la República Dominicana, 1959)*. Instituto Superior de Formación Docente Salomé Ureña.

Crespo, J. G., Rasquetti, M., & Becerra, O. E. (2002). *Perón, la bisagra de la Historia: su nacimiento en Lobos*. Imprenta del Congreso de la Nación.

De la Torre, C. (2017). Populism and democracy: Lessons from Latin America. *The Journal of Diplomacy and International Relations* 18(1), 33–46.

Delgado Martín, J. (1992). Historia General de España y América. Hispanoamérica en el siglo XX. In *México: Los caudillismos de Calles y de Cárdenas* (s. 370–390). Madrid: Ediciones Rialp.

Dorais, G. (2021). *Journey to Indo-América APRA and the Transnational Politics of Exile, Persecution, and Solidarity, 1918–1945*. Cambridge University Press.

Fontdevila, P. A. (2015). *Tecnología y estado Los derechos sociales en la Argentina 2003-2015*. Editorial de la Universidad Nacional de Tres de Febrero.

- Galasso, N. (2011). *Historia de la Argentina: Desde los pueblos originarios hasta el tiempo de los kirchner*. Colihue.
- Gambini, H. (1983). *La primera presidencia de Perón. Testimonios y documentos*. Centro Editor de América Latina.
- Genao Núñez, W. (2018). Populismo y dictadura en República Dominicana: ¿Desarrolló el régimen de Rafael L. Trujillo Molina un discurso y una política social y económica cercana al populismo clásico? *Diálogos Revista Electrónica de Historia*, 19, 92–119.
- Gleijeses, P. (1985). *La Crisis Dominicana* (H. Silva, prekl.). Fondo de Cultura Económica.
- Humala, O., & Pérez Almodóvar, R. (2009). *Ollanta Humala: de Locumba A Candidato a la Presidencia en Peru*. Ocean Sur.
- Judis, J. B. (2016). *The Populist Explosion: How the Great Recession Transformed American and European Politics*. Columbia Global Reports.
- Lara, G. (2022). Memoria y resistencia durante los Doce Años de Balaguer. *Estudios Sociales*, 165, 281–287.
- Levitsky, S., & Murillo, M. V. (2006). *Argentine Democracy: The Politics of Institutional Weakness*. Pennsylvania State University Press.
- López Portillo, F. T. (2017). *El Gobierno Militar de Manuel A. Odría en Perú (1948-1956): Un Vistazo Diplomático*. Universidad Nacional Autónoma de México, Centro de Investigaciones sobre América Latina y el Caribe.
- Luna, F. (1999). *El 45: Crónica De Un Año Decisivo*. Editorial Sudamericana.
- Luzian, J. (1972). *López Osornio y Chascomús*. Ministerio de Educación.
- Lynch, J. (1981). *Argentine dictator: Juan Manuel de Rosas, 1829-1852*. Clarendon.
- Lynch, J. (2001). *Argentine Caudillo: Juan Manuel de Rosas* (Ser. Latin American Silhouettes). Rowman & Littlefield Publishers.
- Lynch, J. (2002). *Caudillos in Spanish America 1800-1850*. Clarendon Press.
- Mackinnon, M. M., & Petrone, M. A. (1998). *Populismo y neopopulismo en América Latina: el problema de la Cenicienta*. Editorial Universitaria de Buenos Aires.

Mölder, H. (2015). The Inca Legacy and Indigenous Political Movements in Contemporary Latin America. In *When Gods Spoke. Researches and Reflections on Religious Phenomena and Artefacts* (s. 211–226). University of Tartu Press.

Nohlen, D. (2005). *Elections in the Americas: A Data Handbook*. Oxford University Press.

O'Donnell, P. (2013). *Juan Manuel de Rosas: El maldito de la historia oficial*. Aguilar.

Orrego, J. L. (2000). La República Oligárquica (1850-1950). In *Historia del Perú*. Lexus Editores.

O'Shaughnessy, H., & Ruiz Díaz, E. V. (2009). *The Priest of Paraguay: Fernando Lugo and the Making of a Nation*. Zed Books.

Pearce, J. (1982). *Under the Eagle: U.S. intervention in Central America and the Caribbean*. Latin America Bureau.

Pease García-Yrigoyen, H. G. (2003). *La Autocracia fujimorista. Del Estado intervencionista al Estado mafioso*. Fondo Editorial de la Pontificia Universidad Católica del Perú y Fondo de Cultura Económica.

Perón, J. D., Luca de Tena, T., & Peicovich, L. C. y E. (1976). *Yo, Juan Domingo Perón: Relato autobiográfico*. Planeta.

Quesada, M. S. (2012). *La Argentina: Historia del país y de su gente*. Editorial Sudamericana.

Sampay, A. E. (1975). *Las ideas políticas de Juan Manuel de Rosas*. University of Virginia.

Shumway, J. M. (2019). *A woman, a man, a nation: Mariquita Sánchez, Juan Manuel de Rosas, and the beginnings of Argentina*. University of New Mexico.

Vertanessian, C. G. (2017). *Juan Manuel de Rosas: El retrato imposible*. Ediciones Reflejos del Plata.

Web

Adrianzén, C. A. (2020). *In Peru, the political elite's lack of accountability made it necessary for the streets to rise*. The Wire. <https://thewire.in/rights/peru-protests-martin-vizcarra-manuel-merino>

Ahora San Juan. (2023) Volby v San Juan 2023. <https://www.ahorasanjuan.com/wp-content/uploads/2023/05/646631250-Escrutinio-definitivo.pdf>

Araya, J. I. (2022). *La ideología Antichilena de Antauro Humala: El Etnocacerista Que Quedó Libre en Perú*. La Tercera. <https://www.latercera.com/mundo/noticia/la-ideologia-antichilena-de-antauro-humala-el-etnocacerista-que-queda-libre-en-peru/5MO5BXFN4FG5XB35U6YC5BGU6Y/>

Calles, P. E. (1928). Projev Plutarco Eliase Callese k zahájení běžných zasedání kongresu. *Informe Presidencial*. Zvukový záznam nedochován, přepis řeči dostupný na <https://www.memoriapoliticademexico.org/Textos/6Revolucion/1928INP.html>

Cámara de Diputados de la República Dominicana. (2024). *Seznam zvolených poslanců pro období 2024 až 2028*. https://www.camaradediputados.gob.do/app/app_2011/cd_diputados_new.aspx?gen=&bloque=&circ=&prov=ºode=&ordid=

Cámara Nacional Electoral. (2024). *Afiliaciones por año, distrito y género*. https://www.electoral.gob.ar/nuevo/paginas/datos/afiliacionesdatos_98_19.php

Cifuentes, C. (2020). *Antauro Humala: El líder antisistema de la política peruana*. La Tercera. <https://www.latercera.com/la-tercera-domingo/noticia/antauro-humala-el-lider-antisistema-de-la-politica-peruana/KPXLHCCQZ5D3TOM4FEPNHTFHCY/>

CNN Staff. (2000). *Peru's Toledo would seek "third way" as president*. CNN. <http://edition.cnn.com/2000/WORLD/americas/12/03/peru.toledo.reut/>

Collins, D. (2022). *Peru president removed from office and charged with 'rebellion' after alleged coup attempt*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/07/peru-president-detained-pedro-castillo-coup>

Colnect. (2003). *Series: 25 Years of the Reign of Rafael Trujillo*. https://colnect.com/en/stamps/list/country/61-Dominican_Republic/series/414180-25_Years_of_the_Reign_of_Rafael_Trujillo

Combet, M. (2016). *IAPI plakát*. Wikimedia. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iapi.jpg>.

Corte Electoral (1971). *Elecciones nacionales de 1971*. Dostupné online na <https://www.gub.uy/corte-electoral/datos-y-estadisticas/estadisticas/resultados-elecciones-nacionales-departamentales-1971>

Cuna de la Noticia. (2016). *Hace 43 años, Montoneros asesinaba al dirigente sindical José Ignacio Rucci*. <https://www.cunadelanoticia.com/?p=106679>

De Guzman, C. (2023). *Argentina Just Elected an Eccentric Populist Who Seeks Counsel From His Cloned Dogs*. Time. <https://time.com/6337474/javier-milei-argentina-president-cloned-dogs-advice/>

Delgado, E. (2022). *La Forma en que Trujillo saldó la deuda externa hace hoy 75 años*. Periódico elDinero. <https://eldinero.com.do/202917/la-forma-en-que-trujillo-saldo-la-deuda-externa-hace-hoy-75-anos/>

DHGanuja. (2017). *La Divisa Punzó*. Tras los pasos de Beau Brummell. <http://traslospasosdebeaubrummell.blogspot.com/2017/08/la-divisa-punzo.html>

EMGC (Equipe Mapa Guaraní Continental). 2016. Cuaderno del Mapa Guaraní Continental: Pueblos Guaraníes en Argentina, Bolivia, Brasil y Paraguay. Campo Grande: EMGC. Dostupné online na https://www.academia.edu/32630928/Mapa_Guarani_continental_Cuaderno_2016

Forero, J. (2004). *Peruvians Tire of Toledo, but Worry About Ousting Him*. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2004/08/05/world/peruvians-tire-of-toledo-but-worry-about-ousting-him.html>

Fundación Omar Torrijos. (2021). *Biografía de Omar Torrijos Herrera*. <https://fundacionomartorrijos.com/biografia/>

Genao, W. (2023). *PRSC proclama a Luis Abinader y Raquel Peña sus candidatos a la Presidencia y Vicepresidencia de la República*. PRSC. <https://prsc.org.do/prsc-proclama-a-luis-abinader-y-raquel-pena-sus-candidatos-a-la-presidencia-y-vicepresidencia-de-la-republica/>

Graglia, J. E. (2011). *¿Qué es el “cordobesismo”?* *La Voz del Interior*. <https://www.lavoz.com.ar/opinion/que-es-cordobesismo/>

Griffiths, M. (2017). *The Odebrecht fact sheet*. Latin Lawyer. <https://latinlawyer.com/article/the-odebrecht-fact-sheet>

IFES. (2006). *Parlamentní volby v Peru 2006*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/1442/>

IFES. (2008). *Prezidentské volby v Dominikánské republice 2008*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/2074/>

IFES. (2011a). *Parlamentní volby v Peru 2011*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/1590/>

IFES. (2011b). *Prezidentské volby v Peru 2011*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/2195/>

IFES. (2016). *Parlamentní volby v Peru 2016*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/2679/>

IFES. (2021a). *Parlamentní volby v ČR 2021*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/3636/>

IFES. (2021b). *Parlamentní volby v Peru 2021*. IFES Election Guide. <https://www.electionguide.org/elections/id/3635/>

Instituto Nacional de Estadística e Informática. (2018). *Perú: Perfil Sociodemográfico*. Plataforma del Estado Peruano. https://www.inei.gob.pe/media/MenuRecursivo/publicaciones_digitales/Est/Lib1539/libro.pdf

Instituto Nacional Juan Domingo Perón. (2023). *Marcha Peronista*. Instituto Nacional Juan Domingo Perón de Estudios e Investigaciones Históricas, Sociales y Políticas. <http://jdperon.gov.ar/material-de-consulta/marcha/>

Junta Central Electoral. (2016). *Prezidentské volby v Dominikánské republice 2016*. Dokumenty archivovány na https://web.archive.org/web/20170124192657/http://transparencia.jce.gob.do/DesktopModules/Bring2mind/DMX/Download.aspx?EntryId=5401&Command=Core_Download&language=es-ES&PortalId=1&TabId=190

Junta Central Electoral. (2024). *Prezidentské volby v Dominikánské republice 2024*. Dokumenty archivovány na <https://web.archive.org/web/20240605022550/https://elecciones2024.jce.gob.do/>

Laserna, R. (2007). El caudillismo fragmentado. *Nueva Sociedad*, 209, 100-117,174-175. <https://nuso.org/articulo/el-caudillismo-fragmentado/>

Long, G. (2013). *Chile still split over General Augusto Pinochet legacy*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-24014501>

maximojc. (2020). *Juan Domingo Perón and first lady Eva Perón*. Reddit. https://www.reddit.com/r/PropagandaPosters/comments/f3cipx/juan_domingo_per%C3%B3n_and_first_lady_eva_per%C3%B3n_these/.

Mendoza, M. S. (2022). *La Extrema Derecha Que Gobernará Lima*. Nueva Sociedad. <https://nuso.org/articulo/rafael-lopez-aliaga-el-rostro-de-la-extrema-derecha-en-peru/>

Mezinárodní soudní dvůr. (1950). *Azyl: Kolumbie v. Peru*. WorldII. <http://www.worldlii.org/int/cases/ICJ/1950/6.html>

Ministerio del Interior. (2003). *Volby v San Juan 2003*. Dokument archivován na https://web.archive.org/web/20130228172329/http://www.elecciones.gov.ar/estadistica/archivos/2003/San_Juan/SJuan_5_Oct_2003.pdf

Ministerio del Interior. (2007). *Volby v San Juan 2007*. Dokument archivován na https://web.archive.org/web/20110902183435/http://www.elecciones.gov.ar/estadistica/archivos/2007_NO_SIMULTANEAS/San_Juan_12_Ago_07.pdf

Ministerio del Interior. (2011). *Volby v San Juan 2011*. Dokument archivován na https://web.archive.org/web/20160308122313/http://www.elecciones.gov.ar/estadistica/archivos/2011_nacionales/resultados_nacionales_2011_san_juan.pdf

Ministerio del Interior. (2015). *Volby v San Juan 2015*. Dokument archivován na <https://web.archive.org/web/20151029004631/http://www.resultados.gob.ar/resultados/dat18/DGO18999A.htm>

Ministerio del Interior. (2019). *Volby v San Juan 2019*. <https://www.argentina.gob.ar/interior/observatorioelectoral/analisis-politico-electoral/san-juan>

Ministerio del Interior. (2023a). *Výsledky otevřených primárních voleb PASO*. Dirección Nacional Electoral. <https://resultados.mininterior.gob.ar/categorias/2023/1/1>

Ministerio del Interior. (2023b). *Výsledky parlamentních voleb 2023*. Dirección Nacional Electoral. <https://resultados.mininterior.gob.ar/categorias/2023/2/3>

N2Ild. (b.r.). *Perón*. Imgur. <https://imgur.com/a/N2Ild>.

Numista. (2024). *Numista*. Numista.com. <https://en.numista.com/catalogue/pieces6983.html> (1centová mince) a <https://en.numista.com/catalogue/note346848.html> (20pesová bankovka)

Prorata. (2024). *Δημοσκόπηση Prorata: Από 28% ως 32% η ΝΔ, από 13,5% ως 16,5% ο ΣΥΡΙΖΑ, στο 11,5% - 14,5% το ΠΑΣΟΚ.* ProtoThema. <https://www.protothema.gr/politics/article/1488059/dimoskopisi-prorata-apo-28-os-32-i-nd-apo-135-os-165-o-suriza-sto-115-145-to-pasok/>

RCC Media (2024). «*Encuesta Gallup Dominicana: si hoy fueran las elecciones 64% de encuestados votaría por Abinader*». Gallup República Dominicana. https://rccmedia.com.do/wp-content/uploads/2024/03/Informe_GallupRD_RCC_MEDIA_MARZO_2024-1-1.pdf

Redacción Clarín. (2016). *Una ciudad con cara de mujer.* Clarín. https://www.clarin.com/arq/urbano/ciudad-cara-mujer_0_HJv4T7C9wXg.html

Redacción Infobae. (2019). *El ex presidente peruano Alan García intentó suicidarse cuando iba a ser detenido.* Infobae. <https://www.infobae.com/america/america-latina/2019/04/17/el-ex-presidente-peruano-alan-garcia-se-disparo-en-la-cabeza-tras-recibir-una-orden-de-arresto-y-esta-en-grave-estado/>

Rojo, A. (2021). *Julio de 1975: huelga general contra el Gobierno peronista.* La Izquierda Diario.

Stier, K. (2006). *Emerging Markets: Tropical Paradox.* Time. <https://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,1184077,00.html>

The World Bank, World Development Indicators (2022a). *GDP growth (annual %) – Dominican Republic.* <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=DO>

The World Bank, World Development Indicators (2022b). *GDP growth (annual %) – Peru.* <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD?locations=PE>

Vega, B. (2019). *Estatización vs privatización.* Acento. <https://acento.com.do/opinion/estatizacion-vs-privatizacion-8671723.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Komparace rysů caudillos s populisty (tabulka)

Příloha č. 2: Strany, populismus a caudillismus v posledních parlamentních volbách (tabulka)

Příloha č. 3: Portrét rodiny Iraolů (obrázek)

Příloha č. 4: Federalistické nášivky (obrázek)

Příloha č. 5: Trujillovy známky (obrázek)

Příloha č. 6: Peronistický plakát José Ignacio Rucci (obrázek)

Příloha č. 7: Peronistický plakát I.A.P.I. (obrázek)

Příloha č. 8: Peronistické učebnice (obrázek)

Příloha č. 9: Trujillovy mince a bankovky (obrázek)

Příloha č. 10: Antauro Humala se symboly etnocacerismu (obrázek)

Příloha č. 11: Slovník (slovník)

Příloha 1 – Komparace rysů caudillos s populisty

Tabulka: komparace rysů caudillos s populisty

	Dělbba moci	Vůle lidu	Personalizace	Institucionalizace	Mandát	Konceptualizace role armády
Caudillo	Koncentrace moci u caudilla	Paternalistické chápání – vůdce naslouchá přání národa, ale pro jeho dobro mu nemusí vyhovět	Kult osobnosti je integrální součástí vlády	Vytváří hnutí, které funguje paralelně se státem a stát si podmaňuje	Fenomén „ <i>continuismo</i> “, sahá po možných způsobech, jak obejít limity na počet mandátů	Armáda/ozbrojené jednotky jsou pilířem režimu
Latinskoamerický populist	Může překročit pravomoci v zájmu „většího dobra“	Je ztělesněním vůle lidu, přání lidu a přání populisty jsou ta samá	Kultu vůdce hnutí, bez ztotožnění se státem, ale ztotožnění se s lidem	Vytváření struktur paralelních ke státu, které vážou jednotlivce k hnutí, nicméně stát nenahrazují	Ústavní úpravy pro umožnění nových mandátů	Pragmatický vztah s armádou dle situace, jednotky nebuduje
Západní populist	Může překročit pravomoci v zájmu „lidu“	Prosazuje zájmy lidu i přes překážky, jaké nastavily „elity“	Kult vůdce hnutí, ale bez ztotožnění s lidem či státem	Tvoří čistě politické hnutí, které se soustředí na jeho osobu	Limity dodržují, protože se převážně nacházejí v parlamentních systémech, kde premiér limitován není	Armáda apolitická, není součástí strategie populistického vůdce

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 2 – Strany, populismus a caudillismus v posledních parlamentních volbách

Země, rok	Strana/koalice	Výsledek	Ideologie	Populismus	Vztah ke caudillos
Argentina, 2023	Unión por la Patria	37,89 %	Peronismus, kirchnerismus, sociální demokracie	Ano, levicový	Dědický (peronisté)
Argentina, 2023	La Libertad Avanza	27,88 %	Libertarianismus, konzervatismus	Ano, pravicový	Nepřímý (stylizace vůdce do role patriarchy národa)
Argentina, 2023	Juntos por el Cambio	26,12 %	Centrismus, liberalismus	Ne	Negativní
Argentina, 2023	Hacemos por Nuestro País	3,86 %	Peronismus, federální peronismus, třetí cesta	Ano, valenční	Dědický (vedoucí politici peronisté)
Argentina, 2023	Frente de Izquierda y de Trabajadores – Unidad	3,25 %	Trockismus, socialismus	Ano, levicový	Negativní
Dominikánská republika, 2024	Partido Revolucionario Moderno	48,39 %	Sociální liberalismus, reformismus	Ano, valenční	Přímý (spolupráce s PRSC)
Dominikánská republika, 2024	Fuerza del Pueblo	17,13 %	Sociální demokracie, progresivismus	Ano, levicový	Nepřímý (his. spolupráce přímo s Balaguerem)
Dominikánská republika, 2024	Partido de la Liberación Dominicana	15,03 %	Sociální demokracie (formálně), nacionalismus	Ano, levicový	Nepřímý (his. spolupráce s PRSC, continuismo)
Dominikánská republika, 2024	Partido Revolucionario Dominicano	2,17 %	Sociální demokracie (formálně), třetí cesta	Ano, valenční	Negativní
Dominikánská republika, 2024	Partido Reformista Social Cristiano	1,86 %	Konzervatismus, ekonomický liberalismus	Ano, pravicový	Dědický (balagueristé)
Peru, 2021	Perú Libre	13,41 %	Socialismus, nacionalismus	Ano, levicový	Přímý (pokus o převrat)
Peru, 2021	Fuerza Popular	11,34 %	Fujimorismus	Ano, pravicový	Dědický (fujimoristé)
Peru, 2021	Renovación Popular	9,33 %	Neofašismus, křesťanský fundamentalismus	Ano, pravicový	Přímý (patrná inspirace, spolupráce s fujimoristy)
Peru, 2021	Acción Popular	9,02 %	Reformismus, liberalismus	Ne	Negativní
Peru, 2021	Alianza para el Progreso	7,54 %	Konzervatismus, ekonomický liberalismus	Ano, pravicový	Přímý (spolupráce s fujimoristy)

Zdroj: vlastní zpracování, výsledky voleb z Ministerio del Interior, 2023b (Argentina); Junta Central Electoral, 2024 (Dominikánská republika, pro detaily viz Slovník) a IFES, 2021b (Peru)

Příloha 3 – portrét rodiny Iraolů

Portrét Martina Iraoly Esnaoly a jeho vnuka Martina Iraoly Brida, ne kterém jsou patrné povinné nášivky pro kult osobnosti Juana Manuela de Rosase.

Zdroj: Vertanessian, C. G. (2017). *Juan Manuel de Rosas: El retrato imposible*. Ediciones Reflejos del Plata.

Příloha 4 – federalistické nášivky

Nášivky, které museli nosit státní zaměstnanci (a postupně všichni muži) během Rosasovy druhé vlády. Lze spatřit postupující radikalizaci obsahu – z „ať žijí federalisté“, přes „ať zemřou barbarští, nechutní, špinaví unitáři“, až po vyobrazení Rosase ve vojenské uniformě s provoláním slávy. Na všech nášivkách lze také spatřit nepostradatelnou zkratku F. o M., „federace, nebo smrt“ („Federación o muerte“), ke konci doplňovanou i o motiv lebky.

Zdroj: DHGanuza. (2017). *La Divisa Punzó*. Tras los pasos de Beau Brummell. <http://traslospasosdebeaubrummell.blogspot.com/2017/08/la-divisa-punzo.html>

Příloha 5 – Trujillovy známky

Známky, které byly vydány k oslavě „25 let Trujillovy éry“, navzdory tomu, že Trujillo v této době formálně nadržel žádnou politickou funkci, nebyl již 3 roky prezidentem, a byl stále naživu (na známkách bývají tradičně vyobrazovány významné zemřelé osobnosti, případně hlava státu – rozhodně ne generál, který ani nevyhrál žádnou válku). Právě díky absenci politické funkce je na známkách označen jako „generalissimus doktor Rafael Leonidas Trujillo Molina, patron vlasti“.

Zdroj: Colnect. (2003). *Series: 25 Years of the Reign of Rafael Trujillo*.

https://colnect.com/en/stamps/list/country/61-Dominican_Republic/series/414180-25_Years_of_the_Reign_of_Rafael_Trujillo

Příloha 6 – peronistický plakát José Ignacio Rucci

Na plakátu je zobrazen José Ignacio Rucci, peronistický odborář, který byl v roce 1973 zavražděn. Text na plakátu znamená „za justicialistickou vlast, život za Peróna“.

Zdroj: Cuna de la Noticia. (2016). *Hace 43 años, Montoneros asesinaba al dirigente sindical José Ignacio Rucci.* <https://www.cunadelanoticia.com/?p=106679>

Příloha 7 – peronistický plakát I.A.P.I.

Plakát vychvalující úspěchy „argentinizace“ (znárodnění) bankovního sektoru a vytvořeného I.A.P.I. institutu pro zahraniční obchod, směnu a obchod mezi různými ekonomickými sektory. Text v překladu znamená „s argentinizací bankovního systému a vytvoření I.A.P.I., Argentina prosadí svůj potenciál na zlatých pilířích, a dosáhne plné manifestace své velikosti“.

Zdroj: Combet (2016), <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iapi.jpg>

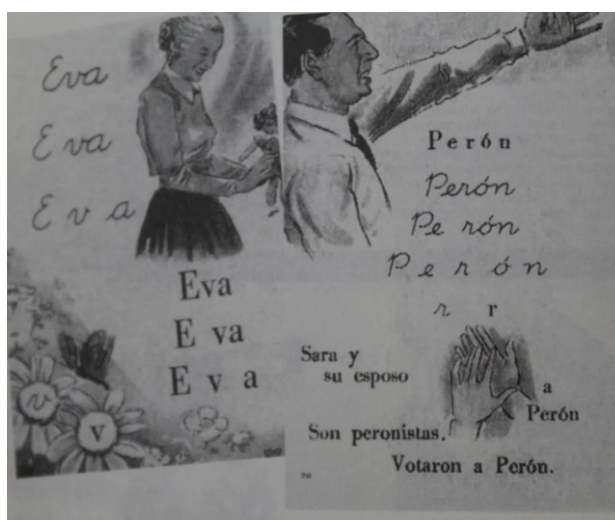
Příloha 8 – peronistické učebnice

Učebnice pro malé děti, ve kterých je jasně patrná propaganda. Propagandistické texty v překladu:

Sara y su esposo son peronistas. Votaron a Perón. – Sara a její manžel jsou peronisté. Volili Peróna.

La Fundación Eva Perón da ropa al que necesita. – Nadace Eva Perón dává oblečení těm, kteří ho potřebují.

Perón y Evita nos aman. – Perón a Evita nás milují.

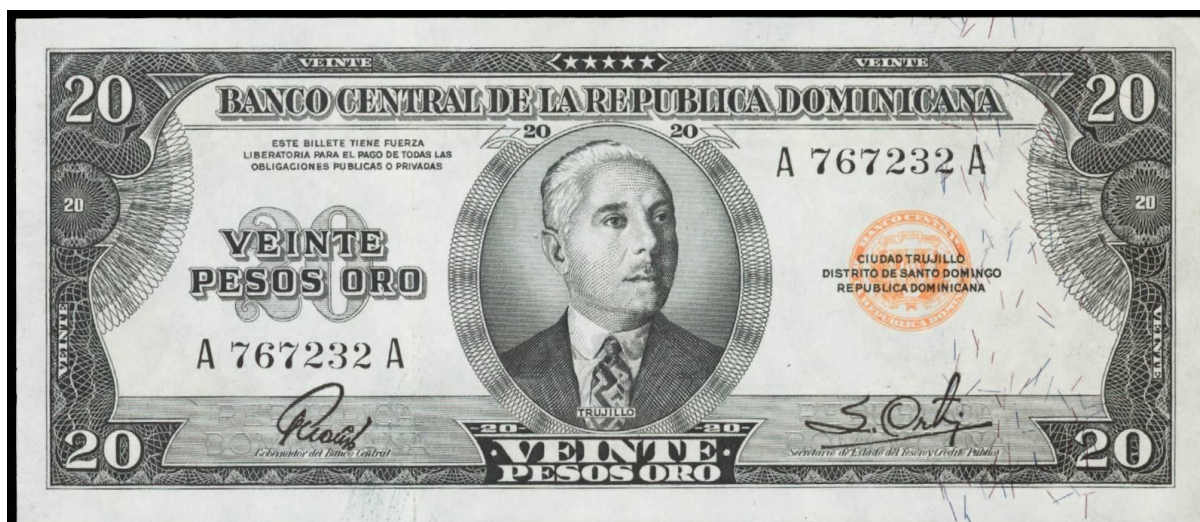
Zdroj: maximojc (2020),

https://www.reddit.com/r/PropagandaPosters/comments/f3cipx/juan_domingo_per%C3%B3n_and_first_lady_eva_per%C3%B3n_these/ (černobílé stránky)

& N2Ild (b.r.), <https://imgur.com/a/N2Ild> (barevná učebnice)

Příloha 9 – Trujillovy mince a bankovky

1centová mince a 20pesová bankovka z éry Rafaela Trujilla. 1centová mince, nejnižší peněžítá hodnota, má patrný motiv palmy, což byl symbol Dominikánské strany, vládnoucí (a jediné povolené) strany za vlády Trujilla. 20pesová bankovka, naopak nejvyšší standardní peněžítá hodnota, má vyobrazený Trujillův portrét.

Zdroj: Numista (2024), <https://en.numista.com/catalogue/pieces6983.html> (1centová mince) a <https://en.numista.com/catalogue/note346848.html> (20pesová bankovka)

Příloha 10 – Antauro Humala se symboly etnocacerismu

Jeden z vůdců etnocaceristického hnutí, Antauro Humala, se symboly typickými pro etnocaceristy. Zatímco na pozadí je viditelná tzv. wiphala, čtvercová vlajka používaná jako symbol andských amerindiánů (Kečuů, Ajmarů atd.), vpravo je viditelná etnocaceristická standarda, de facto nacistická vlajka s chacanou místo svastiky, s figurou ptáka jasně inspirovanou říšskou orlicí (v incké mytologii nemají podobní ptáci žádnou speciální roli, jde o prakticky přímou referenci).

Zdroj: Cifuentes, C. (2020). *Antauro Humala: El líder antisistema de la política peruana*. La Tercera. <https://www.latercera.com/la-tercera-domingo/noticia/antauro-humala-el-lider-antisistema-de-la-politica-peruana/KPXLHCCQZ5D3TOM4FEPNHTFHCY/>

Příloha 11 – Slovník

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá z velké části Latinskou Amerikou, je nutné upřesnit jisté výrazy, které text obsahuje. Mnoho z nich jsou španělská slova, která nemají v češtině ekvivalent, případně mají v evropské španělštině pozměněný význam. Protože španělština postrádá jednotný „standard“, a stejné slovo s různými významy bude považováno za správné v různých regionech, takže využití španělského slova v textu v jiné řeči může být bez vysvětlení matoucí. Z tohoto důvodu zde bude uveden seznam použitých španělských slov a frází s vysvětlením, v jakém významu jsou v textu používány.

Amerindián – španělsky „amerindio“, výraz pro původní obyvatele Ameriky. Náhražka slova „indián“, které mohlo být nejasné, neboť se v mnoha řečech shoduje se slovem „Ind“ (mimo jiné i ve španělštině a angličtině, dvou nejrozšířenějších řečech na amerických kontinentech), případně se podobá a špatně rozlišuje s různými variacemi (v portugalštině, třetím nejrozšířenějším jazyce, je výraz „indiano“ označení pro „Inda“, zatímco „indio“ znamená „indán“).

Bikoalicionismus – stranický systém typický pro státy jižního kornoutu, ve kterém existuje spousta parlamentních stran, ale místo vytvoření atomizovaného či extrémně pluralistického systému vytvoří strany dvě extrémně široké koalice, „levicovou“ a „pravicovou“, které spolu na národní úrovni spolupracují do takové míry (často až s vytvořením jednotného parlamentního klubu), že vytváří de facto bipartismus. Protože jde o dlouhodobý jev, nejde jen o pouhý rys politické kultury, ale často se promítá až do politického a volebního systému, např. skrze tradičně uruguayský (ale dnes používaný i v některých argentinských provinciích) „ley de lemas“, ve kterém mohly koalice/strany nominovat více kandidátů na prezidenta, přičemž mandát získal nejúspěšnější kandidát nejúspěšnější koalice/strany, takže prezidentem se občas stal kandidát, který neobdržel nejvíce hlasů, protože kandidáti druhé strany dohromady získali více hlasů, než kandidáti strany první; typickým příkladem byly volby v Uruguayi v roce 1971, ve kterých zvítězil Juan María Bordaberry ze strany Colorado navzdory tomu, že Wilson Ferreira Aldunate z opoziční Nacionalistické strany získal přes 40 tisíc více hlasů, neboť prezidenští kandidáti strany Colorado získali dohromady o necelých 13 tisíc hlasů více, než kandidáti Nacionalistické strany (Corte Electoral, 1971).

Bonaerenský – přídavné jméno pro provincii Buenos Aires, např. „bonaerenský guvernér“; nezahrnuje samotné město Buenos Aires, pro které by byl vhodnější výraz

„porteňský“, ze španělského „porteño“ (ve spisovné španělštině tradiční adjektivum pro přístavní města, nicméně v argentinské španělštině specificky označující Buenos Aires). V argentinské španělštině „la bonaerense“ také označuje provinční policii v Buenos Aires.

Criollo – označení pro lidi, jejichž předci byli bělošští, převážně španělští přistěhovalci do Latinské Ameriky v době, kdy region ještě bylo součástí Španělského impéria. Přeneseně bývá občas také použit k označení bělošských rodin, které se úmyslně vyhýbají „křížení“ s ostatními rasami. Jeho význam je tedy prakticky přesným opakem slova „kreol“, za které bývá často špatně přeloženo.

Dominikánský volební systém – unikátní volební systém, který kombinuje typický španělský volební systém (poměrný volební systém s přerozdělením mandátu na regionální úrovni) s „ley de lemas“ a drobnou mandátovou kompenzací. Voliči v daném okrsku volí jednotlivou stranu, nicméně strany se tradičně spojují do větších koalic, a mandáty se rozdělují dle celkového počtu hlasů, který získá koalice; hlas straně je tak zároveň hlasem pro koalici i preferenčním hlasem pro stranu. Výsledky pak komplikuje ještě fakt, že v různých okrscích existují různé koalice, což je poměrně netypické u poměrného volebního systému; např. v roce 2024 se slabší PRSC většinově spojila s dominantní PRM, nicméně v menším počtu tradičně silných okrsků kandidovala sama, čímž kandidovala jak s PRM, tak proti ní. Toto vychází z nastavení okrsků – dominikánská dolní komora parlamentu má 190 členů, nicméně pouze 178 je voleno Dominikánci přímo v zemi, a dalších 7 je voleno v rámci 3 speciálních volebních okrsků Dominikánci volených v zahraničí. Protože volebních okrsků je 45 (48 ze zahraničními), drtivá většina má pouze 2-4 mandáty (nepoměru také pomáhá pár velice silných okrsků, např. 3. okrsek Santa Dominga s 11 mandáty), a přeneseně i velký počet propadlých hlasů; volební systém tak přebírá i určité rysy, které jsou spíše typické pro většinový volební systém. Protože toto velmi zvýhodňuje silnější strany, existuje také 5 tzv. národních mandátů, které jsou přerozděleny po jednom mezi 5 stran, které získaly nejvyšší počet hlasů, ale nezískaly žádný mandát. Z tohoto důvodu jsou v tabulce uvedeny sečteny volební výsledky stran individuálně z každého okrsku, bez ohledu na koalici.

Guaraní – amerindiánský národ, který žije primárně v dnešní Paraguayi. Jejich jazyk, také známý jako guaraní, je s více než 6 miliony mluvčích nejrozšířenějším amerindiánským jazykem na světě (případně 2. nejrozšířenější, pokud je kečuánština považována za jeden jazyk – převládající názor je však, že se jedná o jazykovou rodinu), a jediným amerindiánským jazykem, kterým mluví převážně lidé nepatřící do daného národa; díky unikátní historii

Paraguaye je guaraní státní jazyk společně se španělštinou, a drtivá většina obyvatel Paraguaye se jej naučí, i pokud jsou ze španělsky mluvící komunity, případně z jiného amerindiánského národa (etnickí Guaraní tvoří relativně malou komunitu v rámci Paraguaye). Tento prestižní status je limitován jen na Paraguay; ačkoliv více než 2/3 všech Guaraní žijí mimo Paraguay, s početnými komunitami v Argentině, Bolívii a Brazílii (EMCG, 2016), jazyk guaraní je v ostatních státech prakticky výhradně využíván danou komunitou, s extrémně omezeným počtem mluvčích z bělošské komunity a amerindiánů z jiných národů.

Jižní kornout – označení pro oblast Argentiny, Chile a Uruguaye, která se od zbytku Latinské Ameriky výrazně odlišuje. Tyto státy zažily výrazný hospodářský růst v 19. a 20. století, díky kterému mají podstatně vyšší životní úroveň (všechny státy jsou klasifikovány jako s velmi vysokou úrovní lidského rozvoje dle indexu lidského rozvoje (HDI) – průměrná latinskoamerická země má střední až vysokou úroveň), srovnatelnou s chudšími státy EU (např. Argentina má HDI zhruba srovnatelné s Maďarskem a Slovenskem), pro region výrazně nadprůměrné HDP na osobu, a díky této prosperitě zažily tyto státy i výrazně vyšší míru migrace z Evropy, která vedla k vytvoření velmi odlišné kulturní identity, která má výrazně evropštější rysy (toto lze spatřit i v etnickém složení populace, především v Argentině a Uruguayi, kde běloši tvoří nad 85 % všech obyvatel – průměrný poměr v ostatních zemích je zhruba 20 % vůči celkové populaci).

Justicialismus – argentinské politické hnutí, také často nazýváno „peronismus“, založené Juanem Perónem. Mělo (a dodnes má) mnoho podob, přes krajní levici až po krajní pravici, Perón a většina jeho následovníků však spadala do mainstreamového centristického proudu, který se vyhýbal extrémismu. Pro justicialismus je většinově typická sociálnědemokratická ekonomická politika, s podporou státního vlastnictví určitých sektorů ekonomiky, provázanost s odborovým hnutím (především s CGT, největším odborovým svazem v Argentině a jedním z největších odborových svazů na světě), podpora korporativismu, inkluzivní nacionalismus (kombinace myšlenek o boji proti vlivu cizích mocností v Argentině, ale zároveň podpora imigrace a inkluze skupin, které běžní „nacionalisté“ v Latinské Americe obvykle chtějí vyloučit), sociální progresivismus, antiklerikalismus a otevřené hlášení se k populismu. Protože však existuje v mnoha podobách, je možné vždy možné najít formy, které určitou z těchto zásad porušují (např. menemisté podporující ekonomický liberalismus, pichettisté bojující proti imigraci, revoluční peronisté podporující nahrazení korporativismu třídním bojem atd.).

Nikkei – označení pro Latinoameričany japonského původu.

Růžová vlna – španělsky „marea rosa“, občas také nazýváno anglickým názvem „pink tide“, označení pro trend od začátku 21. století, zahrnující sérii volebních vítězství a dominanci levicových stran v Latinské Americe. Mnoho ze zvolených levicových politiků v rámci růžové vlny se hlásilo/hlásí k tzv. „socialismu 21. století“ a sdílí určitou náchylnost k populismu, ačkoliv nelze všechny kategorizovat jako populisty (např. Michelle Bachelet z Chile či Tabaré Vázquez z Uruguaye lze zařadit k jasně nepopulistické levici).